

CSALÁDI REGÉNYTÁR

AZ ARANYPÓK
○○○ÉS EGYÉB○○○
ELBESZÉLÉSEK

○○○○○IRTA○○○○○

KISS MENYHÉRT

A Szent-István-Társulat kiadása

Családi Regénytár.

A katolikus művelt közönségnek egy régi vágyát teljesítette a *Szent-István-Társulat*, midőn *Családi Regénytár* cím alatt új vállalatot indított, mely a maga nemében egyedül álló hazai irodalmunkban. Regényeket és ebeszéléseket nyújt e vállalatban, a legjelesebb hazai és idegen katolikus íróktól, de csak oly műveket, melyek a kath. szépirodalom minden követelményének megfelelnek: kiváló irodalmi beccsel bírnak, de egyszerűen tiszta erkölcsi légkörben mozognak s valódi keresztény fölfogást tükröznek vissza. Valóban égető szükség is van arra, hogy a katolikusoknak oly szórakoztató olvasmányaik legyenek, a melyek sem hitüket, sem erkölceiket nem sértik; melyek szellemüket gyönyörködtetik, de harmóniában is vannak katolikus világnézetükkel és erkölcsi fölfogásukkal. Ezért reméljük, hogy a *Családi Regénytár* kedvező fogadtatásra talál a katolikus olvasóközönségnél, melynek pártolása csak ösztönzésül fog szolgálni a minden áldozatra kész *Szent-István-Társulatnak*, hogy ez új vállalatát minél szélesebb alapokon fejlessze.

A *Családi Regénytár* 10 íves kötetekben jelenik meg, az egyes kötetek ára csinos angolvásznonkötésben csak egy korona. A *Családi Regénytár* kötetei megrendelhetők a *Szent-István-Társulat* könyvkiadóhivatalában (Budapest, VIII. ker., Szentkirályi-utca 28. sz.), vagy könyvkereskedésében, (Budapest, IV., Kecskeméti-u. 2. szám), valamint minden fővárosi és vidéki könyvkereskedésben.

A «Családi Regénytár»-ból megjelentek:

I. és II. kötet.

Germaine eszménye. Regény. Irta *Montal Mária*. Fordította *Szentannai*. — **D'Arbout ezredes három párba.** Elbeszélés. Irta *Beugny d'Hagerne*. Fordította *dr. Rada I.*

III. kötet.

Utak az életben. Elbeszélések. Irta *Cyprián*.

IV. kötet.

Filemon ezredes. Elbeszélés. Irta *C. De Lamiraudie*. Ford. *A. Vilma*. — **Hol a boldogság?** Elbeszélés. Irta *Minna Canth*. Finnből fordította *Bán A.*

V. és VI. kötet.

Eszter. Eredeti irányregény az alkoholizmus ellen. Irta *X. ... grófnő*.

VII. és VIII. kötet.

Éliane. Regény. Irta *Graven Agostné*. Fordította *dr. Rada I.*

IX. kötet.

Rajzok a kuruczvilágból. Irta *Kincs István*.

X., XI. és XII. kötet.

A vértanú szelleme. Történeti regény. Irta *Filó Károly*.

XIII. kötet.

Úgy a mint volt. Elbeszélések. Irta *Büttner Julia*.

XIV. kötet.

A Mária-kép. Elbeszélés. Irta *Buol M.* Ford. *Sziklay János*.

XV. kötet.

Anyaföldön. Elbeszélések. Irta *Andor József (Cypridin)*.

XVI. és XVII. kötet.

Don Luis Coloma elbeszélései. Spanyol eredeti után fordította *Jándi Bernádin*.

XVIII. kötet.

A kékruhás asszony. Irta *Csapodi Istvánné*. — *Psyche lámpája*. Elbeszélés. Irta *Léon de Tinsseau*. Fordította *A. V.*

XIX. kötet.

Hricz és az úrfi. Elbeszélés. Irta *dr. Franko Iván*. Fordította *Zsátkovics Kálmán*.

XX., XXI., XXII. és XXIII. köt.

A leánymamák fia. Víg regény. Irta *Kincs István*.

XXIV. és XXV. kötet.

A hiábavaló gazdagság. Irta *Jeanne Maïret*. Francia eredetiből fordította *dr. Rada István*. — *Az utolsó betét*. Elbeszélés. Irta *Mrs. Bartle Teeling*. Angolból fordította *G. M.*

XXVI. kötet.

Falusi történetek. Elbeszélések. Irta *Vértesy Gyula*.

XXVII. kötet.

Az ezer tó országból. Finn elbeszélések. Finn eredetiből fordította *Bán Aladár*.

XXVIII. és XXIX. kötet.

Budai históriák. Irta *Tarczai György*.

XXX. kötet.

A Karassó mellől. Elbeszélések. Irta *Neumayer K. Dezső*.

XXXI. és XXXII. kötet.

Két világ között. Regény. Irta *Andor József*.

XXXIII. és XXXIV. kötet.

Masolino. Regény Zsigmond király korából. Irta *Tarczai György*.

XXXV. és XXXVI. kötet.

Küzdelmek. Olasz regény. Irta *Enrico Castelnovo*. Ford. *M. Hrabovszky Julia*.

XXXVII. kötet.

A méltóságos asszony emberei. Elbeszélések. Irta *G. Büttner Julia*.

XXXVIII. és XXXIX. kötet.

Sampaulo grófné. Angol regény. Irta *Henry Harland*. Ford. *G. M.*

XL. kötet.

A zengő hegy. Bükkvidéki históriák. Irta *Tarczai György*.

XLI., XLII. és XLIII. kötet.

A műlovas leánya. Reg. három kötetben. Irta *bárá Brachel Ferdinándé*. Ford. *dr. Rada I.*

XLIV. kötet.

Az aranypók és egyéb elbeszélések. Irta *Kiss Menyhért*.

XLV. kötet.

Női szivek. Elbeszélések. Irta *M. Hrabovszky Julia*.

CSALÁDI REGÉNYTÁR.

AZ ARANYPÓK
ÉS
EGYÉB ELBESZÉLÉSEK

Írta

KISS MENYHÉRT

Budapest

a Szent-István-Társulat kiadása

VIII., Szentkirályi-utca 28.

STEPHANEUM NYOMDA R. T.
Budapest, VIII. ker., Szentkirályi-utca 28/a.

AZ ARANYPÓK.

I.

Közelédett a kései ősz, mikor a fagyos szél mint halálsóhajtás leng végig a tájon; sűrű rétegekben vértelen virágfejecskék csillámlanak s a nap olyan nagyapai szomorúsággal mosolyog, mintha másnap nem találkozna tekintete a fák kopottas lombdiszével. A nagyasszony ma már harmadik hete, hogy könnyel kel, könnyel fekszik. Talán még az éjszakája is a keserűség és gond vánkosát helyezi fáradt, öreges feje alá. Azok a vérmes, ijeszten vöröskék szemkarikák nem azt sejtetik, mintha a nagyasszony álmát gyöngéd angyalkezek simítanák. Valami szívemészto bánat lopózik hozzá s belevágja rideg kegyetlenséggel karvalykörmeit.

· A friss reggeli napsugár pedig pajkos enyelgéssel hancuroz a zsaluk között. Egy-egy ragyogó fénycsomó fényesre, vakítóra festi a hófehér falon Petőfi széles aranyrámába becsült arczképét. Jobbról a haloványzöldre mázolt kalitban piczi pelyhes szár-

nyait verdesi egy vidám, nótáskedvű kanári. A széles ablakpárkányon édes reménységgel mosolyognak a rezedák. Aranyos derű, fény, életöröm mosolyog, reszket még a kristálytisza padimentumon is. Mégis, mikor előkerül a levelesláda fiókjából a Lelki Kincs, az első fohász, mely elröpül a kék magasságok felé, szomorú, mint a hervadásra induló erdő, mikor az aranszínű avaron végig suhan az elmulás lehellete.

— Nagyasszony, drága nagyasszony, friss jóreggelt kívánok! — tör. be az ajtón a házi bútorrá vedlett Mártha. Nála is ritka vendég ez a túlhangosság, mivel a nagyasszony finom, gyöngéd, nőies lelke irtózik a lármás, kiabálós modortól. De ma balzsamot hoz a Mártha, vagy gyógyírt, mert a mikor Imre úrfiról tétetik szó, akkor jobban lesz, fölépül, új életre gyullad a szelíd fájdalmak felé hajló matróna.

— Imre jól aludt-e, fölkelte-e, készen a reggeli? Ugy-e a második udvarban zártatok a kutyákat? Mert a tegnap panaszkodott a koncert miatt.

Ezt mind egy pillanat alatt pördítette le. Közben kiderült finom, régi pergamenekre rajzolt szentekhez hasonló arcza s olyan élénk, verőfényesre varázsolódt, mint a rossz helyre dugott kép, melyet kedvező világításba állítanak be.

Mártha néni, akár egy tavaszi rigó, meglepő bő-

beszédűséggel a párnahuzatok fölujításánál vélte jónak megkezdeni a fölvilágosítást. De alig jutott el a kék selyempaplan kezűjjal stikkolt diszeinek a fölgombolásáig, a nagy udvar felől nagy zajjal, füttyörészve, félrecsapott vadászkalappal érkezett meg Imre. Mikor a nagymamát megpillantotta, szinte röpiült s ujjongva, mosolyogva ugrott a nyakába.

— Ne aggódj, édes nagymama. A kakasok és kutyák semmi érdeklődést nem tanusítottak az éjszakai nyugodalmam iránt. A disznópásztor tülkje is alább hagyta, szóval az itthoni élet remekül indul. De hát édes jó nagymama, örvendek a friss színének!

— Én már szüette, redves, vén fa vagyok. Csak te légy itt jól, édes kis fiam. Szeretném széppé varázsolni ezt a pár napot. Olyan rég nem láttalak...

— De hiszen alig másfél éve...

— Nekünk, útra induló vándoroknak, sok idő. A nagy város eleven forgatagában az idő gyors lábon jár. Nálunk nagyokat pihen, sokat emlékezik. Te is változtál, Imre. Hogy mondjam elég erős hangsúlylyal, hogy alig ösmerek rád. A szemed, jókedved, szived, az a régi. De belülről a sok jó mellett fölvettél olyan sajátságokat is, a mire nem volt szükséged. És a mit eldobsz magadtól, mint a rossz ruhát. Vagy ahogy elhányjuk magunkról a rossz, lemálló bőrt.

A nagymama szava nekicsendült, mint a harsona, melybe erősen belefújtak. Energiával, ellentmondásra alkalmat nem engedő szigorral beszélt, jóllehet a kék, törött fényű szemei, mintegy ibolyacsokor, az örök béke és a kiengesztelő megbocsátás szelidségével sugároztak a fiatal emberre.

Mártha a vadszőlős verandán megterített s mint a ki jól sejti, hogy neki ott nincs keresni valója, maga után csöndesen behúzta az üveges ajtót. A nagyasszony a kis kávéasztalhoz ült a szalmából font hosszú karosszékbe s helyet mutatott Imrének. Majd az unoka kezét a kezébe fogta s a galambszelid, enyhet, édes, lány melegséget hintő szeme rátapadt az ifjú egyenes, becsületes, férfiasan nyílt arczára.

— Azért hívtalak haza, Imre, mert komolyan szeretnék a jövődről beszélni. Nagyon fiatal vagy s bár diplomát adott kezedbe az egyetem, te még mindig huszonkét éves vagy. Es édes kis fiam, én neked egyedül vagyok, a kinek pótolnia kellene apádat, a ki meghalt és anyádat, a ki annyi mintha meghalt volna, mert más oldalán él. Igérd meg nekem, hogy nyugodtan meghallgatsz.

— Igérem.

— Szeretsz egy nőt, a ki nem hozzád való. A megye vár, te ott hagyod az állást. Kis birtokod vár, te szivesebben adósságot vennél föl rá. Nagy-

anyád vár, de ő csak rosszat sejtető sürgönynyel tud hatni rád. Komoly életpálya áll előtted s te a napisajtó hírrovatában készíted az utat a szini bírálat felé. Minden ember életsorsát befolyásolják hozzátartozói, körülményei, melyekbe született, a hagyományok, melyek közt felnőtt, s a természet, melyet örökölt. Lehet, fiam, hogy sasnak születted, de te a veréb-hajlamaidat fejleszted. Te az utca sarában fürdesz.

— De, drága nagymama, ezt csak feltűnő túlzással lehet mondani. Én elvégre is ember vagyok, a ki érez, lát, összehasonlít és ítélkezik. Elvégre is az én életem az enyém. Öröméért, bánatáért én vagyok felelős.

Ezt a kis tiltakozó megjegyzést csöndes hangon, de kemény határozottsággal mondta. A szép, szent-arczú nemzeti asszony egyetlen arczima se rezdült meg, olyan tiszta, változatlan, fönséges maradt, mint egy oltárkép.

— Igazad van. Az olló és posztó a te kezében van. De mikor először kigördítettek a mi udvarunkból a szürkék, mit fogadtál nekem? Nem az örök engedelmességet és szófogadást. De ha a kis gyerek ártatlan buzgóságának elébe helyezed az eszedet, akkor úgy hallgass rám, mint egy teljesen közömbös barátira, a ki például a gyorsvonaton bukkant rád... Azért taníttattalak, hogy a mi büszkeségünk

légy. A megyén márcziusban lesz a tisztújítás. A főispán megigérte a harmadik aljegyzőséget. Vásárhely mozgalmas, kedves, színes város. Ott ismerik az abádi Varga Imre atyját, nagyatyját. Nem kell előlről kezdened. Ha társadalomfölforgató ideáid vannak, alkalmas anyagra találsz. Szocziáliskodhatol, ha a nép lelkületére akarsz hatni. Ha tudományos álmok kísértenek, van könyvtár, tudós ember, csönd, magány.

Az ifjú Abádi Imre megcsókolta a nagymamája kezét forrón, szeretettel. Erősen a szemébe tekintett, mint a ki kevés szóval sokat akar mondani s azon nincs szándékában változtatni.

— Nagymama, szent vagy előttem, alig tudom fölemelni hozzád méltatlan tekintetemet. Ahonnan jöttem, egy új világ támadt föl a kezem nyomán. Azért szeretem talán ezt az új légkört, mert ezt nem örököltem. Minden sikerem az én munkám diadalma. Milyen nagy érzés, nagymama. Mikor végig megyek az utczán, megsüvegel az utca. A totyakos, zsémbes öreg urak megjegyzik: még gyerek, alig üt a bajusza és mindig törí a fejét valamin. Ha beszélek, érzem, hogy ezt én mondom és mondok valamit, a mi mellett mások észrevétlen elsuhannak. Ha irok, arra, azt mondják, ott kinn nagy szükség van. Mert erő, igazság és szépség ölelkezik benne.

A nagymama lázas szemmel hallgatta az ő dédelgetett, rossz fiacskáját.

— A mit te nem mondtál ki, az a lány, a ki talán asszony, az az én életemben, mely egy hegyre való mászáshoz hasonló, egy kedves, szórakoztató pihenő-hely. A szobájából csupán egy zsöllyét ismerek. Mikor a társaságok konvenciója halálra kínozott, beülök ebbe az ósdi, hónapos szobába rukkolt zsöllyébe. A közömbös barátnő, ah, ti szerintetek irtózatot élsz. Tudniillik színésznő. A ki szembe ül velem egy csésze tea mellé. És elbeszélgetünk. Nagymama, ne félj ettől a nőtől. Ez a művészlány egy hosszú szemetes udvar legvégén, a kapualj alatt lakik. Vele van az anyja, a ki olyan szintiszta magyar asszony, mint te. A ki kimossa a művészlány ruháit, hogy spóroljanak a premierek ragyogó toalettejeire. A ki főz a sparheren, hogy olcsóbban jöjjenek ki, zöltségért maga megy ki a reggeli piacra. Éjszaka pedig varr, mert egy színésznőnek annyit kell öltöznie, mint egy varrodai modellnek. Szerény, a ki sohase beszél magáról és a mi a mai modern nőket olyan unalmasakká teszi, a sok semmis, ujságok fölszínességéből összetákolt filozófia nem szintelenítette el lelke meleg tónusú, harmatos világát. Nagymama, az a művészlány minden babéros diadala előtt letérdepel a sima, kőkoczkás padlóra és segítségért folyamodik az

Istenhez. Az a lenézett, be nem fogadott, a gyanúsítás mérges légkörében viaskodó nő nem érdemli meg, hogy egy futó pillanatra is rosszat gondolj róla...

Nemzetes Abádi Varga Sámuelné belátott az unoka lelkének elrejtett zugába is, honnan csak nagyritkán villant elő egy-egy megvilágító sugár. Érezte, hogy rábeszéléssel ellenséget még egy országból sem űztek ki. Pedig a legnagyobb ellenséget abban a híres, szőke nőben látta, a kiről sok dicséretes jót beszéltek az újságok, s a ki olyan kegyetlenül kicsavarta ennek a nagyreményű ifjúnak a fejét. Többet alig beszélt volna róla. Minden szavával a védelem egy-egy fölszínre törő rapszodiáját csalta volna elő Imre lelkéből. A kit pedig alkalmunk van védeni, az iránt lehull a közöny szürke takarója. A nemzetes asszony jól ismerte a tiltott gyümölcs gyönyöréről sokat mesélő közmondást. Ez a rossz fiú, a kit a nagyanya régi, meghitt, kedves világából kiröpített az idők -vihara, antul jobban hozzáfűződik ahhoz a nőhöz. Ha a maga útján engedi folyni a történetet, bevégeződik hamarosan kiábrándulással, illuzióvesztéssel, egykét szomorú alkonyattal. Fölállt tehát, mielőtt befejezte volna Imre a túlzó hévvel előadott legendát róla, a ki jó, szép és a tökéletesség mintaképe.

— Édes kis fiam, találd jól magad. Tudod, hogy

ünnepepam a hazajöttöd. Nyújtsd hosszúra, mert a te szomorú nagyanyádnak csupán te vagy az öröme. Egyedül te, Imrém... És, és nézz át Rétiékhez. Vár valaki rád. Nagyon türelmetlenül, epekedéssel, forró szenvedélylyel...

Az utolsó szóra megnedvesedett a szeme. Félre fordult, nehogy az a rossz útra tévedt megpillantsa.

II.

A sárga ablakpárkányon fehér rózsza, narancsvirág, sokszínű pelargonía. A párkány alsó pereméről, mint a fák hegyéről a felfutó kuszó növény aláhanyatlott feje, költői rendszertelenséggel széjjelszórt darabokban csüng le a haragosan sötétzöld színben ragyogó futóka. A nagy, széles vitorlavásznakkal beárnyalt verandán csattog egy bolondos madár. Két lépésre tőle a vadrózsabokron alázatosan, esengve pityeg egy verébfióka. Ittrekedt a kis szürkeruhás, lenézett búzatolvaj. S nincs, nincs ilyen virulás, ennyi szín, káprázat a mezősegi agyagos, kevés vizű vidéken. Azért ide huzódott a villa körül fölzendülő paradicsomba.

Odakinn a lesárgult kökénybokor hamvas, ránzosodni kezdő bogyóját az ökörnál csillogó szálai bogozzák össze a kukoriczatóblák lenyesett, barna, redves csutkájával. Odakinn finom, szürkés pára

fátyolt köt föl a nap hervadt, bánatos arczára s az őszikék is sáppadoznak, mintha fülükbe sugta volna valami gonosz manó, hogy dalnak, napsugárnak, életvidámságnak mindörökre vége. De a Réthylvilla táján titkos, láthatatlan nemtők lebegnek, lassan eresztik közel a hervadást s a mi csunya, boszantó és bántó a pusztulásban, arra rádobják a költészet pompáját, mely olyan, mint az illat, édes érzéseket fakaszt s olyan is, mint az álom, elfeledteti a mi nem talál bele az örökszép csodakönyvébe.

Ebben a környezetben él egy leány. Sugár, mint egy szép délszaki pálma. Ellának hívják és olyan puha, szőke hajkoronája van, mint a szinarany. Keveset beszél, pedig édes, álomrahívó zene van ebben a mély szinezésű ezüstös borongásban. Olyan halkán, fátyolosan szól, mintha önmagával folytatna párbeszédet. S a mit mond, okos, szép, búbájós megnyilatkozása a legtökéletesebb női léleknek, melyet e földön el lehet képzelni. Drága pénzen vásárolható kínai vázákon művészi ecsettel alkotva, elragadó, eszményi nőalakok állanak a legváltozatosabb szituációkban. Kezükben hosszú, lecsüngő szirmú, bágyadt, szindús krizánthémek, a háttér forró levegőjéből is kihajt ez az illattalan, túlfinom, beszédes virág. Virág az előtérben, a levegőben, a ruhák selymén s ebben a csodaszép, virágos tarkaságban összetévesztjük a leányfejeket a virágfejekkel.

Mikor ez a sugárzó, nedvesen kékszemű leány a kis park kavicsos utain elbolyong, vagy megáll a rózsaaágysoknál, a fehér liliomok között, a vadrózsa-bokor tövében, a szem megzavarodik és nem tud különbséget tenni. Hova lett Ella, merre van, hol bujkál, az a halvány rózsaszín ág a két karja, a burgundi sárga rózsák adják a haja selymét. Elrejtették Puk, gonosz Najádok, mert a kert sarkából csak az egészséges piros mályvák integetnek, nem az ő szemei...

Ezelőtt négy évvel abádi Varga Imre e kis parkban francziát tanult Ella kisasszonnyal. Tanult bizony. Akkor volt friss süldő jogász, kampós botot hordott és magas czilindert. Gyakran megkérdezte Ellát: — Csókolom kezét, jól áll-e ez a torony a fejemen? Ne mosolyogjon, kérem, mert ha nem viselném, lenéznének a kollegák. Bezzeg, most már az érettségizők is fölteszik. Nekünk nem engedte meg Angelusz páter.

Ella leszakított egy hosszúszerű szegfüvet és belehúzta az Imre zsakettjének gomblyukába.

— Milyen érdekes, beszéljen, Imre.

És Imre beszélt zsaketről, ruhaszámláról, párbajról, pezsgőzésekről, kivilágos kivirradtig tartó mulatságokról és a végén hozzátette.

— De ez nem minden, Ellácska. Én ennél szebbet is tudnék mondani magának.

A leány biztatta, nógatta. De a bátor legénykébe alaposan belerekedt a szusz. Sehogy se bírta kibökní a torkán. Pedig úgy akarta, de olyan erősen.

Később azt gondolta, hogy valami képes beszéddel él, hátha kilyukad a végén ott, a hol szeretne. Nagyot sóhajtva, lázas szemmel az égboltjára föltekintve kezdte:

— Hej, Ellácska, de szeretnék én nap lenni!

Ella bámulva függesztette rá tekintetét:

— Égi test, a fizika értelmében az nehezen sikerülne...

— Nem bánnam azt, hogyha elégnék is, mert a nap is elég egyszer, mint a petróleumlámpa.

— Imre, az borzasztó volna. Én nem tudnék francziául tanulni a petróleumlámpával.

— Nem is azért mondom, azért tanulnánk együtt, de én látnám a lekencei kertet Kolozsvárról is. Azt is látnám, mikor fölkel és kitekint a radnóti hegyekre. Meg mikor a postát várja és elolvassa az anzikszokat. Egész nap látnám és gyönyörködném magában, Ella. Azt is tudnám, ha kedden rózsaszín bluzt öltene s ha szerdán megváltoztatná a frizuráját...

Ennyi vallomást nem bírt ki Ella. A pünkösdi rózsza teljében volt. Hamarosan letörött egy ágat, gyöngéden, simogatósan rálegyintett Imrére.

— Hohó, Imre, maga ravasz óvatossággal el akarja terelni a főtárgyról, a szót, a Trente et unième

leçonnál tartunk. Sőt vers is van ott. Ha nem tudja, kukoriczászemre térdepeltetem. Én olyan szigorú tanár vagyok, mint egy Caracalla.

De Imre sóbálványszerű hallgatásba merült. Nem a leányra dühöngött, hanem magára, a ki sehogy se tud egy mondatot kimondani. A római jog mily nehéz tudomány s haj, hogy forgott a nyelve s most egy rongyos háromszavas mondatocska a mellébe reked. Csak ennyi: Ella, magát szeretem. Vagy még rövidebben: Ella, szeretem. Sőt átlag, ha már spórolni kell a szóval és idővel, így is mondhatná, egyszerűen, nemesen, tisztán: *Szeretem...*

A hosszú hallgatásból azt következtette Ella, hogy fáj Imrének az ő szigora. De viszont ő is épen úgy van a dologgal, mint Imre. Sováran megálmódott, ezerszer elképzelt gyönyörű jelenetben áll előtte Imre, csókolja a kezét és egyetlen szót rebeg... Várja, várja, de úgy fél tőle, olyan nagyszerűnek érzi, hogy akkor ott lesz a világ vége, folyók és hegyek egymásra borulnak s a földnek kedve támad édes gyönyörrel beleütődni a napba.

Megfogja Imre kezét. Félősen, tisztelettel, alázattal néz föl rá, mint egy rabszolga leány a hódítóra:

Dans ce monde ou tout penche
Vers un centre meilleur,
La fleur est pour la branche
Et l'ami pour le coeur.

Kissé énekelve, a szókat ófranciáisan hosszúra nyújtva énekelte. A bájos, álmokat ébresztő hangra a levegőben, valahol messze, mint egy arany pont, dalra gyujtott egy kis madár. A rózsáigak hajladoztak, bókkoltak s kecses íveket írtak a levegőbe. Mintha azok is szerelmi vallomások szövegei lennének. A zöld hegyek lábainál Maros vize folyik csendesen... Tutajosok usztatnak s a tutajon is füttyörész egy pirosképű székely legény.

A veranda felé haladtak s egyszer csak önkéntelenül átkarolták egymást. A leány aranyos frou-froujához hajtotta az érzéseiben merengő ifjú szöghajú, erős, érdekes fejét. És mondogatta ő is a kis provencei versecskét:

Et l'ami pour le coeur...

Gyönyörű idők. Hogy nem lehet néha a jelen vaskos, erős szövetébe behimezni a boldogságot. Olyan gyorszárnýú madár az. Mint egy búbájos, aranyos szegélyű felleg átröpüli a nagy, szomorú és könnyáztatta mindenséget. Itt is, ott is beleköltözik egy-egy szívbe. De mintha megbánná a rövid, jó ismeretséget, fölmond a házigazdának s hess, hess, csobogó vizek, napsütéses mezők suhanva maradoztok el. Vajjon hogy volna jobb, elviselhetőbb az emberi sors. Ha meg sem ismerné ezt az égi sugárt, mely egy-egy illanó percpre csordul-tig betölti a mindenség gyönyörúséges érzésével a

szivet. Vagy úgy élne, szürkén, lomhán, az érzések dúsgazdag, elkábító hullámszáma nélkül, mint egy sziklához dobott hajótörött?

Abádi Varga Imre úr lett azóta, hogy a Réthycsalád egyszerű, művelt és elvarázsolóan kedves tagjait megismerte. Réthy Károlyné volt a ház feje, ámbar a nagymama is köztük élt s a régi szép idők nemes példáján megtisztult hitet és idealizmust szította, élesztette a családban. Férfi nem volt a háznál, a nagymama életpárja dúsgazdag földbirtokos volt, szerette, becsülte az egész vármegye, korán, férfikora sokat ígérő idejében dőlt ki váratlanul. Réthyné is hamarosan özvegy lett. Alig volt harmincz éves, öt virgoncz, egészséges gyerekekkel maradt magára. Férfje főszolgabirája volt a vármegyének s bizony ha a felesége révén nincs birtok, majdnem az út szélére maradnak. Mikor a halál angyala megsuhogtatta sötét, félelmes szárnyát a haldokló főszolgabíró fölött, görcsösen, utolsó erejének összeszedésével szorította kezébe a harmincz éves nő kezét:

— Helén, te szép vagy, okos vagy és még előtted áll egy új élet, telehintve örömmel, csirázó reményekkel. De ha szent előtted az én emlékem, szerelmem, melylyel átfontalak, szívemhez, életemhez kötöttelek, ezt az öt síró árvát mostoha sorsra ne juttasd. Érzem, hogy minden szó halálom... Hozzád, feléd, a lel-

kedhez bocsájtom. Fogadd és zárd be őket oda...
én elmegyek, oda túl, mindörökre, boldogan...

És Réthyné boldogsággá tette az elválást. Annak, a ki elköltözött, megígérte, hogy utána megy. Elszámol neki. Mind az ötről, kik a lelkéből szakadtak el. Egyet sem hagy anyátlanul, mert úgyis atyátlanok. És ki lenne az életben gyámoluk a gyöngye, tudatlan, árva apróságoknak, ha aranykarikával új életet vállalna föl.

A családban, a hol két asszony csinosít, rendez, alkot, valami fölséges béke, elragadóan jóleső harmonia költözött be. Minden bútordarab beszélt, a szőnyegek, képek, nipppek, csecsebecsék, szalagok éltek, meséket súgtak, egymásba olvadtak. A hol tenyérszerű hely akadt, oda valamelyik kis leány okvetlen egy cserép virágot lopott. Köztük Ella, a legnagyobb, lehelte rá a kertre, grouppókra, szalonra, a bútorok művészi elhelyezésére, képek összeállítására költői álomba pompázva beillő egyéniségének finom, cizellált, értékes, művészi érzéket sugalmazó bélyegét. A mit halovány, érdekesen hosszú ujjai érintettek, a leglelketlenebb tárgy is, megelevenedett, szinessé vált, beszélt önmagáról, alkotójáról. Az a pár év, mely mint homokszem a kavargó viharban oly észrevétlen tűnt tova, azzal telt el a kis román faluban, világ dicsőségtermő, ábrándokat tipró küzdelmétől távol, hogy kézre kerültek a

könyvtár jelesei, megsokasodtak a himzések, varrottasok, rózsafák nőttek, újfajta virágok tenyésztek s egy raj álom virágzott föl Ella szívének érzékeny, dústermésű talajában. Imréről, ki az ifjúság vezéregyéniségévé nőtte ki magát s közben piczi, pihegő szerelmes versikéket írt, melyek telehintették fény-sugárral, forró vágyakozás tűzével, álmokból kivillanó, édes sejtelmekkel a lapok szürke, apró betűk homokbuczkájával sűrűn telesöpört oldalát.

Az első két évben röpültek, szállodogáltak a levelek. De egyszer, váratlan következett nap, mely adós maradt a meglepetéssel. Majd a hét is rakoncátlanokodott. Később a hónapok is elkezdtek szűkeblűsködni. És Ellának azért voltak jóbarátnői, hogy siessenek megírni azt, a mi levette a napot szíve egeről és ott sötétséget, keserúséget, búbánatot, könyhullást fakasztott: hogy Imre ma egy színész nő feje fölött esőernyőt emelt. A színész nő 25 éves és dús vörösés szőke haja van. Nagyon szolid, nem jár vendéglőkbe vacsorázni azóta, hogy Imrére kivetette a hálót. A multkor voltam a színházban és hallottam beszélni. Te, Ellus, a hangja érczes, forró, mint a tűz és sohase hallottam úgy kacagni. A vén, százéves muzsahajlék csak úgy dült belé. Vele nevetett még a legkonvencionálisabb guvernant is. Imre lapja azt írta (én nem értem, igaz, de ide írom), hogy a beszéde a művészi

stilizálás káprázatos remeke. Te, Ellus, káprázatos? ... Pá, csókol Miczikéd. Utóirat: Tegnap voltam Annuskánál. Ott azt beszélték, hogy a színésznőnek homályos multja van. És hogy Varga Imre tönkre teszi a karrierjét. Sajnáltuk stb.

És az öröm mérgező csöppjeivel elhalmozták gyakorta Ellát a jóbarátnők. Hja, ez az igazi barátság. Mikor Vásárhelyen az Orsolyák hírneves zárójából kikerültek, megfogadták egymásnak, hogy mindig becsülik egymást, sűrűn írnak és hogy örvendeznek a másik szerencsében. Miczi kisasszony így örvendezett a barátnője sorsán. Nap-nap után elmondta néki más szavakkal: Kedvesem, te csúf lehetsz, elfakultál, hervadozóra váltál, mert egy homályos multú leány miatt faképnél maradtál.

Kétségbeejtően szomorú volt tehát az az év. Az utolsó. A mama bálba kényszerítette, vígság, muzsikaszó, táncz, finom emberszólás nem illettek beborult lelkéhez. Az asszonyok, a petrezselymet áruló leányaik mögött suttogták: ez az a hires. Persze, hogy jobb lett volna parthienak, mint a körorvos, vagy a segédszolgabíró. Látszik, hogy vérzik belül. Már a mosolygást is elfeledte. Olyan keserű, mint a vadkörte.

És átvitték a hihetetlen hírt, hogy haza jött és hogy készül látogatóba. Csodálatos dolog, hogy megedzi, átkövesíti a szívet a fájdalom. Ella örült,

de ebben az örömben bizonyos keserű, fojtó rezignáció vegyült. Elhatározta, hogy fád lesz, közömbös, néha nagyot nevet és sokat beszél a farsangi bálokról, gavallérokról, utazásról. A mi bent van, mélyen, az szunnyadozzon, csendesüljön. Jobb annak a mélység, mint a napfény. Még fölsikoltana váratlan, mint az alvó gyermek, a ki rosszat álmodik. Nem, ezerszer nem...

S a mint tervezte a bucsútalálkát, a hol életében először tesz csörgő sipkát a szívére, hazug álarczot a lelkére, azon vette észre, hogy fölvette a fodros kék batisztruháját. A hullámos, idres-bodros aranyfürtök közé rózsaszín szalagot csokrozott, mellé fehér szegfűt tűzött. Volt egy fehér atlasz báli topán, az is előkerült, fényesen, pántlikásan. S a mikor a cinikus, riasztóan hideg mondatokon törte fejét, melyekkel fogadja, nyílt az ajtó, friss léghuzam csapódott be s Ella zavarral küzdve, édes pirulással futott elébe:

— Imre, édes Imre, oly rég vártam.

Majd megrémült a saját kitörő boldogságától s hogy ne tegye ki magát a szájalomnak, esetleg nevetségessé a nagy, eltitkolhatlan ragaszkodásával, forró pírban az incselkedő fürtjei széléig, rebegte:

— Bocsássa meg Varga úr, hogy így megörvendeztem. Köszönjük a látogatást. Hivom rögtön a mamáékat, mert ők nem tudják az eseményt.

— Maradjon, Ella — s megfogta a leány fehér, piczi kezecskéjét. Félig fölemelte reá a tekintetét. Csupán félig és rézsutosan. Érezte, nincs bátorsága a szemébe belemerülni. Leültek egymástól jó távorról. Ella a zongora sarkában bámulta Petőfi gipszszobrát, Varga szemé egy arczképen imbolygott, Ellát ábrázolta Gretchen-frizurával, nyitott kebelrel, egy egész öl hosszúszerű őszirózsával.

Mégis Ella törte meg a kínos hallgatást.

— Azóta sokat mulattunk. A szomszéd városkákban báloztunk. Temérdek fess fiú van, remekül bosztonoznak. Mondhatom, pompásan mulattam, soha olyan jól...

A szó, az utolsó, majd a torkán ragadt. Szent Isten, ekkorát hazudni. Valami belső tűz futott szét az idegszálain. Égett a szemé, a mellébe mintha tüzes golyó hánykolódott volna s mire a hangja a füléhez ért, elbágyadt, agyonfáradt. Olyan óriási távolságban volt magamagától... Mikor azt sikoltotta belül a szive: szomorú voltam. Nem jártam sehova. Sírtam, sirattam az életemet, mert te beletartozol és elsötétítetted...

Imre fölállt és közelebb ült. Elhatározta, hogy legazemberezi magát, hogy annál könnyebben menjen a feledés. Czinikus, csipős szellemességgel beszélt:

— Magának igaza van. A vígságért, mulatság-

ért, örömkért érdemes csupán az élet. Magasabb
célok, ugyan jobb erről elegiát írni. A ki búsul, el-
rontja a környezete kedvét s a saját arcszínét.
A más sohasem szabad fölálodni a holnapért.
Mulasson Ella, ez az élet fűszere...

A lány levette a szegfűt a hajából, babrált vele,
tépegette a szirmait. Mikor sok, sok szíromlevél
gyűlt össze, a tenyeréről szétfűtta. A szalonsztal
fölött valóságos fehér virágosó permetezett, hull-
dogált.

A bölcs Kalifa pedig tovább elmélkedett.

— Mindegy az, hogy ki hozza a gyönyörök
aranykelyhét. Az a fő, hogy elhozzák és elfogadjuk.
Higgye el, Ella, a fiúk mind egyformák. Csakhogy
szókék, barnák, alacsonyak és sudarak. Erényükben,
bűneikben megdöbbenően ikek. Akár behunyt
szemmel ki lehet húzni, mint a sorsolásnál a szá-
mokat...

Ez a józan, erős és igazságtalan beszéd tovább
patakzott. Ella rá se figyelt. Néha nem a szavakkal
értetjük meg egymást. Néha azzal mondunk többet,
a mit elhallgatunk. Abádi Varga úr minél többet
filozofált, antul kevesebbet mondott. A végén érezte,
hogy tulajdonkép semmit se mondott. És hogy ez
a lány lázzal, szerelemmel, halálosan várja, hogy
beszéljen. Nem a bölcsességére kíváncsi. A szívére.
Az a szó pedig rút csávéba került. Kelepczébe zárult,

se jobbra, se balra nincs kiút. Bele kell pusztulnia, el kell vesznie.

Ismét nagy, hosszú csönd.

— Oly rég nem játszott. Kíváncsi vagyok a haladására.

Ella halkan a zongorához lépett. A kották közül egyet a támlányra helyezett. Egy angol madrigált Szomorút, mint az elválás, sóvárgót, mint a szerelem. Lehellettisztán, halk csengetyűszóra emlékeztetően dudorászta, elsóhajtotta a szövegét is:

E kis szobában minden zengnek, zugnak
Ezer emléke bájos és csodás;
Falai búbájos meséket súgnak,
Megejti szívem kába álmódás.
— Miért is van szárnya az irigy időnek,
S a percz miért oly illanó? . . .

Őszi, beteges napfény huzódott be az ablakon. Ella félre fordult s titkon letörölte a szempilláján kiserkedt harmatot. Imre merengett a dalon, mely folyton a lelkébe kívánczolt. Sejtelmes, búbánatos borongás fellege reszketett a szivén, abból a fájó epedésből, szívtépő hontalanságból, mely annyi igaz, leigázó közvetlenséggel jut kifejezésre e dalban. Hogy elterelje gondolatait, cigarettára gyújtott.

A kék füstkarikák szabályosan foszlottak szét a nyugodt levegőben. Ők ketten ott ültek bizonytalanul, zilált izgatott szívvel. Az egyik sarokból,

melyen ébenfa burkolatú könyvszekrény emelkedett, lassan, céltudatos biztonsággal szállt, szállt a pók. Hosszú, fehér szál úszott utána, mint valami vékony selyem fonál. A bronzmívű lámpa ezüstös cifrázatán elcsipett egy szürke szárnyú, virgoncز kis légyfiókát. Csakhamar átfonta, lekötötte, karmai közt volt. Vergődött. Épen oda tűzött az őszi, sárgás napsugár.

A lány megszólalt:

— A boldogtalan...

— Nem menekül. Lazul a vergődése, kimul...

— Nem, nem. Mégis. Te csúf állat, te. Végre be boldog. Be fényes. Ragyog. Szinte aranyból van... Aranypók... hess, hess....

Imre fölugrott; szinte égő lázzal kiáltotta:

— Hess, te csúf, te rossz...

Vége volt. A rengő hosszú pórász meglengett. Egy pillanat, eliramodott a kis ostoba állattal.

A hogy kiért a fényésávból, már csúnya, rozsdás szürke, utálatos pók volt. A ravasz cselvető, ragadozó állat.

A megmentés, segítségre sietés közel hozta őket. Ott álltak egymással szemtől-szembe. Hevített az arcuk. Kezüik ütésre készen. Egymás szemébenéztek.

Ella szólalt meg zavart szemrehányással, szemlesütve.

— A ravaszabb győz mindig. Még ha rút is,

mint a pók. Rá süt a napvilág. S ragyog, mintha aranyból volna...

Imre ránézett a lányra. A ki olyan tiszta, mint egy szent s hű, mint az emlékezés. Valami banális megjegyzéssel ki akart térni a válaszadás elől, de jöttek.

A két mama fekete ruhában, a fiúk, meg a második lány, a Zsuzska. Imre kezét csókolt, tisztelettel üdvözölte. Ella az udvariaskodás után megszólalt:

— Imre búcsúzni jött. Rég vár rátok. Ne tartóztassuk, mert még ma visszautazik...

A mikor a búcsúzó fiatal ember alakja eltűnt a szárnyas ajtó mögött, Réthyné erősen megrezenve rá nézett a lányára.

Az nyugodt volt, félelmesen nyugodt. Arczczal a szalon jobb sarkában az ébenfa könyvszekrény felé vizsgálódott. S átvillant az agyán, de semmit se szólt róla, hogy az utálatos pók úgy ragyogott a verőfényben, mintha aranyból lett volna.

III.

Abadi Varga Imre egy nagyobb szabású hangversenyen vetődött az útjába Tóth Paulának. Egy jótékonysági egyesület, melybe a lelket előkelő úrinők tartották, a szegényeket házbérrel óhajtván fölsegélni, hangversenyt rendezett. A fővárosból

lehoztak egy énekesnőt, a ki elvitte vissza a jövedelem két harmadát. A helyi úri lányok dilettáns zongora- és énekszámá közé volt gondosan beékelve, a Tóth Paula száma. Több kisebb, rövidebb lélegzetű verset mondott el. Két-három strófásokat, melyek azonban egy-egy megható tragédia könnyes bánatát lehelték. Yvette Guilberte módra hosszú, lengős, fehér selyembe öltözött, könyökön fölül érő fekete keztyűkkel. Csillogó, bodros szőke haját à la Cleo de Merode simította lágyan, redősen a füle fölé. Nem volt szép, de talán több annál. Hódítóan elegáns magas termetén remekelt Mme Berkovics Párisból, s egész pompázó egyénisége sajátos, elragadó varázsszal hatott a környezetére, melyet lázba ejtett a «nagy nő» szikrázó szellemessége.

A száma a viharos hatás fergetegét csalta elő. A művésznő külön asztalhoz került. Ő a polgárasszonyokat nézte le, a polgárasszonyok vele nem barátkoztak, a hogy az már szokásban van s szinte kötelező. A művésznők azonban fityet hánynak a társadalomra. Az a fő dolog, hogy állandóan beszéltesenek a szívügyeikről, s több gavallérjuk legyen, mint a városi fölkapott asszonyoknak. Tóth Paula is ilyen volt. Az élet, de talán művészi álmai e pályára vonzották, hol neki igazán garmada számra termelt a babér. Igazi művészvér volt. A legfino-

mabb nüanszokra megrezdülő lélek, nemes, megszanó, könnyen hívő szív, s olyan erős idegrendszer, mely egyformán diadalmaskodott a legnagyobb erőfeszítéssel járt szellemi munkán, az örökös művészi foglalkozással karöltve járó játékkedven.

Bár előkelő természetes atyjától, nagy tehetségén kívül szép pénzt örökölt, örökös pénzzavarokkal küzdött, s gyakran megtörtént, hogy a míg 20 pár fényes szinpadí czipellő hevert a szekrény aljában, a viseltest papendeklivel kitöltve hordta.

A hangversenyen, hol bemutatták Abádi Varga Imrét, a művésznő udvara valósággal körülrajongta. A fiatal író nem törte magát utána. Sőt rendkívül közömbös dolgokról folyt az eszmecsere. Aztán feltűnően távol maradt tőle. Tánczra se hívta föl. Mégis, mikor egy középiskolai tanár, ki egyik helyi lapba zenekritikákat szokott írni, megkérdezte, hogy az udvarában kit tüntet ki legszivesebben a művésznő, ennyi volt a felelet:

— Azt a csupasz szájú alakot, látja, limonádéz-tatja azt a vékony bürger-kisasszonyt és rá mosolyog a szeplős, bufti ábrázatára. . .

Tóth Paula pedig, a hogy a direktora szokta mondani, önálló egyéniség. A mit elhatároz, azt tüzön-vizen keresztül hajtja.

— Még az is megtörténhetik — beszélte a hőszelmes a kávéházi társaságban — hogy ez az

«Őrült, művészeány» (ha egyszer azt mondja valaki minden második mondatában «Őrült», mérget rá, hogy színész) elveteti magát azzal a kölyökkel. — A kompánia kevésbé elmés tagjai kórusban zengték rá a választ, a mit minden csodabogárra rámondanak:

— Mese...

S valóban a házasság megfordult a Paula fejében. Ezúttal okosan és így gondolkozott: minden leányt egyszer kérnek férjhez. Ha nem megy, pártaiban marad. Van egy idő, mikor még elkel a portéka. Később aranyhintóval, hat ökörrel, selyem viganóval is ott marad.

Paula 9 éves színésznő, 26 éves elmúlt. Egyszer így is, úgy is komikáné lenne. A sok végrehajtás is fájt. Az önállóság is teher. Az öreganyja, kit «Buba mamá»-nak becéztek a színészek, roskatag léptekkel jár-ke. A míg ő él, van érző szív mellette, egyszer, később (itt már megnedvesedett a szeme) egészen egyedül marad.

Ennek az ifjúnak jövője van. Ha a színháznál hagyja, úgy is jobb, érez az oldalánál egy támasztékot. Ha ott hagyja a világot jelentő deszkát (azt mondta, de sohase hitte a művésznő), van otthona, melege, biztos élete, függetlensége, boldogsága. A «Zaza» izgató, babéros premiérje után történt. A nézőtérén a lelkesedés orkánja zúgott végig.

Mindenki tapsol. A páholysorok ragyogó ékszerű publikuma nem mozdult helyéről. A földszinten az urak fekete frakkos serege az orkeszter elé nyomult. A mindig lázasan lelkes ifjúság, mely a művészi élvezetet csak olcsó pénzen tudja becserélni, a karzaton hívta viharosan a lámpák elé az ünnepelt, virággal, babérral, drága ajándékokkal elhalmozott művésznőt. Fölvonás végén is többször kellett megjelennie. Agyonfárasztotta a dicsőség mámora. Lelke ellankadt az ünnepeltetés, tömjénezés elbódító illatától. Fehér selyem köpenyében, az ügyelő vállán vánszorgott be az öltözőbe.

Várta Abádi Imre. Félő tisztelettel, alázattal szólott hozzá:

— Mennyre szeretik. Az utcán várják, hallja a riadó éljeneket. Paula boldog?

Épen a lefestéssel babrált. Igazgatta, rendezte a haját, melyet a szerep kedvéért kénytelen volt vörösre festeni. Sajátságos démoni kinézést lopott ez a vörös, dús sörény az arczára. Szemgödre a fekete szénkarikáktól beteges vörös színt nyert. Nagyon szomoruan, égő, szinte fájdalmas sóhaj-tással mondta:

— De azért szeretnék férjhez menni. Elmenni...

Ilyen közvetlen, mély hangulatú jelenetek gyakran váltakoztak az ő életében. Szerény, a lelke mélyén romlatlan leány volt, a ki soha sem vétett

szive, belső meggyőződése ellen. A látszatra nem adott sokat. Azt szokta mondani: én az én lelkiismeretemnek tartozom felelősséggel.

Egy kétségbeejtő pillanatában elhatározta, hogy ennek a fiúnak «végzete» lesz. Azért nem űzte el az udvarát. Ha Abádi Imre néha a tarka-barka társaság rikító, néha bántó furcsaságán, különczségein, könnyelműségén, henczegő önérzetességén felboszankodott, esdeklő szeretettel, szinte, akciómaszerűen felelte a művészeány:

— A színész élete olyan mint egy színház. Mindenki bepillant hozzá. Nekünk szükséges az udvar. Nézd meg az utcát. Vannak kávéházak, melyekbe tódul a közönség, s vannak olyanok, melyekbe soh'se tér be egy lélek se. Így van az asszonyokkal is. Minél többen udvarolnak nekünk, annál biztosabban vetik magukat utánunk.

A ki egy levendulaillatos, költészettel és nemes érzésekkel tele falusi kurián nevelkedett fel, az nem igen osztja ezt a csillogó, modern felfogást.

— Paula, egy francia költő éneкли, hogy szükség *egyét* szeretnünk.

— Olyan egy hónapos udvarlóm sok van. Boltot nyithatok belőlük. Imre, maga több: barátom, s egyszer, talán...

Különös, de úgy van, hogy néha azt érezte: meghal, ha nem lehet az övé ez a kiváltságos

gazdag női lélek. Máskor eszébe jutottak a mendemondák, a tövises, fülledt levegőjű, sikamlós művészpálya. A ki egy cipőt ott elszagगतott, az mindig visszavágyik. Erősítette, fogadta, hogy az oltár után sohasem álmodik dicsőségről.

De meg lehet-e ölni az álmokat? Meg lehet-e tiltani a képzeletnek, hogy ne kalandozzék el az ő szivárványos, káprázatos birodalmában, mely annál szebb, minél messzibbre esik a rendes életbe való visszavonulástól. Néha úgy vagyunk az étellel, hogy még a fájdalmait, küzdelmeit is megszeretjük. Az a küzdelem, mely hirt, babért, elismerést termett, mindig kedves emléké, a könnyek elfelejtett, a szelid emlékezés verőfényében fényesedik multtá.

Abádi Imre kezdett a multra is szemet hunyni. A ki szerelmes kezd lenni, az nem okoskodik. Tóth Paula pedig annál okosabb volt. Mint egy modern, ragyogó ötletű démon, szötte, szövögette a terveit. Már az is kegyetlenség volt, hogy e fiatal, romlatlan ember útjába állt. Miért nem választott ki más áldozatot? A színházi habitüék történeteket meséltek arról, hogyan szokta Tóth Paula a végletekig agyonkinozni a gavallérokat. Egy főhadnagy másfél évi rajongás után főbe lőtte magát érte. Egy erdélyi előkelő mágnás elverte a vagyonát. Hires volt a Tóth Paula mondása: vagy mi tesszük tönkre az életünket a férfiakért, vagy ők az övéket. ... Ő úgy

gondolkozott, mint a munkácsi rabbi, ki másodmagával váltót zsirált egy harmadiknak. Azonban váratlan beütött a csőd s a szegény fűszeres fizetésképtelen lett. «Ha már fizetni kell, fizessen a másik rabbi», szölt, s kellő időben átiratta vagyonát feleségére.

Abádi Varga Imrének bő s még megduplázott részletességgel mesélték el, hogy mily éles, szinte tüneményes zseniálitással hálózza körül a fiatal embereket a művésznő. Valóságos «aranypók» mondta több vagyonos földesúr, kiknek a fiai a kolozsvári korzón és színház körül legyeskedtek a művésznő csipkeszoknyája körül. Az elnevezés találó volt. Fölkapták, divatos lett, átvándorolt a köztudatba. Aztán egyszercsak annyira megszokták, hogy senkise gondolkozott róla, hogy ki az a híres aranypók. Az ő fülébe is eljutott. «Én vagyok az aranypók» kiáltotta diadalmasan Buba mamának s tapsolt és nevetett. Roppant mulatságosnak tetszett.

— Nemde, Imre, fordult az elmerengő fiatal emberhez.

— Nem is rossz, s még mondják, hogy kiapadt a költészet...

Abádi Imre azonban hirtelen megrezzent a szóra. Valaki, valaha, valahol mondott valamit. A pókról és szívébe szállt le a vére. Egy árva szót nem

tudott kinyögni. Most is érzi, átreszket a lelkén az akkori halálos sejtelen.

— Imre, elsápadt... Szent Isten, mi baj?

— Nem, semmi. Az éjjel... rosszul aludtam. A vér a fejembe szállt... Mulassanak csak.

De hogy a maga bánatával nehogy rászolgáljon a társaság humoros észrevételére, ismét közibük állt és próbált beleilleszkedni az úgynevezett bohém életbe. Magában ugyan sokat hánytorgatta ezt az ő szívügyét, de lelkéről a homályt elkergette a Paula napsugaras jókedve. Olyan őszinteséggel tárta fel a gondolatait előtte, hogy ez valósággal zavarba ejtette Imrét. Sőt a multról sem hallgatott.

— Hja, Imre barátom, vannak asszonyok, a kik szabadon élhetnek azzal, a kit kiválasztanak, s még van ezek között is elégedetlen. Mi szegény ördögök, nyomorult színésznők, kik együtt nőttünk fel a nyomorral, a hónapos szobával és a társadalom lesajnáló előítéletével, s ezt csak a dorbézolásal cserélhetjük fel, mi ne lehessünk tisztességesek? A lelketlen társadalom ránk kiáltja: hogy ez nem nektek való... Imre, gondolkozzék.

Addig, a míg egy férfi hisz a nőben, beszélhetnek felőle bármit. Hogy Abádi menyjire szerette Paulát, bebizonyította azzal, hogy elhagyta érte egyetlen támaszát, nagyanyját, elfeledte az ő harmatos, édes első szerelmét, megváltoztatta a

pályáját és szembeszálta a társadalom előítéletével. Kezdte már megszokni azt a változó nyüzsgő életet, a mit jóízű, finom érzékű ember nem tud megszívlelni, s a mi a cigánysoron, bohémiában természetes. A színházi intrikák keresztüzében élt, sok mindenre szemet hunyt, mi máskor fölkorbácsolta erkölcsi érzékét. A hatalom is átbillent a «nagy-stilü» nő részére, ámbár még csak az útján voltak annak a gondolatnak, hogy egymáséi lesznek. A jó kritikáért nem a szerkesztő úrnál hizelkedtek a színészek, hanem a «nagy nőnél». Az énekesnők, ha rosszul énekeltek, befőtteket küldtek Paulának, sőt sok esetben az igazgató is, ki véleménye megalkotásánál erősen befolyásoltatta magát, de különben vajszivű ember volt, szükségesnek tartotta a művésznővel felszinen tartani a jó barátságot.

December felé járt az idő. Abádi Varga Imre addig járt utána, hogy egy kulturegyletnél elnyerte a titkárságot. Most már nem volt akadály. Háromezer forinton felül volt a fizetése. Megkérdezte Paulát:

— Kedvesem, szinpad nélkül boldog tudna-e lenni?

A művésznő mást gondolt. De ezt mondta:

— Oly rég vágyom rá. Meguntam ezt a piszkos világot. Azt, a mi a kulisszák mögött folyik.

— Jól fontolja meg Paula, a mit tesz.

— Két év óta ismerem magát — volt a felelet — az első pillanatban azt mondtam magamban: ha ez a fiú azt mondaná csupán, a két karom van, eljön-e utánam? Én habozás nélkül mennék. Azóta nem változtam. Most is azt érzem, hogy a bizonytalanságba, a nyomorba is el tudnék menni...

Aztán tervezgettek.

— Mi lesz Buba mamával?

— Őt is elveszszük magunkkal. Lesz neki külön szobája. Nyárra elküldjük Homoródra. Mi pedig utazunk. Bejárjuk Európát, a nagy világot... Néha sírni fogok. A szinpadért. De csak egy kicsit. Maga mellettem lesz. A csókjaival letörli könyeimet...

Imre lehajolt és megcsókolta a kezét.

És elhatározták, hogy a szent karácsonyi ünnepek alatt nyilvánosan jegyet váltanak.

November végén volt a művésznő születésnapja.

Nagy volt a sürgés-forgás, zajos, zürös riadalom. Gazdag menüt rendeltek egy nagyobb vendéglősnél. Ő nagysága fölvelt kétszáz forint előleget.

A mulatságra hivatalos volt a direktor, két énekesnő, három újságíró, s egy fess zsidóasszony, ki a művésznőt pénzzavaraiból szokta kisegíteni. Asztalfőn ült a nagy nő rózsaszín selyem bluzban, haján egy nagy fehér őszi rózsza.

Mindenkihez kedves volt. Abádi, mint kész házigazda, az asztal végén kínálkozott. Ő szállította

be a borokat, sőt tíz üveg Louis François-et liferált. A színészek rendkívül sokat ettek és ittak. Miután bizalmas barátok voltak együtt, nem feszélyezték egymást. Tíz órakor már kissé becsiptek és ostobaságokkal, szellemtelen tréfákkal traktálták a hölgyeket. A direktor egy nagy cseréppálmát és egy arany óralánczot ajándékozott az ünnepeltnek. Azzal a bevallott célzattal, hogy az illusztris művésznő becsaphassa.

Abádi cinikus mosolylyal hallgatta a túlbizalmas, pajtáskodó beszédet. Kissé sértette, hogy leendő menyasszonyával így mernek beszélni. Mikor pedig a rózsás kedvű direktor a karját is megcsipkedte, fölforrnt a vére, s olyant ütött alulról öklével az asztalra, hogy két tányér hangos csörömpöléssel szakadt össze.

— Miért zuz-tör, ott lent, Imre? — faggatta az ünnepelt, édes mosolylyal.

— Véletlen az egész. Az asztal lábát igazítottam helyre.

— Rossz kedvű, — jegyezte meg az egyik énekesnő, kivel alig foglalkozott és dühös volt érte.

A másik énekesnő, hogy a szerkesztő szimpatiaját a konkurrens primadonnától maga felé terelje, kihívóan, élesen kaczagott föl és megjegyezte:

— Féltékenynyé teszem Paulát, hadd legyen a szerkesztő úr jókedvű.

Azzal hirtelen átkarolta a nyakát és az álla hegyét megcsókolta.

A társaság nagyot nevetett az ötleten, hogy csak úgy harsant.

Buba mama egy rágyujtott dzsanakleszszel járt-kelt, kínálgatott, miközben füstölt, pőfékelt mint egy török basa.

Megveregette az Abádi vállát:

— A jányom derék egy jány, hékás. Meg kell becsülni. Aztán én sem vagyok ám kutya. Engem se tarts konczon....

— Jó, jó Buba — mama! — csitította Abádi, kinek zúgott a feje, mint egy égő katlan.

A direktor indítványt tett, hogy a pezsgőt bontani kell. Az első poharat az ünnepelt egészségére ürítette. És megölelte az ünnepeltet. A színészek is hasonlóképp cselekedtek. Buba mama észrevette Abádin, hogy nagyon izgatott. Azért, a következő magyarázatot tartotta.

— Ugyan öregem, ne bolondulj meg. A csók színészeknél olyan, mint másnál a kézszorítás. Sőt még annál is kevesebb.

A pályatársnők erősítették és kijelentéseket tettek, hogy ők kárpótolják a szerkesztő urat.

Abádi lázban égett. Azt gondolta magában: minek nézik ezek az emberek őt: hülyének, vagy tudatlan gyerkőcznek.

Kelet felől már derengett az ég, mikor a társaság oszladozni kezdett. Az ünnepelt is kissé rózsás kedvében volt. Az indulás azonban akkor történt meg, mikor az egész háznál minden elpusztíthatónak végeire jártak. Az ünnepelt nagy szeretetreméltósággal kívánt a tisztas társaságnak jó éjszakát. A megszokott módon bucsúzott, megcsókolta az ő «kedves gazdáját», a dírít (direktort), a kollegákat, mint ez már rendes szokás. A jóbarátnők természetesen utoljára következtek.

Imre utolsónak maradt. Ő azonban kezet fogott és visszautasítólag tekintett fel. Olyan szilaj, erős volt ez a nézés, hogy a művésznő nem merte szóvá tenni.

Mikor már mind elmentek, Buba mama theát főzött és kinyitották az ablakokat. Hideg, párás levegő özönlött be. Lilás fényesség sugárzott a keleti égen. Hajnallott.

A művésznő a pongyoláját rendezte és föl-sóhajtott.

— Te, mennyibe jött ez a nyomorult ricsaj?

Buba mama fáradtan imbolygott, az abroszokat fogta csomóba:

— Sokba, fiam, alig van pár forintunk. Nem tudom, mi lesz a háziúrral. Három havi hátralék s azonfelül kölcsönzés...

— Imre előtt titkolni kell. Neki nem szabad tudni

az adósságról. Ő ezt nem szokta meg. Nem tudja mit jelent. Hát tudnék én, vagy bármelyik színésznő adósság nélkül élni?

— Tudom, tudom. Elfelejtettünk valamit. Három-négy nap múlva van a nagy premiered. Már ismeri, unja a közönség a ruháidat. Mind felszedted, alig van ismeretlen. Nem is tudom, miért nem vagy okosabb.

— Hát csak nem lehetek utolsó. A többi mind selyembe, csipkébe, bársonyba ugrál. Versenyt kell tartani. Mit csináljunk, mit csináljunk?...

Buba mama a fejéhez kapott.

— Nincs más mód. Irsz Szirmay bárónak. Ő ad kölcsön. A multkor is megállított az utcán s megkérdezte, nincs-e szükséged? Azt mondta, örvendene, ha kisegíthetne a bajodból.

— De Imre...

— Nem tudja meg. Tőle csak nem kérhetsz. Az rosszabb volna. Írj rögtön, a bárónak még most elküldöm.

Paula leült, írt. Egy névjegyre, röviden, hivatkozással arra, hogy az anyjával már beszélt erről. Egy másik névjegyben írt Imrének is: különös magaviseletének magyarázatát kérve tőle. Jött a bejárónő. Átadta neki a két levelet.

Az utcán kábult fejjel, céltalanul bolyongott Abádi Imre. Az éjszakai események kavargtak, hullámozgattak a fejében. Valami nagy, különös bánat fojtogatta. Úgy érezte, mintha elvesztett volna vala-

mit. Néha pedig mintha megingott volna lába alatt a föld. És süllyedne, süllyedne. Le, le, a mélységek felé.

Valaki alázattal köszön.

— Csókolom kezét, nagyságos úrfi. De jó, hogy találkozom az úrfival. Az úrfinak is hozok egy levelet.

— Nekem is, hát még kinek? És gyorsan, lázasan kiveszi a takarítónő kezéből a két levelet. Nézi, az egyik a bárónak címelve, a másik neki. Mit akarhat Paula a báróval? mit vele? hisz alig egy-két órája távozott onnét. Felszakítja a neki címzett levelet. Olvassa... Sápád, tántorog... Valami homály, észvesztő, sötét, nehezedik a fejére. Mégis, nem láthat jól... Még egyszer megnézi, apróra... A betűk lángnyelvekké tüzesednek, csúfolódnak, kacagnak, az ő szemébe kacagnak.

— Paula, hát ez ő... nyögte ki vadul, szilaján, hogy szinte összeszaladtak az utcán. Majd magára gondolt. Arra, hogy bekisérik mint egy futóbolondot az utcáról, ha itt magánbeszédet folytat magamagával.

A bejárónő kétségbeesve nézett rá.

— Szent Isten, úrfi, térjen magához. Jaj, jaj, minek is botlottam az útjába... Most nem kínozná ez a fájdalom... Vagy mi lelte?

Magához tért. Öntudata helyrejött. Intett az

asszonynak, hogy kövesse. A takarítónő elkiséri lakására, ott a két levelet egy közös borítékban zárja s átadja az asszonynak ezzel az izenettel: a nagysága eltévesztette a leveleket, a báró úrnak szólót nekem címezte, a nekem szólóra már nem vagyok kíváncsi.

Majd kisietett az utcára. Úgy érezte magát, mintha a halál torkából tért volna vissza. Megdörzsölte a szemét. Jól lát-e? És a nap ragyog-e az égen? Jól szemügyre vette a palotákat, a járókelőket, kirakatokat? Jól lát-e, és ez az a világ, melyben ő élt. Ezek az emberek, a kikkel érintkezett?

— Minden a régi, nyugtatta meg a lelkiismerete. Csak te vagy új. Nem vagy a régi.

A szent Mihály-templomban harangoztak. Tízórás misére. Olyan rég nem volt templomban. Eszébe jutott egy imádság, a mire a nagymamája tanította. Akkor szokta mondani gyermekkorában, mikor nagyon félt. Mikor nagy veszélyből szabadult ki, például a vizsgákon. Vagy a mikor éjszaka messzire utazott.

A templomban kevesen voltak. Elpróbálta mondani az imádságot. A Mária-oltár előtt. (Mintha csak otthon a nagymama hálószobájában látná.) Soha még nem jutott eszébe minden szava. Hol az elejét, hol a végét zavarta össze. Most minden betűje fölgyult az agyában.

A templomból kijött. Eszébe jutott, hogy most a szerkesztőségben van dolga. De előbb a posta felé vette útját. Két sürgönyt tett fel. Az elsőt Abádi Varga Sámuelné nemzeti nagyasszonynak.

«Kedves nagymama! Kijózanodtam, hála Istennek. Ma este utazom. A főispánnak írnék. A megye számíthat reám. Visszavándorolok hozzátok. Imre.»

A másik sürgöny szövege ez:

«Kedves Ella! Haza utazom, hogy a könyvszekrény körül elpusztítsuk a pókokat; még ha aranyszálakat szőnek is. Úgy-e segédkezet nyujt? Úgy-e megbocsát és soha többé nem küldi el magától: Imrét...»

PUSZTULÓ UDVARHÁZ.

Az éjjel azt álmodta a nemzetes asszony, hogy az udvaron, a kis kertben kihajtott a hónapos rózsza. Az a hónapos rózsza, melynek gyöngye ágát a nyáron letördelte a kajla szarvú Gyöngyös.

— András, meg tudnád-e mondani, mit jelent ez az álom?

András, a nemzetes asszony szolgája, szakácsa, takarítója és gyámola, mind egy személyben, elgondolkozott, majd kevés elmerülés után fontoskodva fordult a nemzetes asszony felé.

— Aligha nem jót jelent... aligha...

S csakugyan jött az ordináncz. A galambbúgos kapu hangosan becsattant, s nagy, nehéz lépések koppantak a köveken.

— Levél a nemzetes asszonyinak.

A nemzetes asszony hófehér arczát pillanatra elborította az öröm rózsás színe. Keskeny, reszkető keze meg-megrándult, a mint a levél után nyult. Föl se bontotta, csak az írást nézte s ez elég volt,

hogy forró cseppek perdüljenek halvány, fehér arczára. Boldogan, túlradva rebegte:

— A fiam, Miklós, csakhogy megszólalt...

S mialatt a nemzetes asszony a finom, arany-szegélyű kopertát egy ódivatú, ezüstnyelű késsel fölívágtá, intett Andrásnak.

— Mitrának egy pohár bort, fiam.

Ő maga pedig átcsoszogott a másik szobába, hogy a levelet magába kibetűzgesse. Meg ott volt az okuláré is a diófa-almárium középső fiókjában.

Mikor kikerült a levél a boritékból, finom, átható rezeda-illat töltötte meg a vén szobát. A nemzetes asszony azt hitte, hogy napfényes tavaszon virág-ágyak között sétál.

Vékony, élbe futó betűk, nyilván női kezek vonása.

— Ilona írása — jegyezte meg a nagymama mosolyogva kezdte olvasni.

A mint sorról-sorra tovább haladt, derüebb, mosolygóbb lett, mintha valami nagy örömből cseppenként vette volna ki a részét, félvén, hogy egyszerre el se bírná ily beteges, öreg asszony azt a tenger boldogságot. A levél végén azonban mégis szinte hangosan sírni kezdett, mint egy gyermek.

Szerencsére, gyötörve a nagy kíváncsiságtól, sunyin, alázatosan belépett András. Előtte hát rendezte magát a nemzetes asszony.

— No András, egy hét múlva itt lesz a menyem.

András szemei fölillantak. Milyen változatosság. Vendég a kuriában. Csak homályosan emlékezett rá, olyan régen volt részük a vendégben. Legutoljára a tekintetes úrfi, de annak is már nyolczkilencz éve. Akkor volt mozgás a házban s kapott tüzet a vendégszoba. Olyan szájalmas üres más-különben, hogy az ember kedve elmegy, ha belép a küszöbön. András mindig szomorú volt, mikor a vendégszobát takarította, szellőztette. Csakúgy odavetette a székeket, hogy azok nagyokat dördültek. Na, hanem most más kép lesz. Bátortalanul kérdezte:

— Meddig ül itt a tekintetes asszony.

— Azt nem írja, de nem megy el hamar.

S míg a szelidarczú, reszketőkarú nemzetes asszony Andrissal a vendéglátás apró részleteit tárgyalta, az alatt Budapesten is egy csinosan és izlés-sel bebutozott ebédlőben a Nagy-Túrva való utazás volt a szóbeszéd tárgya. Egy fiatal, feketeszemű asszony ült az asztalfőn, Sárkány Miklósné, ő vitte a szót:

— Nem hiszem, Miklós, hogy sikerüljön a ter-vünk. Én mindent megpróbálok, mindent. De ha nagymama nem enged...

Az ügyvéd úr ideges lett az ellenkezésre. S bosszusan legyintett kezével.

— Te asszony vagy. Közelebb férközhetsz a szívéhez. Téged szeret. Folytonos, kitartó harcot kezdesz. Okos és ravasz lész, számító és előrelátó, s utóvégre is egy jó öreg asszony szíve könnyen bevehető vár. Te jobban értesz hozzá. Bizom benned, Ilona.

— Nem jó fel, nagymama, Miklós... talán mi inkább lemegyünk hozzá. Ha eddig nem hajtott ránk, nem enged most sem...

Tehát a nemzeti asszony körül forgott a beszéd. Sárkány Miklós, hasonnevű fia hajdan vitézlő, nemzeti Sárkány Miklósnak, bizott a feleségében, hogy a nagymamát, az ő édes jó anyját rábirtatják, hogy felköltözzék hozzájuk a fővárosba.

Hiszen ez nem is olyan nagy kívánság. Nagytúron a harangozón elkezdve mindenki szívesen cserélne a fővárosi étellel. De özveggy Sárkány Miklósné, lám milyen nehezen mozdul.

Két kis aranyos fiú várná a nagymamát s tömérdék becézgetés és kényelmes jólét.

De nemzeti Sárkány Miklósné még eddig nem fogadta el a szíves meghívást.

— Mi lenne a házzal, a kerttel... Gyom verné föl az udvart s vad burjánok lepnék be az édes atyád sírját...

Sárkány Miklós meg készakarva is szakítani akart a múlttal.

Az ő atyja, vitézlő Sárkány Miklós, tízezer holdat vert el s ráadásul egy-két havast is. A kutyabőrön kívül semmi sem maradt, csak a nagy szélesen terpeszkedő udvarház... a vén András, egy külön temető a Sárkányoké, a Cser alatt, a dombon. Miklós már szervitoroskodott a vásárhelyi gimnáziumban s a maga eszén emelkedett föl. A fényes múlt ellentétben az elhagyatott, sanyarú jelennel sivárságot és kimondhatatlan közönyt hagyott a lelkében, úgy hogy gúnynyal és fitymáló kicsinyléssel beszélt róla. Ehhez járult még az, hogy édesatyja ellenezte házasságát, mely neki fáradozásainak és küzdelmeinek bőséges jutalmát hozta meg.

Neki immár semmi keresnivalója nem volt az ősi kuriában. Sőt, mikor legutoljára is odahaza volt, körüljárván a tágas, dús mezőket, szántóföldeket s bekandikálván az erdők sűrűjébe is, olyas valami keserű érzés szorongatta, milyet az az ember érez, ki elveszett uradalmai mellett hajtat el.

Ingerült, daczos, ellenkező s szinte az önkényességig parancsoló volt. Semmi nem volt inyére és semmibe kedvét nem találta. Mély és szaggató bánat hasogatta szivét s futni akart e szomorú, fájdalomkeltő helyről.

— Nem, nem jövök errefelé sem, ha látogatásimat kínos emlékekkel fizeted vissza — gondolta s alig várta, hogy kocsira üljön.

Hogy édesatyja házasságát ellenezte, máson kívül a fiatal Miklós viselkedése is okozta. Az öreg Sárkány, daczára a puszta udvarháznak, ásítózó épületeknek, még mindig egyenesen tartotta magát.

— Ó fiam, s neki engedelmeskedni kell!...

Dörögte könyörgő feleségének.

— Ha valamit akar, jöjjön és kérjen alázatosan, a hogy fiú beszél az apjával. De Isten tudja érteni a gyermeki szív redőit, ez a fiú törhetlen és szilárd maradt. Mintha jól esett volna, hogy végre ezzel az önkényes, szeszélyes, hevülő emberrel szemben állhat. Nem kért, feléje se fordult. Azt gondolta, az apa is bűnhődhetik a fia sujtó ítélete által. Büntetni akart. A legnagyobb és legszentebb tekintélyt vetette meg, az apait.

Ez elégtételül szolgált neki a dús termésű holdak ezreiért. A nyomorért és a koldusságért. A nélkülözésért és alázatoskodásért.

A diplomás ember őrjöngött, hogy eltaposhat az ész és szív jogain. Az édesanyját megcsókolta, mikor hajnalban kocsira ült. Az sírt, rimánkodott.

— Apád, édes fiam, apád...

De Sárkány Miklós nem hajtott az esdeklő beszédre.

S hogy az új élet meredek, szirtes útján megtalálta az apai érzéseket, belátta az ő embertelen, megbocsáthatatlan vétkét.

Voltak órák, melyek búskomorságban találták s ő mélyen érezte, hogy nagy és súlyos bünt követett el.

Tudta, hogy van egy időszak életében, melyre nem gondolhat vissza felemelt homlokkal.

A halottat az élőben akarta kiengesztelni s öt éven át irogatta a hívogató, csábítgató, édesgető leveleket.

A nemzetes asszony azonban nem mozdult. Sejtette, hogy ezek őt örökre el akarnák szakítani Nagy-Túrtól. Nem, nem. Neki szép és szent az a múlt nagy hibáival és kudarczaival egyetemben. Ő ott marad, hogy virággal ékesítse az ő drága ura sírját s hogy érte elrebegjen egy-egy imádságot az ősök építette templomban, úgy a hogy fiatal asszonykorától megszokta.

Az imának nem volt foganatja, de őt megnyugtatta és erőssé tette a csapások elviselésére...

II.

A nagy-túri hegyek mögé hanyatlott a nap. A nagy-túri hegyeken fenyők sorakoztak, egyenesen, mintegy belefuródva az alkonyi rózsás felhőfoszlányokba. Nyugatra égett az égboltozat s úgy látszott, mintha a fenyők is piros lánggal lobognának.

A hegy kanyargós útján sebesen gurult fölfelé

egy kétlovas kocsi s valaki kihajolva figyelmesen, nagy gyönyörűséggel szemlélte a tájat.

Szép és festői képben volt része. Lent a völgyben fűz- és égerfák segítkeztek partok között kigyóztott a Túr. Két oldalt termékeny, dús takaróju földek terjeszkedtek. Hosszú, keskeny táblákra szabdalva. Apróra földarabolódott a tízezer hold, gondolta bizonyára az utas, ki a Sárkány nagy birtokáról hallott. A túlsó oldal is, mely lankásan és szeliden emelkedett föl a lapályból, bevetett, gondozott, dús termésű.

De az oldal középső felén, föl a gerinczéig már bokrok és mogyorófák zöldelnek. Azután a törpe cserjékre következnek a lombos, nagyágú tölgyek s a magas és vastagderekű cserfák. Fönt, körülbelül oly magasságra, mint a hol a kocsis pár percze lovait megállította, már jelentkeznek a fenyők.

A hogy a tetőre fölértek, az utas fölállt s úgy nézett körül. Távolságban a kékes ködben, mint rezgő fátyolra rávetett világosabb színek, fehérlettek, csillogtak, ragyogtak a fogarasi havasok hótakarta csúcsai. Aztán közelebb-közelebb úgy emelkedtek a hegyek, mint magasság szerint sorakozott iskolásfiúk. A legközelebbi a nagy hegy volt, Nagy-Túr háta mögött. Az már csupa mosolygó, sötétzöldszinben pompázott. Arra nem vetett színváltoztató lepelt a nagy távolság.

Az utazó szinte megszédült a panorámától.

— Mind semmi Nápoly, Andaluzia, Velence... Ott meleg hangokra bomlik föl az érzés, mi itt hőssé teszi az emberl. Ott gyönyört kínál a percz, míg itt hőstettekre unszol.

De a hús, alkonyi szellő betolakodott a vékony, finom szöveteken s az utas dideregni kezdett. Kissé megkékült az ajka széle, azért rákiáltott a kocsisra:

— Hajts gyorsan. — S magára vonta sokrétű felöltőjét.

A mint lefelé gördült a kocsi, a Nagy-hegy alatt egy tarka színvegyülékű folt látszott. Olyan, mint a katiczabogár háta. A kocsis fölviannyozva a cél közelségétől, hátrafordult:

— Nagy-Túr instálom, nagysága...

Nagy-Túr. Őnagysága összehúzta pilláit és erősen vizsgálta, figyelte azt a falut.

A fáradt utas jóleső érzése bizsergette szívét, hogy végre már feltűnt, a hová tartanak.

— A faluvégen, az a nagy fehér ház, a széles kerttel — mondogatta, a mint apróra megfigyelte a falut. — Épen olyan, a hogy Miklós lerajzolta.

S már boldog is volt abban a tudatban, hogy messziről fölismerte.

Mikor a nap legutolsó sugarait is visszahúzta s a hegyek ormán a pirosság rózsavilágosra bágyadt, a kocsi már lent vágatott a Túr mellett s a falu-

végi udvarház távolról elmosódott körvonalai tisztábban voltak kivehetők. Közelebről szürkébbnek látszott s a piros cserép avult, barna volt. Úgy látszott távolról a nagy udvarház, mint egy szürkehajú, ránczosképű oláh pakulár, kinek régi báránybőrsapka van a fején.

Nem csoda a barnaságnak, ódonságnak, régi időket átélt, tisztos múlt áll háta mögött — gondolta a nagysága s a míg képeket rajzolt a történeti múltból maga elé s daliás, kemény lovagokkal népesítette be a téres kuriát, egyszer csak észreveszi, hogy egy nagy kőkapu előtt állnak.

Andris lázasan rántotta föl a kaput.

A nemzetes asszony pedig, a ki egész nap halotta a kocsiörgést s egy órában hatvanszor szaladt az ablakhoz (már úgy, a hogyan ő szaladhatott), ott állt a tornác végén s várta, várta a vendéget. Az könnyen szökött le a fogatról (homokfutó kocsiként volt, a vasút melletti városból, a fiatal Sárkány egyik barátja szivességéből) s gyors léptekkel, mosolygó arczzal sietett hozzá.

— Csakhogy láthatlak már ... Csakhogy szemem előtt vagy, édes leányom ...

S óvatosan megölelte s gyöngéden magához szorította. A fiatal asszony tisztelettel csókolta meg a nemzetes asszony kezét.

Kezen fogva vezette végig a hosszú, széles tor-

nácson. A tornáczfák között spárgák nyultak és fehérenmük voltak ráaggatva. Még a tornácz padlóján is pokrócz feküdt. Azt is a vendég tiszteletére terítette le Andris.

Mikor a nagy, tágas, de alacsony padlózatu szobába belépett a két asszony, a fiatalabb idegenen nézett körül s úgy tetszett, mintha keresne valamit. Vagy helyét nem találta.

Fővárosi lány volt, soha még vidéken se járt. Minden új, különös, meglepő volt neki. A falon a sötét, marczona hősök szépen faragott keretekben, az ódivatú, nagy darab bútorok, a keskeny, mély-bevágású ablakok, az öreg, fehérhajú cseléd, ki sokat fecseg, mind, mind izgatták, foglalkoztatták képzeletét. Félve tekintett körül, mintha félne, s ijedős arcot vágott, mintha eltévedt volna.

Különösen az a beláthatatlan nagy szoba tűnt föl érdekesnek, melyben úgy állt ott ő, mint egy sivatagban eltévedt leányka.

A nemzetes asszony jószágos, tiszta hangja csendült meg.

— Nem ülsz le, gyermekem?

De a fiatal asszony szégyenkezve, pírulva súgta:

— Fázom, mama...

— Oh Istenem, ég úgy-e Andris, ég a kemenczében a tűz. Tégy rá még.

De a nemzetes asszony tudta, hogy ettől az el-

feledett, itt rekedt szomorú élettől dermedt meg az Ilona lelke. Nem, nem a keze, lába fázott. Egyéb.

Andris a vén széket a kandalló elé gördítette s a kakukos óra alól még egy karosszéket.

Az asszonyok leültek.

— El akarsz vinni, gyermekem?

— Oh, mama...

— Oh, az a Miklós... Nem vétett neki semmit ez a ház és mégis, mégis... lerontani, elseperni akarja...

— Nem, mama.

— Tudom, gyermekem. Te el szeretnél vinni magatokhoz, már mint az unokáimért (oh gyönyörűségek, mikor láthatlak?) mert Miklós nem akar erre a helyre jönni. Fáj neki a rög, a fűszál, a termés, fáj neki minden, a mi itt van, erre-felé...

A fiatal asszony elhült és kissé elfehéredett, hogy az urát ilyen kristályosan állította elé az édesanyja. Tudta még a gondolatát is. Azért hát nem teketóriázott s megadta magát. Nyíltan, becsületesen beszélt:

— Igen, édes mama... Miklósnak fáj, hogy nem láthat... Fáj, hogy távol élsz tőlünk s úgy kívánná, hogy az a két kéz ringatná az unoka bölcsőjét, mely őt nevelte föl. Ez Miklós, édes mama.

A nemzeti asszony szomorúan ingatta a fejét s bánatosan nézett a fiatal asszonyra.

— Már csak itt halok meg, itt...

Hogy e kínos és fájdalmas beszédet elejtse Ilona, a gyerekekről kezdett beszélni. A kisebbik, a fekete-hajú (a szeme épen olyan, mint az édesapjáé, az pedig mint az ő édesanyjáé), mindig nagymamáról álmodik. Már hetekkel rakosgatja el egyet-másait, a mit nagymamának szánt. A nagyobbik meg a multkor ibolyát szedett a berekben s azt beletette a kapcsos imakönyvbe, a melyből Miklós imádkozik. (Ez is a nemzetes asszony imakönyve volt. Kis diákkorában adta neki.)

A mint Ilona beszélt, melegedni, hevülni kezdett s egyszerre úgy érezte, mintha igen boldog volna. A kandalló rácsos ajtaján kivilágított a tűz s fényalakok alakultak és formálódtak a falon. Szinte kár volt, hogy Andris oly hamar meggyújtotta a függőlámpát.

A nemzetes asszonyt lankadttá tette a sok izgalom. Fáradtan ült a széken s a menyé kérdéseire röviden, keveset felelt.

Pedig annak az ajkán annyira volt már a kérdeni való. Megérezte, hogy ez a ház egy nagy és fenéges életharcznak volt a színtere. Itt beszélnek a falak, történeteket mondanak a bútorok és hon-szeretetre tanítanak a hősök emlékei. Lelke fölrepült és mámoros, diadalmas lett, hogy ezzel a márványarczú, tiszta, ősz matronával ült szemben.

Nem értette az urát, a ki feledni és simává

akarta tenni itt a talajt a földdel. Minek itt rombolni, hol a lehullott téglát is szépen kell visszahelyezni régi helyére. Minek megdönteni ezt a vaskos, erős kőhalmazt, hogy egy hamar szétmálló, össze-roppanó újat építsünk helyére. Itt, vagy ott? Százszor inkább itt, mint a milliók vére öntözte, könyhullatástól megázott azon a harcterren. S a mint a fiatal asszony a régi kandalló tűzének pattogását hallgatta, magasztos és gyönyörűséges álmodt. Visszahozni ide, e meggyülőlt ősi földre a férje szerelmét. Ebbe a búbájos, édes anyaföldbe, melynek köszönheti mindazt, a mi nagyszerű és isteni benne.

Most érezte, hogy ez a nagy szerelem nem veszett ki a lelkéből. Csak gyülőletté mérgesedett, mert mostohaságot és szomorúságot vett az ő kezéből, örömet, boldogságot soha...

III.

S kezdte szeretni a falut, a magányt, a csöndeséget. Voltak órák, mikor elfeledkezett küldetéséről. Szép, holdsugaras nyári estékben volt részük s méla, komoly csendességben hallgatta a két asszony az erdő zúgását, patak csobogását. A fiatal asszony lelkébe nyugalom és béke költözött s mintha mindenről megfeledkezett volna.

Máskor meg, a mint körüljárták az udvart s a séta után, szemben az udvarházzal leültek a vén diófa alá a padra, fölkeltek lelkében az indulatok és megizmosodott komoly elhatározása. A nemzeti asszony könyezve beszélt:

— Oh, oh én édesem... Nézd ezt a házat... Itt született Miklósod, itt az ő apja, nagyapja föl, ki tudja meddig, melyik őséig, ki bizonyára hős cselekedet jutalmául kapta ezt a helyet és látod be kihalt, be üres, be elhagyatott. Tudod, ki lakik benne? Egy fehér lélek, mielőtt az is elszállna belőle. Aztán megveszi a korcsmáros, mert neki van legtöbb pénze a környéken. Mert Miklós könnyen túlad rajta. S mi lesz belőle, a tágas, nagy szobákból? Italmérő, húselárúsítás és talpkereskedés. Mert a bérlőnk mindenhez ért... gyermekem, mindenhez... Mi pedig nem tudunk nyugodni a sírjainkban, mert piszok és szemét lepte be a házat, melyet mi szentnek tartottunk... Tudod-e leányom, mit jelent ez? Megváltozik a világ, mert hűtlenek az emberek és megvetnek minket, ócska butorokat... Mi már a lomtárba valók vagyunk, úgy-e én szép pusztuló házam?

Igy siratta magát, gyermekét, házat a nemzeti asszony. Kimondhatatlan, szűró fájdalmak járták át öreg szívét s nem látott biztatást és nem remélt enyhületet a közelben.

Sírban volt a jobb lába s tudta, hogy vele meghal az élete, a háza, kertje, kedvencz fái, emléke. Kipusztul, mint a város, melyet mindenestül borít el a tenger. Még csak emlék se marad belőle.

Szavai átjárták, megborzongatták a fiatal asszonyt. Hevülő, gyorsan fölfogó, érzékeny lelke volt. Csak úgy vette át az érzéseket. Harapódzott az, mint a tűz meleg időben. Mikor befejezte mondatát, vele könyezett Ilona is. Térdre ereszkedett és megragadta a nemzetes asszony kezét:

— Mama, Miklós visszatér s ismét a te régi fiad lesz...

Hosszúak és kellemesek voltak ezek az esték. A két asszony sokszor elsétált a Túr kanyarulatáig, hol más völgykatlan zárja el az utat. Kéz kézben, kar karba öltve haladtak s iromba imbolygó árnyék nyult utánok. A hol ellépkedtek, rengő harmatban úszott a ruhájuk szegélye s egy-egy csipkéjét viszarántotta a pajkoskodó csipkebokor.

A fűben, mint gyémántszemek az aranyban, világlottak a szentjánosbogarak s tücskök cziripeltek vidáman. Nyugatról langyos szellő fűjt és fölborzolta a vetéseket s titkos beszédbe ereszkedett virággal, lombbal. Néhol az ágak hegyén annyira ment a sugdosódás, hogy megmozdultak az ágak s mintha valaki felé ölelve nyulnának...

A merre elhaladtak, arra felé nem jártak az em-

berek, csak néhol zördültek meg a kukoriczaszárak. Ez onnan volt, mert tejes volt a cső s ez édes tilos csemege annak, a kinek nincs. A cigányoknak.

Távolról apró vizimadarak kepelése hallatszott. De oly halkán, mintha csak egy dongó szárnycsapása hallszana a lóhere bojtos, lilaszínű gömbjéről. Az erdőben, fönt a Magas-hegyen föl-föllobbant egy-egy lángoszlop, de aztán nem látszott, a mint tovább haladtak. Mintha ott fönt a magaságban ülne egy nagy láthatatlan óriás s néha-néha szippantana égő pipáján.

Mikor az ilyen séták után hazaérkeztek, úgy tele telt a lelkük hangulattal, hogy alig tudtak szóhoz jutni. Az öreg nemzetes asszony fölsóhajtott:

— Azt hittem, sohsem érem ezt meg. Oh, oh édes lányom, be nagy boldogságot hoztál a pusztuló házba... Áldjon meg az Isten...

Ilona különös változáson ment keresztül. Mintha az az ideges, türelmetlen századvégi asszony ott maradt volna a zajos fővárosban. Kiszállt lelkéből a kételkedés, megtompult benne a bizalmatlanság s szárnyra kapott a legrajongóbb hite. Ábrándos, fehérlelkű leány lett belőle, kinek nincsenek csalódásai, kiszámított céljai. Ábrándozás és képzelődés vették karjaikra s oly jól esett szemlehunyvva himbálózni rajta. Még soha életében ilyen szépnek nem látta az életet. Boldogabbnak igen, de ilyen meghittén,

olvadóan szépnek soha. Úgy repültek az órák, mint a szélbe szórt rózsalevelek. És ő nem kérdezte, miért szálltok. És ő nem kérdezte, hova szálltok. Csak repültek s apró események jelölték eltűnésüket.

S mi kápráztatta el a századvégi asszonyt? A falu.

Ott fönny minden pillanatot megállítanak és kinyitják a szemét. Itt nem kell számolni a perczeket. Van belőlük bőven. Ott fönny folytonos cselekvésre ingerli az embert az élet lüktetése.

Itt az emberek a maguk jószántából cselekednek. Nem parancsolnak mások. Vagy nem oly követelőzőve, hajthatatlanul.

Ott fönny nincs pihenés és nyugodás.

Az élvezetek továbbcsigázása, más térére tevése a nyugalom.

Itt a hétköznapra ünnepnap következik s a komoly, hangtalan csöndességben beszól a harangszó a szivekbe. Bekopogtat és befogadják a szivek. A földi üdvösségnek megállítják a végét s ha a szegénység rongya osztályrészük, zúgolódásuk nem istenkáromlás. Tudnak hinni és remélni.

Ilona úgy járt kelt a régi, tágas szobákban, mintha templomban járna. Megilletődéssel forgatta a bőrkötésű könyveket s áhitattal csüngött a nemzeti asszony beszédes ajkán.

Szemben a fővárosival szépnek és élvezetesnek találta a falusi életet s öröme volt, ha annak víg-

ságaiban részt vehetett. A kert végén kaszáló terület. Andrís asszonyokat és leányokat hívott szénát csinálni. S a takaros leánykák eleven, gyors kezjárása annyira megtetszett, hogy ő is villát és gereblyét ragadott. A nagyasszony szeliden mosolyogva mondta:

— Csak lassan, nehogy kifáradjál... Aztán biztatta a lányokat Ilona, hogy daloljanak. Azok vonakodtak, de az egyik, a Demeter Mária, rá is kezdte erősen, messze csendülő hangján:

Kaszás csillag jár az égen,
Kaszál a rózsám a réten,
Ha ő kaszál, én meg gyűjtök,
Úgy is rajta könyörülök.

Bele énekelt Bori, Anikó és Marcsa. Csupa gyönyörűség volt hallani, a közben villogtak a villák, sürgölődtek a gereblyék s a száraz, zörgő, illatos széna kerekedett, takaródott minden oldalról. Csak Andrís bá mereklyélhette, alig győzte.

Ilyet se látott a nagysága. Mikor a lányok elvégezték, ozsonnát hozott hátra nekik a nemzetes asszony.

Turót, puhabelű kenyeret és szalonnát. A kulacsban pálinka is volt. De a leányok nem fogadták el. Csak Andrís bá hajtott föl, meg Simó Zsuzsa nén. Ő, a hogyan illet, felköszöntötte a nemzetes asszonyt. (Szó és jókívánság nélkül csak a részeg

emberek isznak.) Fogta a poharat barna, ráncos tenyerébe s föltekintett becsületes, nyílt szemével a nemzeti asszonyra.

— Az Isten áldja meg a mit dolgoztunk, őrizze meg tűztől, víztől, égháborútól, elemi csapástól...

A többiek komolyan hajtogatták a fejüket.

— Adja az Isten, hogy a drága nemzeti asszonynak még sok esztendőkön keresztül takarhasunk.

— Adja Isten, Zsuzsa nén — kiáltották kórusban a lányok. Andris bá meg hátul fölállt s szalma-kalapját rázta a levegőben.

Ez a közvetlen, őszinte szó a lelkébe lopódzott a nemzeti asszonynak. Mintha titkos írást olvasott volna, átszellemülve, halkán szólott hozzájuk:

— Öreg vagyok fiaim. Úgy érzem, hogy ti már nem fogtok nekem dolgozni... — A megindulás és meghiúsultság ült ki az arcára.

Az asszonyok és a leányok csendben maradtak, mintha nem akarták volna zavarni a nemzeti asszonyt elmélyedésében. Csak a pesti nagysága nem vette komolyan.

— Oh mama, te erős vagy, téged sokáig megtart az Isten...

Aztán fölkerelkedtek a munkások, lerázták a morskát ruháikról, megköszönték a jó uzsonnát s illedelmes köszönéssel elváltak.

A leányok a hátsó udvari kapun mentek ki, mert azok a felszegre tartottak. Zsuzsa nén jött az udvaron át.

A nemzetes asszony Ilonával leghátra maradt. Csendesen jöttek a ház felé élénken beszélgetve. Ilona egy fehér, hosszúszárú Margaretavirággal csapkodta lakkcipője hegyét.

Eltelt két hét és Ilona még mitse végzett. Azóta a bizonyos este óta nem említette a Pestre költözés eszméjét. Az meg, a mi igazán föladata volt, hogy rámutasson a falusi élet hátrányaira, épen nem sikerült. Azok a napok, a miket Ilona Nagy-Túron töltött, elfelejthetetlenek és kedvesek voltak. Inkább nagymama kedveltette meg vele a természetet, a falut. Vállalkozása rosszul ütött ki, legyőzték őt s most mehet visszafele mama nélkül, szívében az omladozó udvarház iránt érzett nagy és őszinte szeretetével.

És fáj is elszakadni ettől a jóságos matronától, kit az első pillanattól szívébe zárt.

Búsan és kedvetlenül lépett be a nagymama szobájába reggel, hogy elutazását bejelentse s esetleg valami ígéretet csikarjon ki ura és gyermekei részére.

A nagymama ágyban feküdt.

— Édes nagymama, nem érzi jól magát?

A nemzetes asszony mozdulatlanul egyenesen

feküdt, mint egy földre helyezett szobor. A szeme alatt mintha sötétültek volna a gyűrűk s a szemgödre mintha kitágult volna. A pillája élénken rezdült és lázasan, betegesen égett a szemében a tűz.

Töredezett, elhaló volt a beszédje, mint a beteg madár csipegetése.

— Az éjjel meghültem... de csak régi baj... visszatért... Úgy, úgy elhagyott az erőm, nem mozdulhatok...

Aztán fájdalmas tekintetet vetett Ilonára.

— Talán nem hagysz még itt, gyermekem?

Ilonának köny szökött a szemébe.

— Oh nagymama... ép haza indultam volna a napokban...

A nemzetes asszony nem szólt, csak az álla reszketett. Aztán Ilona sietett hozzátenni:

— Nem, nem megyek el nagymama, a míg jobbra nem fordul.

S nem mozdult az ágy melől. Orvosért küldött a szomszédfaluba s orvosságért a városba.

Az orvos nem vette a bajt komolyan. Könnyű betegség, hamar kilábalja a nemzetes asszony. Erős, edzett szervezete van. Ő azonban nem hallgatott az orvos véleményére. Egész napon nem vett be az orvosságból s ha könyörgött neki Ilona, tagadólag intett a kezével.

Hiába volt Ilona vigasztalása. A nemzetes asz-

szony érezte, hogy alig szabadulhat e betegségből. Szinte nem is bánta. Megérett ő — úgy mondta — a halál sarlójának.

— Csak még egyszer láthatnám a fiamat, unokáimat... oh csak láthatnám...

Ilona szalasztotta Andrást a városba és sürgőnyözött.

A nemzeti asszony meg rosszabbul lett óráról-óra.

Voltak pillanatok, mikor azt hitte Ilona, hogy az estét nem éri meg. Aztán meg visszakapta eszméletét s józan kérdéseket tett föl.

Egyszer föl próbált ülni. Nem tudott. Oda sugta Ilonának:

— Édesem, aztán most ide figyelj... A közbelső házban a kasztenben van egy kulcs, ide hoznád édesem...

Ilona ott termett vele.

— Látod, ez az első szoba sifonerébe talál. Ott megtalálsz mindent. A sötétkék ruhát, a kék fátyolt. a párnát, a fehér vászonlepedőt s a virágos szemfedőt... Egy elsárgult, szinevesztett koszorú is van a skatulyába betéve. Az én menyasszonyi koszorúm... oh... abból gyermekem... ne érzékenyülj el, Ilona... egy szál virágot tégy ujjaim közé... egyet a szívem fölé... Most pedig eredj és próbáld kinyitni s nézz be, rendben vannak-e?

Ilona végig ment a csendes szobákon s az elsőben kinyitotta a sárga sifonert.

Mindent ott talált. Aztán csöndesen visszatért a beteghez.

— Édes mama, rendben van minden.

— Jól van. Most pedig ismét hallgass rám. Jaj... ez a forráság szinte elvette az eszemet. Egy csöpp hideg vizet adj... Köszönöm... lelkem... A márvány is ki van faragva. Egyszerű, kevés pénzbe került. A nevem is rá van vésve, így:

Nemzetes Sárkány Miklósné, született Geréb Mária. Csak az évszámot kell rávésní. Élt hatvan évet. Meghalt augusztus 23-án... A betűket Kajcsa István uram véste, ő fogja az évszámot is. Andrist küldd majd érte. Megfizeted és megmondod, hogy én is köszöntöm őt... Megértetted?

Ilona könyezve rebegte:

— Megértettem.

Kissé megerőltette magát a sok beszéddel. Azért fejét leeresztette a párnára és nem szólott. Halvány arcán túlvilági nyugalom ömlött el s úgy látszott, mintha most semmije se fájna. Aztán mikor valamivel jobban érezte magát, folytatta:

— Vagyonom nincsen. Csak ez a ház, a kert. Erről most nem szólok. Erről délután szólok, akkor hozd az eszembe, érted, gyermekem? Hanem itt van András. Egész életemben mellettem volt s

lehet el se viseli a halálomat. Áldott jó lélek. Őt tereád bizom leányom... Vagy ha nem akarná itt hagyni a falut, a kisebb butoraimból egyet-mást adj el, árából vedd meg neki azt a szőlőtáblát, a mit legutoljára csak érte haszonbéreltem. Nem kerül sokba. S András megérdemli... Keresztleányaim közt oszd széjjel a mi jóforma ruháim maradnak s mondd meg, hogy imádkozzanak érettem... Most pedig hagyj magamra, édesem... talán tudnék aludni keveset.

Ilona csöndesen fölkel.

— Leányom, délutánra az Úr Jézus vigaszát is szomjúhozom... Kéresd át a tisztelendő urat...

Ilona kiment és halkán behúzta maga után az ajtót. A lázas nagybeteg pedig fáradtan hunyta le pilláit.

Ilona a külső szobában gondolkozni kezdett. Azonban csak ült és kábultságot érzett agyában. Hiába erőltette, nem volt képes gondolatait okosan csoportosítani. Szemeivel látta azt a fehérhajú asszonyt, a ki megelégedetten élt, pedig állandóan készült a halálra. Oh, be más volt annak a gondolkozása, ki oly szédítően magas pontról nézte az életet. Az ő lelke oly gyöngye volt, hogy egy temetés kedélybeteggé tette. Nem mert soha a halálra gondolni. Egyoldalúan fogta föl az életet s irtózott a bucsúzástól, elválástól.

Úgy is folyt le eddigi élete. Kisebb és nagyobb

örömök léptek egymás nyomába. Az élet nagyobb küzdelme hozzá el nem ért. Fölfogta az apa széles, sziklaerős melle. Oda, a fészekbe csak mosolygást, sugárt és illatot eresztett. Azért azt hitte Ilona, mindeninek gyönyörűsége az élet, mért úgy hitte, van minden fészek előtt egy ilyen viharvédő. A családapa, ki életcélnek tekinti az ő feleségeért, fiókáiért küzdeni.

S ime egy asszony, ki egész életében önmagára volt hagyatva. Kinek küzdenie kellett a világ ellen, az ura ellen, egy célért, melyet soha el nem ért. Még meg se látott. S ez a magára való harcz dicsőséges férfiúvá avatta s a leghalálosabb fegyvereket adta kezébe.

Kezét lehajtotta az asztalra s lefektette fejét. Nem látott, hallott, annyira lefoglalták az érzései. Kínozták a vágy tudni a délutáni beszélgetést. Mire irányulhat, mi lehet az még? Aztán a férjére és gyermekeire gondolt, kik aggódnak érte s kikre milyen nagy szüksége volna most. Megnézte óráját, de alig tellett pár perc, hogy a beteget elhagyta. Férje este érkezik meg, későn. Oh be lassú, ólomlábon járnak most az órák. Mindenik egy örökkévalóság. Mert mindeniknek szava, gondolata van. Valaki megállt a háta mögött.

— András, maga?

András nem felelt, annyira kínozták a fájdalom.

Apró szemei fényesek voltak s veresek a szélei. A sok sírástól. Még a mint állt is, meg-megingott. Mikor meg ment, bizonytalanok voltak a lépései, mint a ki a sötétben jár. A fejét leeresztette, mintha elvesztett volna valamit. Valamit és nagyon keresné.

Nagysága bizalommal és melegséggel vigasztalta :

— No András, nem kell kétségbe esnünk. Az Isten megsegít... A nemzetes asszony szólt magáról... hallja-e?

De Andrásnak beszélhettek bármiről.

Az ő sebére nem volt ír. Az ő vigasztalására nem volt szó. Ő tudta kit veszít. Mi volt neki a nemzetes asszony. A nagy elborulásban még a szavaira is emlékezett Andris, melyet a tavaszon mondott a nemzetes asszony. A szőlőben, mikor ő kapáltatott. Egy szép, nagy tő előtt mondta :

— Lásd András, ez a tő élne-e, gyümölcsözne-e, ha nem támaszkodna a karóra. Az az ő föntartója, védője. Mint te nekem, Andris.

— No ne veszítse el a fejét, Andris... S a pesti nagysága ráte a kezét a vállára. Aztán megpróbált beszélni, de zavart, szakadozott volt a szava, mint a meghasadt harang hangja.

— Oh Istenem... mi volt nekem ez az asszony... ez a ház... most már mi lesz belőle... én is elbujdoshatom, én, a gazdátlan kutya... vénségemre ki fogadna föl... Oh, oh...

És nyögött, kesergett András. Nagy, forró könyeket hullatott, nem szégyelte, hagyta, hogy omoljanak, hulljanak. Arra a régi, ősi padimentumra, melyet a nemzeti úr és nemzeti asszony taposott s melyen most — ki tudja — talán utoljára áll.

Ilona le s föl járt. Száz felé gondolt s bár valahogyan összevonni akarta gondolatait, nem sikerült. Kiment s bejárta az udvart. Hátra ment a gyümölcsfák közé. Pirultak az almák a zöld lombok között s kinevettek a hamvasodó, kék bársonyos szilvaszemek a keskeny, hosszúkás levélkék mögül. A palánk mellett egres- és ribizlibokrok huzódtak meg. A körül a parkban heverészett egy pár tarka tyúk és piros tarajú kakas. A kakas körüljárt s nagyokat kiáltott, mire varrogtak a boglyashátú tyúkok. A fűről még nem száradt föl a harmat s úgy ragyogott a kert takarója, mintha gyémánt szemecskéket hintettek volna rá.

Ilona bódultan szivta magába a friss, éles levegőt. De sehogyse tudott megnyugodni. Futni, rohanni szeretett volna, majd hogy észrevette, hogy sokáig hagyta magára a nagymamát, elősietett. Félig kinyitotta az ajtót és benézett. Figyelte a lélekzetét. Csöndesen pihegett. Aludt.

Bánat és szomorúság között jött el a délután. A nemzeti asszony végre magához tért és kinyitotta a szemét.

Ilona mondani akarta, hogy valamit megígért.

— Igen, gyermekem... Miklós mikor jő?

— Késő este, mama.

— Azt hiszem, nem láthatom meg...

— Oh meg, mama...

— Voltál édesem, a tisztelendónél?

Ép nyílt az ajtó. András jelentette, hogy kívánja-e a tisztelendő urat. Eljött. Ilona kilépett s csak egy félóra mulva tért vissza, hogy a tisztelendő úr el távozott.

— Most, gyermekem, nyugodt és boldog vagyok. Hittel várom a halált... Hanem még valamit, valamit kötök a lelkedre.

— Hallgatlak, édes mama.

Oh, hogy Miklós nem lehet az ágyamnál... De te megmondod ezt neki... így levezelhetné, hogy nyolcz éven át nem jött a szemem elé... Gyermekem, rettentő álmaim vannak... A hogyan már szoltam is róla... Elpusztultunk, elvesztünk... Tán nem is a mi hibánk, tán Isten akarta... Más ez a szellő, mely most leng, mások az emberek. A daliák lefeküdhhetnek a koporsóba... Én nem vádlom az uramat. Nem tudott beleilleszkedni ebbe a keretbe... Nem e korba való volt... Most már a nyomunk is elvész. Csak a temetőnk hirdeti néma gýászával, hogy mi is éltünk a földön. Oda

lesz minden. Elfelejtik a nevünket, kiölik emlékeinket, lerontják házunkat...

Erősen köhögni, *fuladni* kezdett. Ilona feléje hajolt és megfogta kezét, majd a párnát emelte, feljebb.

— Nem akarom, gyermekem. Ennek a vén, pusztuló udvarháznak élni, virulni, ragyogni kell. Ebben a régi erényeknek kell megújulniok. Korhadozó falai között a multnak tisztelete kell hogy lebegjen... Miklós nem dobhat el, nem... Ebbe a földbe vágyom, hogy tiltakozzanak csontjaim, fehér márványkeresztem... Ide temessetek, ide a puszpánok mögé, a kertbe... Ezzel akarom hozzátok kapcsolni ezt a földet, ezt a házat...

Tovább nem tudta mondani. A köhögése mind hevesebb lett s csak mozgott, rángott az ajka, de hanggá nem erősödött. Halvány kezeivel görcsösen szorította az ágy szélét, mintha annak is parancsolni akart volna.

Többet nem szólt. Mind halkabban, csöndesebben lélezett, míg egyszer csak elcsendesült...

András nagy, magas gyertyákat gyújtott meg a régi ezüsttartókban. A szoba megtelt kísértetes világossággal, pedig kint még nem szállott le az alkony. Az ablak résein piros fény szűrődött be s különös színvegyülékké olvadt. Ilona — kinek szívébe most csodálatos béke költözött — a széles könyvszekrényből elővett egy bőrtáblás imakönyvet s

míg Andris az egyházi személyekhez ment, hangosan és áhitattal imádkozott.

Hogy leszállott az éjszaka, apró fagygyúgyertyás lámpásokkal, messze síró szent énekszóval asszonyok jöttek s körülterdelték a halottat s kérték az Urat, hogy vegye föl szent kegyelmébe méltatlan szolgálóját. Nem volt senki az asszonyok között, kinek könny ne perdült volna a szeméből.

A pesti asszony gyakran nézett az ajtó felé ki-sírt, kék szemével.

Aztán, nagysokára föl pattant az ajtó s vállas, magas ember jött be.

Megtántorodott, mint a ki megbotlik. Oda lépett az ágyhoz s hosszasan csókolta a halott asszont, vértelen kezét.

— Anyám, édes anyám!... s zokogó kiáltása megrázta a falakat, asszonyok szívét.

S hullott az asszonyok könye, mint a záporosó.

AZ ÖREGEK.

Ott ültek a repkénnyel és vadszőlővel befutott ámbituson. Az öreg ember levélpapírost emelt a kezébe, melyből finom rezedaillat szállott ki, az asszony valami varrást tartott ölében, de előrehajtott nyakán, figyelmes arczán látszott, hogy elfejtette a munkát. Tulajdonképen beszélniök kellett volna, annyi volt a mondanivalójuk. De ők elmerengtek a multba, megcsaptá lelküket a jelen szelid, áldásos fuvalma s olyan csodálatosnak, gyönyörűségnek látszott a jövő, hogy öreg, jámbor lelkük beleveszett a zavarba, beleszédült a káprázatos képek sorozatába s a nagy, a kimondhatatlan érzések megfosztották őket a beszéd erejétől.

Tulajdonképen ez is beszéd volt. Mert ez a beállott, sokáig tartó hallgatás oly dolgokat mondott, miknek elbeszélésére gyöngé volt a nyelvük. Az a néma, titokzatos csönd tele volt kölcsönös vigasztalásokkal, megnyugvásokkal, édes örömökkal. Beszéltek öreg, tiszta ragyogású szemeikkel s a nagy,

átható csöndességben megérezték egymás szívdobogását. Mikor azután tovább nem bírták, az asszony, kinek mintha fekete bársonyra finom, rezgő hópihék hullottak volna, olyan különösen szép szürke volt a haja, fölemelte kezét és megfogta vele az uráét. Csodás melegség remegett a hangjában, a mikor megszólalt:

— Oh, lelkeim, lelkeim... áldjon meg az Isten!

S elvette a levélkét az öreg kezéből, hogy kebléhez és ajkához szorítsa. Ki kellett öntenie szive bőséges melegét. Nem bírta el, összeroskadt a váratlan nagy öröm terhe alatt.

Az öreg ajkán a megnyugvás és a megelégedés derűje kedves, finom mosolyt fakasztott s érezte, hogy a lélek húrja tovább nem feszülhet. Nem, mert szétpattan.

Megelégedetten, halkan mondogatta:

— No, hát meglátjuk, meglátjuk...

Azután lassan megoldódott a beszéd pillanatnyira összebogozódott fonala. Részletesen apróra szedték, tárgyalták Kálmán levelét. Kálmánét, Gál mester fiáét, ki tanár most valamelyik fővárosi gimnáziumnál. Ez a levél most különösen forró, lángoló szeretettel volt megírva. A fiatal, csak nemrég nősült ember hazajáró lelke egész költészetét öntötte bele. Meg is könyezték idehaza, a mikor az öregek a sebesen odavetett mondatokon el-

merengtek, úgy érezték, hogy ez a levél a havasi falucska tiszta, érintetlen levegőjét, a rengeteg rejtelmes zúgását, a nyáradmenti rét buja illatát leheli ki. Épen csakhogy a göndörhajú, villogó szemű kántorfiú kifejezésmódja változott. Csak az.

Mi is volt a levélben? A levélben volt egy passzus, mely különösen megfogta az öregek lelkét. A fiatal Gál megemlékezvén arról a visszafizethetetlen sok jóról, miben őt öreg szülői, érdemetlenül bár, részesítették, meg öregségükre is tekintettel, az ő kékszemű kis feleségének is nagy kívánságára, tegyék meg, hogy költözzenek föl hozzájuk, a fővárosba. Egyrészt gondtalanabban élnek, másrészt teljesebb lesz az ő boldogságuk, hogy jó szüleik oldaluknál vannak.

Istenem, milyen jó gyermek ez a Kálmán. Az öreg mester, mikor a fiú a gimnáziumot járta, megemlégtette, vajjon gondol-e hálával szüleire, ha majd jó állásba kerül s ha ő, mint az öreg Gál, kikopik a mesteri állásból, lesz-e egy félrezug a fia házánál, hová behuzódhatik.

Kálmán komolyan vette a beszédet, hivatkozik rá s még hozzá oly szépen könyörög, hogy az embernek, olvasván levelét, megmozdul a szive.

Az öreg Gált különös érzés szállotta meg. Egyszer csak, bevezetés, előrebocsátás nélkül jelentette ki:

— Fölme gyünk, Klára!

S hogy mennyire valóság a szója, bebizonyítására másnap a fiatal mesternek, Nemes Pálnak, eladta Gál a kis vendégszobából a zongorát. Azt a vén, diófaszinre festett, öreges zongorát, melyet fiatal legény korában Gál csinált, hangszerelt, melyen Kálmán születésekor az első szerzeményét komponálta s melyen Klára asszonynak alkonyatkor, csöndes, csillagsugáros nyári estén eljátszotta kedvencz dalát, a «Maros vize folyik csöndesen»-t.

Klára asszony megpróbálta lebeszélni. De az öreg Gál nem engedett. Mennek. No jó. Hát ő is hozzá fogott a pakoláshoz, ócska lim-lom dolgok elosztogatásához. Mindez olyan nehezen ment. Azt se tudta, mit vigyen oda, mit ne. Például el szeretne volna vinni az egész ruha alját, a ládákat, meg — oh Istenem, hol esik még a világon olyan jó, csöndes pihenés, — az ötágú diófát az udvarról. Ha már magával nem viheti, mindennap el-elnézi, oda megy, megsimogatja rovátkás, repedezett haját s szeretettel nézi szétágazó ágait, melyeket úgy terjeszt a kisdéd mesterlak felé, mintha megvédelmezni akarná.

Hát a kert, tele kerek, duzzadó káposztafejekkel s a kamara, pincze minden szükséges czikkével. Már többet nem termelhet e földben. Az új mesterné se úgy osztja be a veteményezést. Az ő resz-

keteg keze vetése alatt nem nőnek ki viruló növények. Az ő gondos ujjai nem tisztítják meg gáztól az ágyásokat.

Sorban sorakoznak az egres, pirosszőlő és málnabokrok. Odább batur és ponyik almafák. Mind-egyiknek története van. Mindeniket az öreg mester keze oltotta. Olyan nehéz azoktól az elválás. Mert akkor meg kell állni mellettük és fölújítani az ő kedves történetüket. Bizony az ő jó asszonyi szive nem állja meg, hogy könye ki ne csorduljon...

Azt a rózsafát, melyet még idejöttükkor együtt ültettek a mesterrel, igazán alig tudja elhagyni. Megáll mellette és néz, néz maga elé, hogy annál tisztábban lássa a mult elszállt, ragyogó napjait. Egyszer csak az öreg Gál is ott terem. Komolyan, kérdőn tekint Klára asszonyra. De olyan gyorsan fordul el, mintha titkolni akarna valamit.

Mert rosszul hitte, hogy oly könnyű a költözés. Nap-nap után belátja, mennyi kedves, régi köteléket kell, hogy elszakítson, édes, régi, a lelkével, szívével összenőtt emlékeket.

Kimegy az erdőbe, hova iskola után sétálni szokott. Elsétál a Nyárád kanyargós, vadszegfűs partján s úgy elszorul a szive, ha elgondolja, hogy többé nem beszélgethet a diskuráló, hangos hullámokkal s a kőrisfák, égerfák sem hajlonganak, suttognak, hizelkednek lombos, fényes levelű kar-

jaikkal, mikor borongó homlokkal elmegy alattuk. S otthon, az udvaron! Minden ismerős, emlékeztető, szinte felejtethetlen.

Milyen reggel is lesz ott fönt, ha nem a harsány hangú kakas, Tóbiás ébreszti?

S vajjon megvan-e az a tiszta zamata, üdítő friss ize a pesti víznek, mint az udvari kútnak, melyben egy nyurga körtefa nézegeti kacéran magát s olyan hűs és kellemes, hogy nyarankint messze házakhoz hordják apró, mázas edényekben?

S a bucsúztatás az emberektől. Az öreg Gál mesternek keze alatt nevelkedett föl a falu. A bírótól elkezdve a legutolsó zselléres fiúig tőle tanultak írni, olvasni. Milyen erős, edzett, hálás csapat. Tűzbe-vízbe szaladnának érte s megszorítják a kezét, majdnem sírva fakadnak, hogy elválniok kell kedves mesterüktől.

Mikor ilyen bucsúzások után hazajön Gál, nem lehet vele beszélni. Szótlán és bús, mintha belülről hasogatná valami láthatatlan, kegyetlen kés. S úgy égnék a sebek, mert az öntudat is fájdalmas szúrásokkal fokozza.

Nézi a Klára asszony halvány, kékes arczát, mindig könnyes szemét s a mint tántorogva végigbotorkál a nagy, tágas szobákban, mindegyre attól fél, hogy egyszerre fölfordul.

Jaj neked, Gál, te gyilkoltad meg a jó lélek szí-

vét! Azután mindjobban megerősödött benne, hogy ír Kálmánnak. Megírja, hogy ne kívánjon lehetetlen. Hiába. Ők nem tudnak megválni saját tűzhelyüktől. Ne ítélje el, de érzik, hogy belepusztulnának. Mert már ők olyan gyöngék, erőtlenek, öregek.

Klára asszony nem tudott arról, hogy mit gondolt az öreg. A kertben volt, a virágos kiskertben. Talán utóljára, egy marék sárga rózsát gyűjtött, hogy elvigye magukkal, örök emlékek. Minden tónél kiperdült egy könye. Az öreg Gál a korlát mellett állott és nézte.

Nem birta tovább:

— Klára, gondoltam valamit.

Az asszony lassan fölemelte tekintetét.

— Oh, én látom, hogy te... te nem bírod...

— Kelmed se... én is látom...

— Megírom a fiúnak, hogy... nem megyünk...

Oh, erre a szóra fölvidult a Klára asszony arca, röpült az ő jó öreg emberéhez. Megölelte őt és czirógatta, hálásan, turbékolva, édesen suttopta, dudolta, rebegte:

— Oh, oh jó öregem, te, szívem te... Kérjünk inkább egy fiút, a kis Kálmánt, ha járni tud. Te tanítod meg írni... S mintha Kálmánt látnók ismét, no mondjad, úgy-e visszakerül a zongora is?

Milyen rossz is a szived, megtudtál volna válni tőle!

Az öreg Gál remegve, boldogan tartotta Klára asszonyt karjai közt. Olyan jól esett az ő öreg szívének, hogy letörülhette a felhőt, a könnyüt az ő édes jó asszonyának ábrázatáról. Reszketve, átszellemülve, égő szemekkel nézte a boldogságban lázasan vivódó, örömeiben ujjongó élete párját. Úgy tartotta karjai között, mint húszéves korában, régen, mikor a jeles tanképesítőt megszerezte s szíve választottjának eljegyezte.

Az alkonyuló nap rájuk vetette ragyogó piros sugarait s lágy, édes rózsailatok lengtek a levegőben. Galambok burukkoltak lágyan a dúcban s az öregek kézenfogva, lassan, csöndesen megindultak befelé...

LACZI HAZA JÖN.

Be boldogtalan is az ember, ha egyszer szülőfalujától elszakadva kell élnie. Nappal folyton haza gondol, éjjel álmai viszik haza. Ha rosszakat álmodik, elszontyolodik a kedve, egész héten a földet nézi, mintha valamit elvesztett volna és keresné, kutatná, de azt oly nehéz megtalálni. Bizonyosan baj van odahaza. Betegek az öregek, talán kigyult az istálló, kanyaróba esett a legkisebbik öcscs, eltűnt a csordából a legszebb ökör, a Lombos, talán szárazság pusztított, jég csépelte agyon vetést, gyümölcsöt, ki tudja mi, ki tudja, hogyan, de történt valami, mert azt megérzi ám a távollevő. Ha józan észszel nevetünk is az álmon, nap folyamán többször vesszük észre magunkon, hogy sötét, ijesztő képeket festünk, kedvetlenségünk, mélázó szomoruságunk a bizonyíték mellette.

De odahaza sincsenek különben. Az otthonvalók is rosszat látnak derüre-borura. Náluk is jelentkeznek az álmok s gyakran könnyes szemekkel vir-

radnak a pirosló hajnalra. A fiú meghütötte magát, kirugott a hámból, rossz cimborák félrevezették, vasra verték, elzárták, kikötötték. Szegény, hogy megszenvedhet a kurtávason. Mily égető, kék karikákat vág a kemény aczél gyöngye kezére... Szegény fiú, szegény fiú...

Hanem ha üt a szabadulás órája s följön a szabadság aranynapja! Oh ez a viszontlátás édes öröme be dúsan fizet a távollét hiábavaló epedéséért. Úgy várjuk, úgy sóvárgunk utána, s mikor elérkezik, nincs elég nagy szívünk, hogy befogadja ezt a mámoros, szilaj örömet. Csak remegünk gyámtalanul, féltősen, mint az oltovány, ha erősebb szellő rázza meg; Érezzük, hogy közel van szívünk a szétpattanáshoz, mint mikor a hegedűn nagyon megfeszül a húr...

... Kerekes Laczi is úgy állt mozdulatlan, egyenesen a sáncz szélén, a döményi határban, mintha pillanatra elvesztette volna eszméletét. Körülötte tipegett négy gyermek s hogyné örült volna a szép szál legény, mikor ő, a közibük való ötödik gyermek, három hosszú esztendő óta nem látta ezt a kedves, apró világot. Esztike csak csöppnyi baba volt, alig nagyobb kóczos hajú bábujánál, s im fodros karton ruhácska rajta, czifra, reczés, beszegett tászli a nyakán, a haja, a lenszőke, aranyhaja is megnőtt, megbárnult, de oly hirtelen göndör, hogy

csupa hajgöndörület az egész fejecske s be kedves kis gödröcskék csattanó piros orcáján, ha szól:

— Laczi bátyám, csókolj meg ...

— Kicsi báránycám, arany paszomántom, hát beszélni is megtanultál azóta? Be okos lettél, nótas madárkám, hogy a nevedet is tudod?

A sok csók szemet szúr fityfirty Birinek, mintha bizony ő nem kapta volna ki a maga részét. Pista és Ferkó is hol elül, hol hátul fogóznak Laczi bátyám kezébe, redős katonaköpenyébe. Mindnyájan irigyen tekintenek Esztikére, ki bal karján ül Laczi bácsinak s a nyakát átkarolhatja. Azután megindul lassankint a beszéd fonala, a mint az első meghatottság nagy elfogultsága, néma szótlansága fölenged. Ezernyi ezer semmiség gyerekésszel, aprólékossággal körülvéve. S hogy örül minden szónak Laczi.

— Megnőtt a bajusza, Laczi bátyám, mondja Pista.

— Be megbarnult azóta, állapítja meg Ferkó. Scsöndesen lépegetnek az úton. Valóban nagy átalakuláson megy át az ember három esztendőkön. Drága szülőföldjétől messze, idegen világba, bosnyákok között, nagy sor ez, még a legkeményebb szívnek is. Laczit pedig gyerek kora óta úgy ismerik, hogy széles, erős melle alatt bolondosan galambszív dobog. E mellett bizonyít az a sűrű levelezés, melylyel életjelt adott magáról. De már csak levélben szabad kiöntenie lelke mély keservét a székely

legénynek! Azután mikor oly repesve, oly sziv-szorongva vártak erre felé a Laczi levelére. Édes anyja is, más is. Bizony megszakadt volna a szive, ha néha-néha egy-egy levél megírásával nem könnyíti meg.

A Bakóék földje mellett haladnak el. Itt letért a kis csapat a főútról s neki vágnak a Nyárad-köz felé a Kenderes-utczának. Erre hamarabb és nem találkoznak sok emberrel. Mert azokkal mind megkellene állni, köszönni s megkérdezni, hogy s mint szolgál az egészsége s hogy él a Juliska, János s a többi házbeliék. Most pedig az a fő, hogy mielőbb otthon legyenek. Az alsó rét szélén, a hol ellépegetnek, távolabb takarnak Balláék. A férfiak kezében megvillannak a gereblyék, a mint az alkonyi fényben huzogatják a friss, kissé megszáradt fűvet. Marcsa is ott van, s Panna a közbenső. Piros fejkendőjükéről, gyors, fürge mozgásukról ráismer, a ki megpillantja. Hanem ezek is megismerik ám a menetet.

— Nini, Laczi, KerekesLaczi! — kiáltja Marcsa. — S már a harmadik szava Pannának:

— Lesz öröm Tóth Viczáéknál. Meg is érdemli Vicza, sokáig várt rá... Nem minden leány teszi meg.

— De Laczi legény volt a talpán... Azután tovább szövögetik-fonják Vicza és Laczi sorsát.

Laczi mosolyogva, katonásan köszönti őket, de nem

áll meg, mert a hosszú föld legvégén dolgoznak a leányok. Azok kedvesen integetnek vissza.

Eközben a nap lehanyatlott az égről. A hódosi hegyek tetejére ereszkedett s mintha égne a tölgyfaerdő, vagy máglyákat gyújtottak volna, oly erős, nagy tűzben uszik az ég alja. A mint a földek szélén mendegélnek, hosszú árnyék nyulik el utánuk, s Birike pipacs-virágokból kötött koszorújával akkorának látszik a megkoppasztott mezőn, mintha egy óriási tündér királykisasszony haladna el a rétek mellett...

A bokrok, fák alatt, hová már nem bújnak be napsugarak, nyirkosul, frissül a fű, a mint alig látható csöppekben gyöngyöződik a harmat. A sima kék égen felhődarabkák lebegnek, könnyűek, vékonyak, hasonlatosak a rózsalevelekhez, színes üvegcserepekhez, gyöngyökhöz, selyemszövet fancsikákhoz, a piros szín legfinomabb árnyalataiban, legváltozatosabb szinpompájában. Mintha apró csecsebecse pipere dolgokkal aggatta volna föl magát az ég, hogy lányosabb, virágosabb, czifrább legyen. A Kósa malmához értek Lacziék s innen nem volt messzi a falu s az ő házuk. Már lassan föltünedeztek. Ezen a fán sárga rigó füttyült, mikor még itthon voltam, s ennél a kerítésnél csipett rajta Pál gazda, mikor a kihálókkal a zabbal érő körtét loptuk!..

Édes emlék e helyen minden kóró, minden fa-

levél. Az örvény kanyarulata, a kihajló szilvafaágak, a kertből fölcsendülő hangok, a kutyaugatás...

Három esztendő nem hogy letörülte volna, de élénkebbé, színesebbé varázsolta ezt a tájat, ezt a határt...

Dongó István uram, meg Csonkáné, Mária néne koczkás fersinge, barna, avatag kendője is ugyanaz. Egy pár ránczczal ha van több széles, kerek arczán. S ők is úgy ráismernek, úgy megörvendeznek:

— Csakhogy hazajöttél már, Laczi, ni, be megemberesedtél, be megvállasodtál! Nincs is nálad derekabb legény ma se a faluban, kihordhatod ma is a félkarodon őket, ha duhajkodnának a korcsmán!..

S azután elmenőben odasugja Dongó István:

— Tóth Ferencz bíró uram is kiderül ma, mert hát haza jött, a kit ő kedvel. No még jobban a leánya, Vicza... Micsoda pár, Mári nén, micsoda pár lesz belőlük.

S a mint visszanéznek még egyszer, hát csak egyedül megy Laczi. Agyerekek előreszaladtak, hogy hirül vigyük, hogy itt van már, itt a kapu előtt. Özvegy Kerekesné szédülés fogja el a nagy örömtől. Öreg, hüléses lábai a szegénynek majdhogy össze nem omlanak, s úgy esik rá várva-várt fiára, mint egy villámsujtott fa. Hiába! Egyedüli támaszát, négy gyermeke oltalmazóját, apjuk helyett nevelő

apát ölelte abban a legényben. A szava csukló sirássá szakadozott, zihált a melle s alig érthető volt a beszéde, a mint tördelte:

— Édes lelkem, fiam, csakhogy háza kerültél, csakhogy még egyszer láthatlak, oh, oh, édes, jó fiam...

Laczi könnyein át nézett szét az ősi udvaron. Csodálatos, hogy mit vitt végbe az ő édes anyja. Nemhogy elmaradást, hanyagságot vett volna észre, de mindenféle rend, tisztaság, munka, építkezés, tervezetés fogadta.

Bontatlan a két tavalyi asztag, kukoriczával tele a kas, szép sorjában ekék, boronák, talyigák az eresz alatt. Szénatartó, kazal megrakva, behordva, a csűr tele gazdasági eszközökkel. A hátsó udvaron szolgálégy itatja a Csákót... Magasra föl tartja a fejét s megbödül, miközben szeliden intget a szarvával, mintha régi jó gazdáját hívná magához.

S úgy ragyog minden a rendtől, a tisztaságtól. A legutolsó kerékszőgön, a legvégső zugban látszik a gondos, előrelátó, gyöngéd asszony ujjának rendezése.

A gyerekek ezalatt a szobában szétszedték a pakkot, a vendég katona tarisznyát. Játék került ki onnan mindenféle bőségben, sokaságban, hogy teljes legyen az apró nép gyönyörúsége. Valóságos

aranyczifrázatos kürt Pistikének, ezüst pikkelyes, piros alapú sipka Ferkónak s azután kettőjüknek szíjjas, kihúzható, fényes pengéjű kard, négy ke-rekű szekéren tolható ágyú, s egy sereg ólomkatona. Ezeket lehet ekzercizrozni!.. Egy-kettő, jobbra nézz, balra át!... Engedelmesek, szófogadók.

Esztike, Birike szőke hajú nagy szemű babákat kaptak, kisasszony-babákat, bársony, selyemköntösben... Ilyen Árendás Szálinak sincs ám, pedig annak ugyancsak czifrát vett a mamája.

Laczi, mikor végig lépdél az udvaron, szinte le-roskad a nagy örömnök miatt. Talán nem is méltó ő, hogy a jó Isten ilyen angyali jóságú anyával áldotta meg. Ezen gondolkozik.

A konyhán egy fehércseléd jő, megy, röszeláng lobog a cserépkályhában, kivetődik a kertig, a kerti diófaig. A vén eperfa a konyha előtt úgy suttog fényes levelei közt, mintha valami titkot takargatna, a mivel meg akar örvendeztetni...

Denevér hasít át az esti homályban, s éjjeli bo-garak muzsikálnak csodálatos szépen. Mindenki ő rá várt, minden az ő fogadására készült. Talán a csillagok is tudják a Kerekesék nagy eseményét, azért csillognak szikrázóbban... A szomszéd kert-ből rezeda illatát röpíti át a szél, édes, kábító, ismerős rezeda illatát...

De mégis miért búsít egy felhőcske Laczi hom-

lokán? Honnan vette magát? Mint mikor májusi hajnalon köd telepszik meg a zengő erdő fölött. Vár valakit, mert nyugtalan, fürkésző, mint a nyugalmából kizavart vad. Mi okozta, a rezeda illat, az eperfa suttogása, vagy mi?

Csattan hirtelen a kapu s gyors, szapora lépések koppannak a kövön. Sebes, türelmetlen, kissé bártortalan lépések, a hogyan fiatal lánykák szoktak járni. Ő, Vicza, lopta be magát Kerekesékhez. Arcza ég, perzsel a fölindulástól s a szemébe könyecseppek ragyognak. Dús, fekete haja simára fésülve omlik le csipőjén alól segesvári suhogós szoknyájára. Úgy zizeg, suhog ez a hajfonat, mintha ércszálak volnának közöttük, pedig oly lágy, puha a fogásuk, mintha selyemből készültek volna.

Laczi észreveszi, a mint a leány alakja bontakozik a homályból. Feléje siet és ráborul szóttalan, szerelmesen. A leány se védekezik az ölelésétől, tulajdonképen azt se tudja, mi van vele, oly erősen lüktet csikós karton-pruszkija alatt szive, mintha szét akarná szakítani.

— Oh, be nehéz volt ez a várakozás, édes László!..

A konyhaajtóból nézi őket Kerekesné. Kezében a sétár, melyet most fejt tele habzó, illatos tejjel. Tekintete valahol fönn jár, fönn a magasban, a csillagok között és kicsurdul a köny szeméből. Ajkáról sóhaj lebben el, nem is sóhajzás ez, imád-

ság, mely a hála, szeretet, nyugalom, megelégedés s a túlon-túl nagy boldogság imádság-szálaiból fonódik:

— Most pedig... magadhoz vehetsz... mert van apjuk a kicsiknek Uram. Vagy toldd meg még az életemet, hogy érettük, egyedül érettük élhessek...

Esti szellő elkapkodja a szókat és fut vele, fut föl a fényes magasságokig, a fehér csillagos mezőig.

Ki tudja, viharzúgás, mennydörgés, villámcsapás nem éri-e utól, nem nyeli el a szegény asszony sóhaját?

Én tudom, hogy följut az Isten szívéhez...

PAPIRHAJÓCSKÁK.

I.

Az ablaknál ült Miczike kisasszony. Az ablak párkányán sugár váza tele nefelejtssel, violával, ibolyával, rezedával s néhány magasszárú margitvirággal. Az ablakpárkány egy darab tavasz volt, erről csicsergett a csacska Mandi is a ragyogó kalitban, mely olyan czifra alakú palota, mint egy mecset a Márvány-tenger partján. Kint is tavasz volt, illatos május. Az orgona lilaszin fürtjei usztak a levegőben, mint valami lepkeszárnyak s a zöld rózsáágak finom csipkészetű levelei közül haragospiros, gyönges rózsaszin s halaványsárga bimbók kaczerkodtak ki, mint megannyi szeliden mosolygó leányfej.

Miczike kisasszony mégis szomorú volt, márványarczán egyetlen sugár nem villant keresztül, pedig ezt az éltető, reményfakasztó megvillanást leste már Szabó Pál két éve. Olyan titkos rajongással szerette, a hogyan az álmait szereti az ember, mikor még hisz a teljesülésükben. Ma mondta meg

először és a leány úgy fogadta a reszkető vallomást, mintha halálos ítéletet tartalmazott volna. Elborulva, gyors mondatokban válaszolt.

— Kedves Pál, nagyon fáj, hogy önnek bánatot okozok. Istenem, hiszen nem vagyok az oka. Ön sem az oka. A barátságomon és az őszinte, igaz nagyrabecsülésemén kívül mást nem nyújthatok.

Mandi valami pajkos, szerfölött vidám nótába kezdett, kívül is koncerteztek a tavasz mámoros hírnökei és mikor Szabó Pál kifordult a fehér szobából, Miczike ráhajtotta két parányi kezecskéjére fejét s azon való bánatában, hogy van valaki, a ki miatta gyászol, hangosan, mérhetlen fájdalommal zokogni kezdett. Ez a hirtelen jött elbusulás nem tartott sokáig. A fölszivárgó könnyek gyöngyöző permetegében ismét látta őt, sápadt arczát, szikrázó zsarátnokszemét s hallotta az égő ígéretet fölcsendülni lázas, szomjas ajakán.

— Egy nap világít a horizonton, egy élet bújja és öröme, a mi reánk vár. Várj rám, Miczike, utánad jövök.

Esküt nem esküdött. Ezt az ígéretet se hallotta senki, csak a szabad ég s az a megszámlálhatatlan, sziporkázó fényláng, mely akkor vakító tejfehérre csipkézte ki az augusztusi éjszaka sötét bársonyát. Miczike mégis hitt. Van-e tizenhat éves leány, a ki ne hinné el, ha neki örök szerelmet, hűséget és

boldogságot susognak? Miczikének pedig bizonyítékai is voltak. Egy kötet kartonpapírra írt vers. Ezek a versek mind Miczikéről szólottak. A mit az utolsó két év alatt tett, azt mind megrögzítették a szárnyaló, csapongó rithmusok. Ezekből a versekből kitűnt, mikor, hogyan öltözködött Miczike s hányszor mosolygott sokatigérően a költőre... A költeményeknek irodalmi becsük nem volt, sántábbak voltak a jámbusok az útszéli koldusnál, de Varga Sándor olyan egyenes diák volt, mint egy csiki fenyő s ha járt, akár egy csatát nyert imperátor vonulna át a diadalkapun.

Megszerették egymást. Miért, hogyan, azt ők sem tudnák megmondani. Miért ölelkezik hullám hullámmal, mikor a víz sima tükrét kegyetlenül szerteborzolja a csónakröpítő széles lapát? Miért dugja ki bíboros szíromhajtását az amarillis, mikor első, forró csókját leheli rá a hunczut, szeretkező márcziusi sugár? A nagy csodák, nagy igazságok, nagy érzések gyökerei ismeretlen talajban ágazódnak széjjel. Ismeretlen helyről, váratlanul bukkanak elő, mint a holdsugár fénye, mely áttetszik néha a dirib-darabra szaggatott felhőhöz és hal-kan, titkosan végigbolyong az alvó rengeteg mélységei fölött.

Kinyílt a szívük, mint a virág és megtelt forrósággal, mint a levegő illattal. Föltalálták egymást,

kik egymásra vágyakoztak s az édes ígéretek dús-gazdag tartalmától duzzadó, perzselő szavakra elaléltnan, reszketve, gyönyörbe fulva suttopta a vergődő leányszív:

— Várlak, Sándor. Tudom, hogy visszatérsz hozzám.

Ez az emlékezetes esemény ezelőtt négy év verőfényben és csillogó színekben káprázó idejére emlékeztette Miczikét. Maga előtt látta az elmélázó, holdsugárképű ifjút, ki első volt a kisváros diákjai között karra és az ész szivárványos kibontakozására egyképen. A zsalus ablaka alatt járt el s lopva föltekintett hozzá, úgy, mint azok fordulnak epedő szível az ég felé, a kiknek nagyon nagy kérnivalójuk van.

Bejárt a házukhoz és tanított. Egy vidéki földbirtokos kis fiával hajtogatta a «fructus»-t, miközben szeme forró szomjúsággal tapadt a kis házi-leány piruló arczára. «Ebből baj lesz», sóhajtgatta az öreg nyugalmazott törvényszéki bíró, Miczike mosolygókedvű papája, de a mama mindig talált mentegető szót, mely az apró regény kevésbé veszedelmes vonatkozása mellett döntött. «A te leányod, te lásd», vetette oda tréfásan a pirosképű törvényszéki bíró úr, «de ezek a rímfaragó semmirekellők sok megfejthetetlen bolondságot követtek el a világon».

Azért továbbra is frekventálta Nemessányi Péter

uri portáját Varga Sándor s Newton kéttagú tantétele mellett több odaadással és kitartással, mint a hogy ilyen komoly foglalkozás mellett elvárható volna, reszketve bánatosan csendülő rímek aranyszálait kötözte össze himes koszoruba s nagy titokban belesusztatta megfelelő pillanatokban Miczike aranykapcsos imakönyvébe, mely az almárium nyitott fiókjában feküdt régi, kopott báljelvények, antik csecsebecsék, zsuzsuk társaságában.

Szóval hiábavaló minden vigyázatos, ezerféle gondoskodás, a mikor egy szerelmes, rózsaszínű gondolat elindul a szerelem napsugaras útján; be- kopogtat a legvastagabb vasajtók zúgárán át is, bár oly megmérhetetlen parányi legyen is a rés, melyen át nem hatolhat semmi áron az emberi nézés.

Mondotta is Nemessányi Péter az ifjak gyöngéden, biztos lassúsággal fejlődő viszonyára kegyesen szemethunó mamának: «Az a kis hunczut máris senkit ki nem állhat. Nem jó az, ha ily hamar leköti egy csupaszsájú diák egy mindig bizonytalan sorsú leány jövőjét!» Ez azonban jámbor óhajtásképen hangzott el, ámbár alig röppent tova két kurta esztendő a Hargita havas feje fölött és keserű önbevallással kellett tapasztalnia a mamának, mennyire igaza volt a bíró úrnak.

Miczike kinőtte a babos és más színű kurta

ruhácskáit, de azt a bolondos, tarthatatlan álmot, mely oly szétszakíthatatlan erősséggel fonódott-szövődött a sápadt, versifikáló diák ködbevesző alakja köré, mint a hogy a szerteágazó repkény szorosán, biztosan átkapcsolja áttetsző, kékes ágai-val a kőfalat, nem tudta kinőni. Jöttek az udvarlók reménynyel, lázas vallomással, de csak nem nyílt biztató szóra a szép leány ajka. «Talán ehhez a nemesszívű orvoshoz kedvesebb lesz?» talál-gatták a már aggódó familiában. De bizony Miczike kikosarazta a nemesszívű orvost, a patikust, szolgabíró, a telekkönyvi ellenőrt, az uradalmi jószágfelügyelővel egyetemben. Nem és nem, ez volt a biztos, elkerülhetetlen válasz és a mint tova-irramodtak az évek, ritkultak a kérők, egyre mara-doztak, tünedeztek.

Miczike vénleány lett.

II.

Sokszor várunk valakit, nem tudjuk kit, nem tudjuk miért, csak azt érezzük, hogy valakinek egyszer mégis el kell jönnie. Így volt Miczike is, kiben a lelket utoljára már a megdöbbenő gyéren érkező levelezőlapok tartották. Akkor toppant be bejelentés nélkül, hivatlan, váratlan a gyermek-ábrándok aranypalástos herczegifja, mikor Miczike

az őszi lekvárok minél jobb és tartósabb elkészítésével pepecselt. Nagyon egyszerűen volt öltözve s hervadó, bizonyos fájdalmas árnyalatú arcának még az a rendes, színt és hangulatot biztosító kerete is hiányzott, a mit a rendes és jóízlésre valló öltözködés nyujt.

Mikor belépett az ebédlő ajtaján, mintha az első pillanatra föl sem ismerte volna. Valami öröm volt a szavában, de ilyen örömmel nem régi, hűséget és egy életet fogadkozó szerelmesek köszöntik egymást. Egészen, egymásra nézve közömbös idegenek, kiket két-három év története választ el egymástól.

— Olyan rég várlak. Egyebet se csináltam, mint hogy tégedet várlak, Sándor...

— Te jó vagy és kedves — bókkolt, a mint tovább fűzte a leány kiáradó gondolatát. Aztán mindenről inkább beszélt, csak arról nem, a miknek sugarai visszafojtott erővel lappangtak vergődő szive mélységeiben. Egy napra vetődött a régi ismerős helyre a hajdani csalogányszavú Csongor, ki azonban a közélet prózai mezején aratja most sikereit s az irodalom berkeinek dicsőséges, de csekély hasznot hajtó gyakorlása helyett a székesfővárosban bonyolítja le ugyancsak népszerűséget hódító sikerrel a pereskedő polgárok bagatell és bűnügyi eseteit. Egy napot töltött roppant elfoglalt

s képzelhető drága idejéből Nemessányiéknál, azonban ez a rövid viszontlátás is teljesen elég volt ahhoz, hogy Miczike csalódott szívvel tapasztalja mindannak örökre elmulását, hirtelen elenyészését, a mi mint harmatos álom és gyermekes, de ragaszkodó, diadalmas szerelem vert vihart és ostromot egyképen kiálló tanyát az ő olvadékony szívében. Egész éjszaka nem jött jóltévő álom szemére. Nem sírt, egyetlen kiperdülő köny nem áztatta párnáscáját. Lázás, nyitva maradt szemmel bámult az éjszaka átláthatatlan feketeségébe, mintha ott zsidongtak, nyüzögtek volna azok a rémes, gúnyosan kaczagó kísértetek, kik az ő elszálló, haldokló boldogságának torára gyűltek össze el nem titkolható kárörömmel. Végre, mikor a születő nap aranytányérra fölbukkant a hajnal rózsás felhőtengerében, erős józanság nehezedett az agyára, tisztán látott, láz nélkül beszélt s csodálatos nyugalommal bucsúzódtott. A míg a megrendelt kocsi előállt, a lonczos, repkényes verandán diskuráltak a szokásos, mindennapi témákról. Az utolsó pillanatban úgy gondolta Varga Sándor, mégis kissé érzelmes lesz s ha nem is egyébből, ravaszkodó kaczerködésből megkérdi diákkori ideáljától, miközben átható tekintettel tapadt szemére, arczára.

— Miczike, talán várt rám?

— Talán!

— És nem is marasztal?

— Jobb lett volna, Sándor, ha hamarabb jön, hogy korábban küldtem volna el...

Mikor utoljára nyujtotta oda kezét, már alighogy reszketett, annyira diadalmaskodott magán.

Egyedül maradt. A családból senki sem mert közeledni feléje. Ki tudja, mi jutott eszébe, mi nem. — Fölvette könnyű, őszi köpenyét és elindult: Ki a városból, a néma, haldokló erdőbe, a sárguló, bánatos rétekre, hol hideg, kegyetlen szellő kalimpált végig az akácok zörgő ágai között és a halál áruló csókját hintette széjjel, a merre elrohant. A város végén a befordulónál két apró gyerek kapaszkodik bele. Régi udvarlójáé, Szabó Pálé. A hányszor találkozott velük, mindannyiszor megölelte az aranyos apróságokat. Azért nem engedték tovább.

Hosszas instálással bevonszolták az udvarra. Az udvar egy tágas, gyönyörű kert végében a Szamos. Ha már belül van, játszani muszáj. Mit játszának? A csecsés, cukros nénike tán megmondhatná?

Miczike egy vékony papírfüzetet szorongatott a kezében! Talán szélnek akarta ereszteni, talán eltemetni hulló lombok, bucsúzó virágok közös temetőjében.

Egyet gondolt. «Gyerekek, eresszünk hajókat a

vizen, papirhajócskákat.» S a vékony füzet, a sok könnyyel megöntözött, szerelmes vallomás, zokogó rímek lassan-lassan tovausztak a hömpölygő hullámok hátán.

Jött a korán özvegygyé lett Szabó Pál.

Halkan, észrevétlen a háta mögé lopózkodott.
S hátulról befogta a szemét.

TÖRTÉNET EGY ELTÜNT LEÁNYRÓL.

Egy este — derüs, csillagos nyári este kiültek a gazdák a Törökék portája elé. Az ülés cseréppel fedett hely, körülkerítve deszkával, mintegy öt-hat embert fogadott be, míg a többiek, főleg a közelebb lakó gazdák álltak, avagy rákönyököltek az ülés tornáczos karfájára. Esténkint, hazajövén a virágos, kalászos mezőkről, idetértek a szomszédok s a maguk ügye-bajáról elbeszélgettek.

Városi urak, ha dolgukat elvégzik, klubba vagy a szabadba mennek ki, ezek egész nap kinn dolgoznak, alig-alig beszélvén egymáshoz. Este azonban, a pihenés idején, megoldódik a nyelv és foly a beszéd.

A termésről, a régeni vásárról, az időjárás állhatatlanságáról tétetik legtöbbször szó. Leszidják egymás közt a finánczot, megátkozzák a végrehajtót s néha-néha hozzászólnak a falu nevezetesebb eseményeihez. Legszivesebben azonban a természet-ről beszélnek, melynek dajkáló keblén nőnek föl,

s mely őket minden jóra, komoly munkára, kitarásra tanítja. Úgy szólnak róla, mint a vőlegény menyasszonyáról, lelkesedéssel, szerelmes rajongással.

A falu legújabb eseménye a Berkes János házassága. A beszéd indítója Timár Ferencz, ki még legénykori pajtása Berkesnek.

— Jól járt Jancsi --- mondogatják mindnyájan.

Török Mihály uram még többet mond:

— Derék legény, maga szerezte szerencsáját.

Ezt senki se tagadja. De Timár okosan kivetette a hálót a szerencse után.

Nem érdemli meg a Török Mihály uram dicséretét, már akármit beszélnek is.

— Hja, tudta, mennyit visz Bakó Borcsa. Van ott ám mit aprítani a tejbe.

— Hátrább az agarakkal, Ferencz fiam. Az a legény nem takarékos-e? Be szép két állatot vett a keresetéből — erősítette Török a maga igazát.

Ekkor Matyi gyerek gonoszul a markába nevelt. A fiú ugyanis a sáncz szélére kuporodott, egyik kezével papsajtot tépett, a másikkal kutya-tejet szakított.

--- Mit nevensz, Matyi?

— Hüm, hüm...

— Igaz-e ez a bátyádról, Matyi?

— Nem.

— Hát mi igaz? — faggatja Timár.

— Semmi. A pénzt Bakó bá' adta bátyámnak, hogy megvegye a Gyöngyöst és a Szilajt. Én hajtottam haza Radnótról.

Hogy Matyi árulkodó magatartást tanusított a bátyja iránt, ennek az volt az oka, hogy az őt ma meghusángolta, a miért a nyári csengőt megdézsmálta.

Török Mihály daczosan emelte föl fejét. Hogy ő ne ismerje a maga emberét. Ejnye. Hogy egy kölyök mást bizonyítson. Aztán azt a legényt neki különösmód védelmeznie kell, mert ő miatta hagyta őt el egyetlen gyermeke. Nem csalódhatott benne. Szép legény, becsületes legény s ég a dolog a keze alatt, volt alkalma tapasztalnia.

— Már csak azért nem vitatják kendtek, hogy Berkes nem érdemelte meg Borcsát?

Tóth nevetve szólt közbe:

— Hanem a kend Julisa mégis mást érdemelt volna!

Az emberek összenéztek és önkéntelen, erre a nem várt fordulatra elkomolyodtak.

Egy lányra gondoltak, ki már három éve eltűnt a faluból valami nagy szomorúság miatt. Pedig olyan jó volt, olyan derék volt, hogy a legutolsó zsellér is szerette.

Török Mihály uramat elborította a láng. Még

senki nem vetette szemére az ő könyörtelen cselekedetét. Tudták, hogy meggyül annak vele a baja. S im ez az ember odacsapja elébe. Készen volt vele, hogy lehordja, összeszidja s megmondja, mi hogy volt, hogy ő nem akart rosszat, mikor a megdöböntő mély csendben megszólal az esti harangszó...

Török Mihály uram fölkorbácsolt kedélylyel fogott az imádságba. A gazdák fölálltak a harangszóra és lassan keresztet vetettek. Oh mennyi megnyugvás, szelidség, bizodalom van a falusi emberek imádságában. Nem követelőznek ezek az Istennel szemben, ezek csak hálát adnak a vett jókért s kikérik szent kegyelmét a holnapi virradatra.

... A kis harang lágyan, áthatóan csengett. Keleti szellő lebbent s a harangszót messzi keletre elhordozta. Hallják a Bekecsen s a pásztorok e harang hívó szavára térdelnek le a zöld puha gyep-pázsitra. Hallják a közeleső erdőn, hol elnémul a szénégetők danája s az elfojtott láng dübörgése, pattogása mellett áldó sóhajt küldenek feleségeikre, gyermekeikre. Hallják a messzi mezőkön, buja legelőkön, hol az esti csillag jöttével pásztorüzek gyulnak s ábrándos furulya mellett legények énekelnek.

Az utcán is alig-alig hallatszik a zaj. Kit hol ér

a harangszó, ott áll meg legalább egy pár pillanatra.

Ez az időpont, mely belevezet az éjszakába. Az utak mentén a csalánok, vadbükkök, törpe burjánok között megcsillan az éjjeli lámpás, a szent János bogár. A kerítések mellett helyet foglalnak a hűséges komondorok s harangszó után csakhamar nekiindul éjjeli útjának a bakter.

A második kis csengő után ismét beszédbe kezd valaki. A mi ezután következik csak addig tart, míg az asszonyok, vagy gyerekek vacsorára nem szólítják a gazdákat.

Török Mihály tompa, színtelen hangon beszélt. Ki tudja, mily sebeket szakított föl az esti harangszó, az az előtti beszéd. Nem hozta elé a lányt. Olyan megtörtnek látszott, hogy még a Tóth Antiszive is elfacsarodott. Csakhogy a parasztnak legkevesebb szava a vigasztalásra van. Tehát komoly hallgatással tisztelték fájdalmát.

A felső piac felől szekérsörgés hallatszott. Remete felől közeledett egy ütött-kopott gyékényes jármű, két rossz gebe hurczolta. Lassan, vontatottan döcögött, kopogott a köveken, olyanformán, a hogy a halottas szekér szól, mikor a temető-hegyre mászik. Idegen öltözetű ember hajtotta s mikor a csoporthoz jutott, kiszólt éneklő csángó hangon:

– Teörök Mihály uramat keeresném...

— Itt van.

— Szabó Ráki tudatja Móduából, hogy meghalt a Julis leányzó...

A szekeres nem tudta tovább mondani. Oh, oh, szegény öreg. Megtántorodott s alig, hogy le nem vágta magát, mint a kidöntött fa. Arcza fehérebb lett a feljövő holdvilágnál.

— Ha az anyja megtudja, utána megy — nyögte, panaszolta magába. Az emberek szomorúan, sajnálkozva állták körül Török uramat.

Tóth Anti szemében köny csillogott.

Halkan kapunyitás hallatszott és kilépett rajta Törökné. Járása lassú, ingadozó, mint az olyan embereké, kik minden lépésüket megfontolva, tudatosan teszik.

— Jó estét adjon az Isten...

A gazdák lassú kórusban fogadták a szokásos «Adjon Istennel».

Előre összeszorult a szívük és reszkettek, mint vihar előtt az erdő fái, hogy hogyan esik össze a mérhetetlen fájdalom alatt ez az arany szívű jó asszony.

Az idegenhez lépett.

— Mit keres, jó ember, nálunk?

— Szabó Ráki üzeni...

Török hátulról megragadta dolmányát s oly erősen megszorította, hogy az idegen szinte hátraesett.

O lépett elébe s kiegyenesedett mellel, parancsoló, ellentmondást nem tűrő hangon folytatta:

— Tiszteltet a Juliska lelkem...

Az emberek csodálattal néztek Törökre. Alig tudták megérteni ennek az embernek nagy szívét. Az asszonynak ez a hír földerítette az arczát. Ezer kérdést intézett a szekereshez s az gondolkodva, röviden, szaggatottan felelgetett. Végre az ura nyakába borult.

— Édes uram, úgy-e most megbocsát a szívemnek?

Az öreg intett a fejével s határozottan, erősen, bánatosan felelte:

— Megbocsátok.

VIRRASZTÓK.

Beborult az este s mivel már az esti szürkületből leszállott a fekete éjszaka, Örzse megindult a zsidóhoz. Lábujjhegyen, félve, remegve surrant a járókelő emberek mellett, szemébe húzta gyapotkendőjét, nem tekintett se jobbra, se balra, csak ment. Az emberek kísértetnek vagy éjjeli madárnak hitték, a mint perkál szoknyája meg-megsuhant a levegőben.

Tóthék kapuja előtt a göröngybe vagy a prizmába megbotlott Örzse s beleesett a sáncz aljába. Csihány összecsípte, bojtorján, vadbürök megvérezte arczát, kezét, meztelen lábszárát. Szegénynek lihegett a keble s csurgó verejték omlott le róla, mikor benyitott a sarki boltba.

Akadozva, szégyenkezve kezdte :

— Tudja, téns úr, a szégyenem mián, azért jártam így. Fényes nappal nem mernék kibujni. Kikaczagnának, köszönésemet sem fogadnák... A templomba is koprédikáltak beburkolva...

Úgy beszélt, hogy az embernek megesett rajta a szive.

Nagy, szívrepszto bánat s kimondhatatlan keserúség csendült a hangjában s olyan szomorú volt, mint a szárnyatépett madaré. Mózes meg-simogatta.

— No csak ne veszítsd el magadat, Örzse. Adok hitelbe, te megfizeted, én tudom. Itt a szemfedő, virágok vannak behimezve, a szélén aranszálak csillognak. Látod? Fáin, ez fiam. Strimfli, kék szalag, veres szalag, csokorra való, gyertyákra, a kicsi köntösére. Koporsót is kapsz, festettet, városból valót. Itt a szögek, itt meg három liter pálinka a sírásóknak, harangozóknak...

— Téns úr, az Isten... nem birta tovább mondani. Mózes tudott könyörületes lenni. Az árendásnak nemesebb szive volt, mint Baloghnénak, az édesanyának. Visszafelé Örzse lekerült a nagy útról, s a Szentegyház patakjának árka felé tartott. Ez száraz volt nyáron, csak nagy esőzéskor kurutytyoltak a fölgyülemlett tócsákban a békák. A mint belépett az elhagyatott sikátorba, beleütődött egy vasvillás emberbe. A bakter volt. Hadonászott és kiabált, de Örzse kisiklott a kezei közül. Csunya, bozótos, vad volt az az út. Két oldalt sűrűn, a keretek eleven kerítéseképen bodzák, nyár- és kőrisfák álltak s vad, tövises bokrok terpeszkedtek.

Oly elhagyatott hely volt ez, melyet a gazdátlan kutyák kerestek föl előszeretettel, meg a falun átvonuló sátoros cigányok. A kiknek nem engedték meg más helyen a letelepedést. A mint Örzse tovább lépegetett, arczába csapott egy-egy előre nyuló ág, megkapta könnyű szoknyáját a csipkebokor s néhol ingadozott, süppedt lába alatt a homokos talaj. A bokáján alul úgy érezte, mintha égő parázsban volna a lába. Úgy sajgott, hevült, annyira szúrta, vágta a tövis, a fák czönkje, az éles hegyű kövek. Egyszer halk neszt hall a sűrűségből. Reszketés futott át a testén s nem volt elég ideje meggondolni, mi lehet, mire egy nagy fehér kutya ugrott a nyakába. Hátulról támadta meg s kendőjét letépte a fejről. Örzse azt hitte, meghal a szörnyű ijedelemtől. A kis koporsó lehullt válláról s nagyot koppant a köveken. A hóna alól kiesett a pakk, az egyetmás s kezét az ég felé emelve, úgy állt ott, mintha elvesztette volna eszméletét. De a kóbor kutya, mitől-e, a megtámadott merev mozdulatlanságától hátrahúzódott, egyet - kettőt ugatva, nyafogva, mélyen, tompán morogva elsompolygott.

Alig hogy kilépett Örzse az árokból, sikoltást hall maga mellett.

— Jézus, Mária!.. A Csonkáné lelke!.. Minden jótét lélek dicséri az Urat!

Megszólalt lebtiben, agyon réműlve Örzse.

— Ne ijjedözzön Borcsa néni, én lennék.

— Jaj lelkem, fiam, elállt a szüm dobbanása, úgy megijedtem. Már másodszor kísért ez a Csonkáné. Tudhatod, hogy egyszer kisöprüztem, mert elvitte a tejünket. A minap Cseresnyésné járt úgy, éjjélkor Dani Pista háza előtt... Oh jaj... Hát te? Örzse?

Egy zsuppfödte házból kivilágított az ablakon a lámpa. Valaki akkor gyújtotta meg.

Örzse nem szólt semmit, csak odatartotta a kis koporsót az öregasszony elé.

— Meghalt a kicsi, hiszen alig volt beteg, a lelkem. Jól járt Örzse, nem kell kenyeret adni a kezébe... Áldassék az Úr neve, hogy elszóltotta...

Aztán jójczakát kívántak egymásnak.

Borcsa nén utána kiáltott, mikor tíz lépésnyire volt:

— A gyerekeket beküldöm virasztani, Örzse...

— Isten fizesse meg — szállingózott a hálás köszönet. Csattant a kapu s odabent így szólt Borcsa nén:

— No gyerekek, átmentek Örzse nénhez? Tudtok-e szép éneket?

— Tudunk, tudunk — kiáltotta öt egészséges, ép torok. Aztán éjjeli lámpást adott a legnagyobb, a Mari kezébe s útnak indította.

— Oszt tisztességösön viselkedjeteK.

A gyerekek vigan lépegettek Balogék felé.

— Átgyüttünk virrasztani, — szóltak, hogy be-tápáskodtak.

— Óh, én édeseim, be jól tettétek és hullott a köny az Örzse szeméből.

A gyerekek letelepedtek. Ki a lóczára, ki a kis székre, ládára, ágyra, földre, a hová lehetett. A Pista, a legkisebb, az ült a földre.

Aztán énekelni kezdtek:

Jézus az én vőlegényem,
Te vagy az én menedékem.

Régi, százados halotti dal ez, melyet csak falun énekelnek; ott is csak ott, a hol vallásosabbak az emberek s hűek a régi szokásokhoz. A gyerekek jó kedvvel, a kis halottal mit sem törődve, zengték a bucsúdalt s aközben biztatták egymást:

— No, te Gyuszi, fujjad!.. A fiatalasszony ott állt a kis halott mellett s bele bámult a viaszgyertyák sárga, szomorú világába...

***

A mint állt és hallgatta a bánatos éneket, lassankint eltűnt előle a kis szoba, az éneklő gyerekek, a kis alabástrom testű, letörött bimbócska s ott kalandozott a lelke a közelmúlt években, mikor még leány volt.

Háromszor imádkozta, zarándokolta végig a

somlyai bucsút, még se hallgatta meg a kegyes szívű Mária az ő esedezését.

Az a legény csak bolondította három esztendőn át s végre is győztek a tulsó szülők s Kerekes Zsuzsikát vezette oltárhoz.

Nem, nem tűrhette, nem nézhette Zsuzsannát, a mint a tulsó téres udvaron hívogatja, szólongatja a jószágot. Nem bírta tovább elviselni, a mint előttük kézen fogva templomba sétál Zsuzsánna Fazekas Pállal.

— Édes anyámasszony, mennem kell. Ha tovább is itthon maradok, megbomlik az eszem. Anyám, elvesztem az eszemet.

Hiába volt minden beszéd, biztatás, ígéret, könyhullatás. Bardócz András is ott settenkedett, ott révedezett.

— Asszonynéném, ha az az Örzse jó szívvé lenne hozzám... Isten megáldja, beszéljen a lelkéhez...

De hajthatlan, erős és daczos maradt. Égett a szeme, de köny belőle nem pergett. Reszketett az ajka, azonban nem beszélt a fölindulásáról. Nyugodtan rázta meg a szomszédok kezeit és ő vigasztalta, hogy utána ne búsuljanak. Így ment el Örzse.

— Örzse nén, ég a cziprapapiros... Örzse nén, ébredessen, nézze...

Magához tért és szétnézett a szobában. A gye-

rekek elcsendesedtek, csak a legnagyobb volt ébren. Meggyújtott két új gyertyát s eloltotta a papirost. Egész kábult volt a feje s a mint tett-vett, nem tudta dolgát észszel kísérni. Csak a teste volt itt, a lelke valahol messze, nagyon messze járt. A sárga fény rémesen öntötte el a szoba fehér falait s árnyak húzódtak végig a falon, nagyobbak, kisebbek, a mint erősebben pislákkolt a láng. Örzse ezeket az árnyakat nézte és úgy látta, hogy ismerősei, van alakjuk, értelmük, beszélnek, nevetnek vagy sírnak. De most tisztán ellenére vannak neki, mert gonoszul rávigyorognak. Jaj, minek is jöttek akkor ide, hozzá virrasztani. S különösen kivált egy alak s oly tisztán állt előtte, hogy megmoczczant a szája, a mint maga elé beszélt.

— Most már mit csináljak? Lássá, hová juttott? A nyomoruságba, a fertőbe, a pocsolyába. Honnan vegyek pénzt, hogy eltemettesem, oh, de a gyalázat, oh...

Anyám kiűzött a házából. Itt a hátsó vaczokban van a helyem és azóta nem volt hozzám egy jó szava.

Az Isten verje meg piros ajakát s az égő fekete szemét... Apaszsa ki azt a gonosz sugárt, érti maga, érti?..

... Tiszta volt a lelkem, mint a frissen hullott hó, de megbolondultam ott bent, a kőfalak között,

a városban, mint a tyúk, melylyel nadragulyát etetnek. Elémbe állott s megcsipte az állam mandulaszagú kezével s addig czirógatott, pipesgetett, míg meghibbant az elmém.

... Fúj, be ördög volt a lelked, úrfi, fekete érczből, kőből, jégből való, mert nem szántál engemet. Álarczos zsvány, förtelmes, utálatos lélek...

A falakról közelebb jöttek az árnyak, ráfeküdtek a keblére s fojtogatták a szerencsétlen ifjú asz szonyt. Az viaskodott velük, míg kimerült, elfáradt, agyon gyötrődött. Fejét lehajtotta a koporsó alá helyezett hosszú deszkára és sirt, keservesen zokogott... Oh, ez a jajongó sirás, be sokat mondott az is. Meg-megszakadt néha, hogy újult erővel törjön ki. Minden fájdalmas hang sokat mondó, tömör fejezet volt abból a szomorú történetből, mely azt a bánatos leányzót érte, ki most a gyermeke koporsója mellett roskad. Lemondása, kétségbeesése, reménytelen szerelme, sivár, virágtalan jövődje búgott, búslakodott e sirásban. A falakról a szentképek mintha ijedezve, szánakozóan tekintenének le reá.

***

Így telt el az éjszaka. A legsötétebb, mely valaha leterült a földre. Nagy későn dörömböltek az ajtón. Az alvó gyermekek félve rezzentek föl álmaikból és álmos szemeiket dörzsölték.

— Eressz be, Balog Örzsi...

E hang úgy érte Örsét, mint a villámcsapás. Remegett a kilincs sovány kezében, mikor az ajtót kizárta. Künt sötétség volt még, feketeség borított mindent. Csillagfény sehol. Messziről zúgott a Nyárád, mint valami titkos moraj, a bükkös oldalán settenkedő éji manók apró, tüzes szemei, pász-tortüzek libegtek-lobogtak.

— Istenem, te vagy, Bardócz András! Te?

— Én volnék, Örzse... S félszemével sebesen pislantott, mintha nem akarná, hogy ez a fiatal menyecske a szemébe tekintsen.

— Virrasztani gyüttem én is, mert nem tudtam aludni egész éjszaka miattad. Tudtam, hogy jól esnék egy kis vigasztalás...

Örzse hálásan és hosszan nézett a legény barnapiros arczára. Oh, hiszen tőle nem részvétet, hanem megvetést érdemelne. S a mint elgondolta, hogy mily kőszivű tudott lenni iránta, hát csak hullni kezdtek a könnyúi.

Andris megértette.

— Hadd, Örzse, hadd...

De Örzse ráesett a kis koporsóra és sirt, magát a megváltozhatatlan életet siratván.

A paraszt ember rendkívül finom érzékkel van megáldva az érzések iránt. Mélyebben, fokozottabban átérzi, csakhogy ép kibeszélni nem tudja szive

sugalmát. Andrisnak minden könnycsepp tüzes tenger volt a szívéen.

— No, Örzsi, no... Isten is megsegít és és... én se vetlek meg *azért*...

E szókra Örzse leroskadt a nyújtópad mellett. A félszemű Bardocz András hozzálépett, átkarolta s leültette maga mellé a tulipános kanapéra.

Künn pedig oszladozott a sötétség. A keskeny ablakon a kis halott feje fölött gyöngé világosság áradozott be a virrasztókra. Hajnalodott.

MEGJÖTT A SZERELEM.

... Megtörtént, hogy egy szomorú fiú szívében nem hajtott ki a szerelem virága. Meggazdagodott a lelke, sokat tanult, utazott, megismerte az emberi alkotások felséges csodáit, összeolvasta a hiresebb filozofusokat, értett a lóhoz, de a szíve üres maradt és hangtalan, mint a bölcsőben mélyen szunnyadó gyermek.

Megvolt ennek a természetes oka is. Édesanyját korán elvesztette, lánytestvérei, kik bujában szeliden hozzá simultak volna, nem voltak.

Férfiak között nőtt föl s ráragadt a lelkére bizonyos merevség, erős határozottság, mely a szigorú jellemű, puritán lelkületű férfiakat annyira jellemzi.

Szűkszavú volt, a beszéde olyan szentenciózus, mint a régi bőrkötéses könyvekben a legmagvasabb oldal. Mindig igazat szólott s azt olyan keményen és visszavonhatatlanul mondta ki, mint a bíró az ítéletet.

Ezért a tulajdonságáért nem kedvelték őt a szép

és finom szóhoz szokott emberek. A nők egyáltalán nem. Keveset ismert közülök, megszámlálhatta az ujjain, azok azonban könnyen túladtak rajta. A mogorva erdei medve maradjon a zordon vaczkában, ne kívánozzék a selyemszoknyák szélére. Ámbátor rosszul van ez mondva, mivelhogy Demeter György dehogy is kívánozott a ragyogó csillagok alá. Nagynehezen vette rá magát, valóságos lelki gyötrelmeket szenvedett át egy-egy elodázhatatlan látogatás miatt. Nem volt az neki kellemes multság. Annyira nem, hogy utána sokszor megbetegedett.

Jobban érezte magát otthon, a könyvei között, vagy a kaszinóban, barátjai társaságában. Tavaszon és őszön hosszú sétákat tett és gyönyörködve szívta magába a friss, éltető levegőt. Ha a vadrózsailatos szellőben bogár ütődött a szeméhez, nem káromkodott. Kezével utánakapott és osztályozta a lábai vagy a csápjai szerint. Meghatározta az egyedet, a fajt, s rendkívüli lelkiismeretességet csinált abból, hogy a tágkörű rovarvilág alsó vagy felső, kivételes vagy éppen ritka osztályába sorozza. Az ilyen művelet után nagyon megelégedettnek érezte magát s ha nem tartotta volna gyerekesnek, átugrott volna egypár galagonyabokrot. De nyugodt volt és komolyságot parancsolt az arczára.

Egy sovány, hosszúnyakú takarítónő gondozta a lakását. A langymeleg tavaszi hónapokban föl-

tárta ablakait. Beözönlött a levegő, betánczolt a napsugár. Megtelt a szoba verőfényvel, gyöngyvirág- és orgona-illattal. A paszulykaró-termetű hölgy, ki merev mozdulataival a bibliai megkövült Lóthnéra emlékeztetett, megelevenedett, száraz, vértelen ajkait dalra illesztette s mosolyogva, hunczutkodva járkált, tapogott, dudorászott, állandóan vissza-visszatérvén a «Kéket virít a nefelejts, nem sárgá»-ra...

Demeter György, a májusi levegő analizálására gondolt. Lombikot és megfelelő készüléket szedett elő és jólesően konstataálta a pormentes, oxigéndús áramlatot, rovására a vegyi képlet szerint jogaiban tetemes csorbát szenvedett nitrogénnek.

Ezen az «oxigéndús» tavaszon ment el egy közeli rokona, Gergely Ádám zsurjára. Ágnes asszonnyal, a házvezetőnőjével összeveszett, egy selyemnyakkendőjét elszakította, a szmokingján egy későn fölfedezett gomb hiányával, zugolódva, méltatlankodva indult édes borra, elmés emberzólásra, czukorsüteményre.

Nehezen zökkent bele a társalgásba. Nyelve dadogott s nagy baja volt a két kezével. Végre sikerült egy szögletbe félre húzódnia. Leült egy pufra, rákönyökölt az ablakpárkányra s kinézett a zsendülő, rügyező, bimbózó tavaszi világba.

Egyszerre halk suhanást hall. Hátranéz. Egy

leány állt meg előtte, barnahajú és feketeszemű, tekintetében varázsszerű bájjal, kedvességgel, gyöngédséggel. Demeter György zavart szeme azt kérdezte tőle:

— Mit akar az erdei medvével, szépszemű kisasszony?

A leány leült melléje, ránézett biztatólag, simogatva, édesen. Mosolygott s dallamos, leányos hangon beszélt hozzá. Hangja csengett, mint a tiszta ezüst és meleg volt, mint az olvadó arany.

— Nem haragszik meg, Demeter, hogy zavarom a gondolataiban? Körülnéztem a teremben s kerestem valakit, a kivel tanulságosan el lehetne beszélgetni. Olyan embert, kinek még lehet mondani, lássa, tisztelt úr, én unom ezt a komédiát, mert ezek az urak itt mind mást játszanak, mint a mik valójában s mert mi kisasszonyok szintén rettentően rászédjük magukat, tisztelt uraim.

Demeter ámult-bámult a barnahajú leányon. Fiatal, még szinte gyermek s ekkora emberismeretre tett szert. Hogy lehet az? Hát az asszonyok máshoz is értenek, mint a szezon új kalap-szállítmányában válogatni? Ez, ez... érthetetlen.

A leány hallott Demeter természetéről, hát tovább beszélt:

— Ha azok, kik most itt túl rajtunk hangosan csevegnek, egyenkint maradnának, megölné az

unalom, megfojtaná a csönd. Egymás együgyűségeire vannak szorulva, különben nem tudnák agyonütni az időt. Nem követelek magamnak kiváltságokat, de higgye el, büszke vagyok arra, hogy a saját szememmel észrevettem a fonákságokat. Azért ide jöttem, hogy mi itt egymásnak nehéz igazságokat mondjunk.

A végét elkaczagta, mert mégsem akart erkölcsbirónak feltünni. Csak épen bevezetni szerette volna azt a komoly diskurzust, melyet ezzel a tartalmas emberrel folytat ma délután. Okos leány volt, ki úgy gondolkozott, ha már itt van, eredményesen, okosan és szellemesen mulat.

Nehezen ment előre. De csak megszólalt az erdei medve. Utoljára ömlött belőle a szó, mint a májusi zápor. A leánynak érdekes dolog volt ezt hallani. A férfi hangjában volt valami mélységes, másnál sohasem hallott, sejtelmes, titokzatos borongás. A «befelé» emberek isteni vonása.

A leány legcsüggesztette szép fejét és úgy hallgatta, hallgatta. Mikor megállt, ránézett és könnyörgött a szemével, a csábos, pirosló ajkával:

— Hallgatni szeretném, sokáig, sokáig...

A feje zugott, a szive hevesen ugrándozott, kábult volt, eszméletlen volt, mikor az utcaajtót kinyitotta. Hazament és letette a fejét. Szemére nem jött rá az álom. Elkerülte, mintha rosszat csele-

kedett volna. Úgy találta a pirosuló hajnal, égő szemmel, zugó agygyal, zakatoló, füstölgő szívvel.

Nagykésőre érkezett a hivatalba indulás ideje. Kijépett az utczára. Hát kit lát, csodák csodája, őt, az édest, az elsőt, az összehasonlíthatatlant, az egyetlent. Kijött, hogy álmokat költsön, új gondolatokat ébreszsen, színes illatozó — virágokat fakaszson az ő árván maradt szívében. Későre jött, de itt van, előtte van, szeretné átölelni, hogy el ne suhanjon, mint mindazt az álmot álmodnók örökké, melynek ezüstös, csillogó ködéből először ránk mosolygott.

Ujjongva, hódolattal köszöntötte.

Egy virágárusleányka ödöngött mellette. Idom-talan tálczán sok-sok ibolyát tartott.

Kifizette az egészet és utána küldte. Nem experimentálta, nem bonczolta a levél klorofil tartalmát, az ibolyaszínek mibenlétét, tudja Isten, mindenre gondolt, csak a részletekre nem.

Tudta, hogy most cselekszi életében az első bolondságot, de boldog volt, legelőször boldog.

ROSSZ ÚTON.

. A hogy a tisztartóné Feri fia haza jött Pest városából, hát nagy volt a csodálkozás a faluban. Bendéné, a kasznár felesége is elcsodálkozott, mikor meglátta az úrfit s bizony egy cseppet se teketóriázott.

— Be halvány lett, lelkem Ferike úrfi... Ugyan rossz lehet ott fenn az élet!

Mikor ezt Kajczánével is közölte s ketten találgatták Feri úrfi megfogyatkozásának nagy okát, megjegyezte, legyintve a balkarjával a kasznár felesége:

— Pedig majd minden héten ment elemózsia. A tekintetes asszony a lelkét is felküldte volna, csakhogy az ő egyetlen fia szükségét ne lásson. Mikor meglátta, képzelje édes szomszédasszony, majd hanyatt esett az ijedtségtől...

S adjunk igazat Bendénének. Bocsássuk meg neki azt is, hogy széltében-hosszában tárgyalta az úrfival, már mint a tisztartóné egyetlen fiával, a tör-

ténteket s nem átalotta kikotyogni, hogy a tekéntetes úrnak rendén és módján felül is kellett az úrfinak pénzt küldenie. Sokszor volt e miatt pörpatvar az úr és a tekéntetes asszony között. Mert azt már mindenki sejtheti, hogy az anya mindig az ő rossz fiának fogta pártját.

Bizony Feri úrfi hazajövelete, a viszontlátás friss benyomású nagy örömétől eltekintve, nem sok boldogsággal járt. Nem, mert eredménytelen is volt az ő egyévi távolléte s e nagy hibáját még azzal is tetézte, hogy jó egészségét ásta alá.

Sok gondot okozott az angyalszivű mamának. Az édesanya kimondhatatlanul finom tapintatával oszlatta az apa és fiú között fölmerült ellentéteket. Azonkívül kifogyhatatlan volt a találékonysága, hogy fiának otthoni életét kedvessé, kényelmessé varázsolja. Hogy már észrevegye az ő figyelmes anyai tekintete a hófehér bőr alatt az élet mosolygó piros színét.

Lassankint, lassankint ment a dolog, Feri úrfi kezdett lábrakapni s az ő izmosodó életkedvével kiderült az édes mama bánatos arcza is.

Feri úrfi kiment a rétre, a mezőre, tréfálkozott aratókkal, szénagyűjtőkkel. Vállára kapta pus-káját, megmászta a sziklás hegyeket s órákig hasztalanul lesett egy-egy róka nyomán. De mikor kiizzadva alkonyatkor hazatért, fáradtan és jókedvvel

evett s tudott aludni késő reggelig, a mikor ébredt, nevetett, mosolygott a szép, tiszta, derüs élet körülötte...

Ez adta vissza őt édesanyjának. Már-már a régi pirospozsgás kis gyermekét látta benne, ki annyi csintalansággal adott gondot neki. Hancurozott réten, a pázsitos udvarház körül és esküdt ellensége volt a csepegő alá fészkelte verébcsaládnak, mintha most is maga előtt látná azt az időt! Csak kissé merengőbb; kevesebb benne az eleven-ség, a vígságra való hajlam, máskülönben a régi... Igen, egészen a régi fiam vagy, én egyetlen szerelmem!...

S mikor a jó tisztartóné asszony azt hitte, hogy megtévesztett fiát a helyes, a jó, a tiszta életre visszaterelte, Feri úrfi egy hajnalon — a tülök szó verte föl mély álmából — nagyon egyhangúnak, unalmasnak, szürkének találta a falusi életet. Ah, ez a mindennapi egyformaság! Semmi változatosság az emberekben, életmódban. Ugyanazok a hegyek, erdők, rétek, mezők, ugyanazok az arczok, ugyanaz a kis körű élet, melynek soha új, más lendülete, változata.

A lelkében ürt érezett, mely a gondolat nyílsebességével tárgult, nagyobbodott. Elfogta a vágy a város után. Érezte a hiányát barátainak, cimboráinak, megszokott mulatozásainak. Hiába volt az

édes mama bársonypuha keze, simogató meleg tekintete. Az erős, a régi emlékek megragadták s úgy vitték magukkal, a hogy a pitypang bolyhos szálaít kergeti a tavaszi szél.

A nyugalmas, izgalom nélkül való élet ruganyossá, erőssé, élénkké tette. Mintha a szívébe szorult tűz nyugtalanzkodott volna s a rossz útra a megszokás hatalmánál fogva hajtotta volna. Feri úrfi olyan különösen érezte magát és fölhevült képzelme üzte, biztatta a régi útra, a melyen illatos, tarka virágok nyíltak, nyiladoztak. Csak a kezét kell kinyújtania, hogy leszakaszsa...

S megindult...

Homályosan s a mint tovább foglalkozott vele, mind tisztábban állt előtte a ház, a mely felé lépéseit irányozta.

Valamikor, kicsi gyermekkorában gyakran járt arra felé. Jól ismerte azt a kis házat. Azt is tudta, hogy két karcsu körtefa áll az udvarán s mind a kettő buzaéréskor adja zamatos, illatos gyümölcsét. Az égszínkére festett ablakban rozsmaring és hónapos rózsa virul, valamikor — kissé ha pirulva is, de bevallhatjuk négy szemközt — boldog volt az úrfi, ha abból a rózsából került egy-egy bimbócska a gomblyukába. Valamikor... haj, sok év lepergett azóta. A kis fiúból kis deák, nagy deák, végre pályaválasztott fiatal ember lett. S az ábrándok is

be nagyot változtak. Akkor mocsoktalan gyermek-szerelem húzta arra a lelkét, most...

Eh, ki tépelődik régi emlékek foszlányain, mikor kalandokra jár?

Feri úrfi behúzta szemébe bársony kalapját s ment. Gyorsan és sebesen, mint akit kergetnek, vagy mint a ki szégyenli más ember szemébe tekinteni. Hát szalad. Szembejövők köszöntötték, alig billentette meg kalapját.

A nagy utca végén befördült a templom-utczába s egyszer csak szembe áll az ismerős kis házzal. A két körtefa is ott állt. Meglombosodva, megnőve hajlongott a koronájuk. Integtetett az is.

— Jer be, úrfi. Úgyis rég nem voltál.

Nézett az ablak párkányára. De már onnan nem mosolyogtak illatos rozmaring, fésző hónapos rózsza. Belépett. De majd elszédült a meglepetéstől. A régi egyszerű, de barátságos kis szoba kifosztva, alig egy-egy ócska bútor. Jólétnek, megélhetésnek nyóma se. Valami kopottas ágyfán nyöszörög egy öreg, kiaszott vénasszony.

— Isten megáldja, úrfi! Be jó, hogy nem vetett meg... Feri úrfi alig ismer rá. Mi, ez lenne az az örökké vidám, mókás Gegőné?

A sarokban meg egy másik asszonyszemély. Törpe bölcsőt ringál. De hiába. Csak visít benne a kis poronty. Feri úrfi jól a szemébe néz. Igen, nem

csalódás, nem álom. A szeme a régi, a nedves, a ragyogó buzavirágszem. A Rózsáé.

— Maga, Rózsa? ...

A kis asszonyka lángvörös lett s lesütötte szemeit. Fekete kendőjét megigazította fején és szomorúan intett. De szó nem jött az ajkára. A beteg édes anyja felelt helyette.

— Látja, látja, hova jutottunk. Engem levert a betegség. Rózsával nem birtam. Egy évvel ezelőtt elment a városba ... S látja, mit hozott a nyakamra. Köhögött. Szárazan és szaggatottan. Majd elkese-
redve folytatta:

— Valami rossz úrfi, igen, az tette szerencsétlenné. Most pedig munkába nem mehet. A nagy-kendőjét vitte legutoljára el... De alig adott érte a zsidó... Oh, oh... Feri úrfi, mondja meg ott, a városba az úrfiaknak... lássa, be nagy a baj...

Ismét fojtogatta a köhögés. A szemei lázasan égtek, sárgaszínű arczán kidagadtak a kék erek. Annyira elgyengítette a beszéd, hogy feje önkéntelenül leesett a párnára.

Feri úrfi csodálatos képeket látott. Ez az asszony, a lánya, a beszéde, szívébe markoltak. A mint elgondolkozott a beszéden, egyszerre csak végtelenül hitványnak érezte magát. Megdöbentében úgy állt ott egyenesen, némán, mintha czöveket vertek volna lábai. A lelkében forró tűz égett s lángolt a szeme,

mintha nagy láz emésztené. Annyira meg volt semmisülve, hogy a vigasztalásra se talált szavakat. Aztán megint szólt a beteg s révedező, szakadozott volt a hangja.

— Úgy-e megmondja, édes, jó úrfi... azoknak a rossz... úrfiaknak...

Most már magához tért és megmozdult. A tekintetét fölemelte s mintha valami édes mosoly is játszott volna az ajkain. Az a mosoly, melyben megnyugvás, fölemelkedés, diadal és lelki győzelem fejeződik ki. A nagy és elhatározó pillanatok dicsőséges fogadalma.

Mikor a beteg ágyához lépett, mintha megnagyobbodott volna. Valami pénzecskét adott oda.

És szólt és tisztán, határozottan csendült a hangja.

— Megmondom, Mari néni...

S kilépett az ajtón.

A CSÚF MELANIE KISASSZONYRÓL.

Melanie kisasszonynak boltja szemben volt a lakásunkkal. Mi egy kis igénytelen, rozoga házacs-kában laktunk, azaz annak egy utczára néző szobácskájában. Keskeny és hosszúkás volt ez a szoba, mintha szegényes gangsark, vagy mintha úri ház bejárójának készült volna. Mi azt hittük, hogy ezen a keskeny szobán keresztül jutottunk a halhatatlanság birodalmába.

Hárman laktunk benne: Jani, egy vidéki takácsnak fia, ki rendesen látogatta a drámai előadásokat a színházban, de rendetlenül, vagy épen nem a jogi előadásokat az egyetemen és színész-sikerekről álmodozott. Laczi, ki festő akart lenni és üres idejében verseket írt és én, a ki szobrász-ideáimmal foglalkoztam a legtöbbet s a könnyű operettenét és az operett-művésznőket imádtam.

Az utca, melyben Melanie kisasszonyék és mi laktunk, girbe-görbe utca volt. És ha hóolvadás-

kor mentünk végig az utcán, két órával kevesebbet alhattunk, annyit kellett takarítanunk este.

Ebben az utcában csizmadiák, kőművesek, mosók, dinerek és penzionált szakácsnék laktak. Az utcán szép időben göndörhajú gyerekek hancuroztak s szöszke, virgoncz kis leánykák trilláztak. A zöldre és kékre mázolt házak elé, a fehérre súrolt padokra potrohos, deres hajú öreg urak ültek ki és Garibáldiról, Kossuthról beszéltek.

Ah, vasárnap...

Akkor összegyűlt az egész utca fiatalsága, körülállta a véneket s leste azt a csudaszép históriát, melynek mesebeli hőse, dicsőséges félistene: Kossuth.

Különben unalmas lett volna itt az élet. Pletykáltak az asszonyok és tudták egymás háza ügyét-baját, — akárcsak falun.

Csak egy, igen, egy dolog volt, a mi a városra, az igazi városra emlékeztetett. Szemben velünk Melanie kisasszony és az ő zongorája.

Ez a hangszer hirdette, hogy mégis csak városon lakunk, ha két órányira is a központtól, mert van ennek a girbe-görbe utcának zongorája és Melánie kisasszonya.

És tulajdonkép itt kezdődik történetem. De az utcáról, Lacziról, Janiról, meg a fürge gyerekekről és szöszke, virgoncz leánykákról is kellett szólanom, mert ezek mind beletartoznak e történetbe

és náluk nélkül oly rövid, oly igénytelen lenne, hogy el se lehetne azt mondani.

Úgy kezdődött, hogy Laczi, ki festő akart lenni és üres idejében verseket írt, alapvizsgára készült. Valami nagy, fényes sikerről álmodozott és éjszakákat tanult. Reggel aztán gyertyáért kellett menni a boltba, gyertyáért szembe. Melániékhöz, mert petroliumra nem telt, és ebben az utcában ők árulták a gyertyát s mindennap délután öt órakor a — szalámit...

— Egy szál gyertyát — pironkodta. A vén Svarcz gyorsan leszedte a polcra, de azalatt a belső szobából, a tört ablakszemen kikukkantott Melánie bodros feje.

— Be szorgalmas, be jó s be szép a szeme... gondolta magában s aztán mikor a szemére gondolt, elpirult kissé. Hanem napközben szőtte-szövőgette öntudatlan, akaratlan azt a csillogó álmot, mely ráborult, meglepte, hirtelen váratlan s nem tudott menekülni tőle.

Aztán verte a zongorát. Sóhajtozó, búbanatos vergődését zokogták a kifeszített húrok, egy királyfi után, kinek rég, oh be rég kellett volna jönnie, liliompalásttal, aranykoronával és ime kora reggeli órákban, pár pillanatra egy szál gyertyáért toppan be s napközben is alig-alig látja. Oh, hogy megcsipte a dér reménye virágos kertjét!

Mert Melanie vén leány volt már. Huszonhat éves. Anyját se ismerte, sőt a szigorúság, szegénység, meg a rendkívül zárkózott lelkű atyja nevelte föl. Lelkében nem nyiltak ki a szerelem virágai, kedélyét nem vidították a társaságok kedélyes összejövetelei. Elzárkózva, elvonultan, magára hagyva vén, ódon szinezetű, diófaszinű zongorájával.

Erre se tanította senki. Magától jött rá. A vén, régi idők ódivatú szerszáma, a kopottas, lármázó, rosszul szóló zongora s a parlagon maradt, anyai nevelést nem ismert, szelid verőfényt, napsugarat nem látott leányka megszerették egymást. Egymás barátai lettek. És ha szakadozottan, hamisan csendült meg egy-egy húr, ha harmonátlan, vad őrület volt is egy-egy futam, akkor se tudott Melanie neheztelni jó öreg barátjára, összeolvadtak hibájukban, fogyatkozásukban, elhamarkodottságukban a csúf Melanie meg a zongorája.

Egy időtől aztán Melanie adta a gyertyát és délután öt órakor a szalámit...

Észrevettük, hogy mikor Laczinak nyújtja a csomagot, reszket a Melanie keze és csillog a szeme.

Laczi pedig jókedvű volt és kaczagott.

Az utczában pedig beszéltek Steinné, meg a Baderné, potrohos urak és kifésült csizmadialeányok, hogy nagy változás esett a boltban, a vén Svarcz bácsi boltjában. Mutatkozik Melanie...

Osztán jókedvű. Nevet. Eddig meg olyan volt, mint a ködös őszi délután, mikor hideg szél rázza a leveleket s nem süt a napsugár... Így a Mátyás fia beszélt, a fodrászlegény, a ki lapot olvasott és értette a virágos beszédet.

A gyerekek, a hanczurozó, fúrge, szöszke leánykák meg azt beszélték, hogy Melanie kisasszony sok cukrot ad és csip egyet az arcocskájukon.

Melanie, a csúf, a huszonhatéves Melanie szerelmes lett.

Tulajdonképpen maga se tudta, mi van vele, csak érezet, hogy az az elhagyatott fészek, az a sötét, kietlen odu megelevenedik, a portékák a magas telázsikon tánczolnak, az apa a megtestesült jóság és vidámság s a zongora, ah a zongora víg, epedő, olvadó, édes hangokat ad és repesve rebelve száll, száll át a túlsó oldalra, szembe...

Mi akkor mit se tudtunk róla.

Laczi megbukott az alapvizsgán és komolyan vette, hogy festő lesz. Gyertya se kellett s mikor egyszer Panna, a házigazdánk cselédje, vigyorogva mondta, hogy Laczi úrfi szereti a Melanie kisasszony, Laczi úrfi maga kaczagott rajta a legjobban.

Hanem mások is mondták. Az utcza, házigazdánk neje, a termetes Rózi ténsasszony, a félszemű Steinné, a holdképű Baderné. Mi neveltünk.

— Belém a cukrárszkisasszony szerelmes, Sugár Gabi — mondtam én.

— Belém a bájos Lakatos Fáni, a kávéháztulajdonos fogadott leánya — mondta Jani.

Laczi pedig ebből azt következtette, hogy ő a legszerencsétlenebb, mert belé Melanie, a csúf Melanie szerelmes. Pedig ő volt a legszebb fiú köztünk. Egyenes, sugár termetű s égetett perzsel a szeme, mint a tűz. Tovább nem tűrhette. Egy czédulára írt, ráírta: Kedves Melanie kisasszony, kikérem magamnak, hogy belém szerelmes legyen. Így kurtán, gorombám.

Istenem, be szomorú lett az utca. Tompa monoton hangok szűrődtek át a lebocsátott függönyökön, Svarcz úr mormogott a boltban s a gyerekek se vettek nyalánkságot. Svarcz úr szűken mérte, még se csipkedte arcukat, hozzájuk se szólott.

Mi is elmaradtunk a délutáni ötórás szalámikról és éreztük, hogy valami nagy, végtelen bánat ereszkedik ránk, mert csúfot üztünk Melanieből. Mindnyájan, mert mi is kacagtunk a dolgon.

Szegény, még nem is mutathatta magát. Hetek teltek el s a függöny az ablakáról föl se szállt.

Egyhangú, unalmas lett minden, hogy elmaradt a zongoraszó.

Mintha temetés menne végig az utcán és az elborult felhőkből esőcseppek koppanának, oly

rideg, szálnalmas lett az utca. A vén potrohos urak, kikent-kifent csizmadialegények összeültek vasárnaponkint és ők is csak Melanieről beszéltek.

— Beteg lett — mondták néhányan.

— Nem, csak úgy él, mint azelőtt — mondták mások.

— Pedig be kiderült egypár hétre — toldták az asszonyok.

— Sok cukrot adott és megcsipdeste az orczákat — csacsogták a gyerekek.

— Az úrfik se mennek szalámizni — jegyezte meg valaki.

És ezalatt Melanie, e szomorú dal még szomorúbb hősnője, kezében egy darabka papírral, temetett egy álmot, rövid, napsugaras, édes álmot, mely hirtelen, egyszerre lepte meg szívét s oly csodás széppé, szivárványossá tette az ő csúnya, huszonhatéves tavaszát.

A SZEGÉNY EMBER ÁLMA.

A szegény embernek, Kispál Jánosnak, szomorúan végződött a napja. Azaz dehogy is szomorúan. Nagyjában hasonló volt ez a nap az elmúlt hat esztendő bármelyikéhez, csakhogy a keserősége gyülemlett jobban össze a szegény embernek megkínzott szívében a mai nappal. Rengeteg sokat lótot-futott, s estére annyira oda volt, hogy a kapát erőltlenül dobta le reszkető válláról.

Az asszony is hiába volt. Melléje ült és rámosolygott. Szeliden, úgy, a hogyan leánykorában tette, mikor három székkal, s tizenkét gömbölyű párnával vette el Kispál János. De ettől sem vidult föl a komoly ábrázat. Hogy pedig mégis megosztja a búsulást, mint az elvett gyér örömet, halkán oda-szólt Kispál Jánosnak az asszony.

— Úgy-e megdolgozta magát?

Ránézett az asszony, s várta a feleletet. De Kispál János meg se moczczantotta lehajtott fejét, mintha nem is neki beszélt volna a párja.

Hanem Klára, az asszony, ismerte az urát. Nem vette szívére a szótlanságot, s úgy tett, mintha nem is várta volna a feleletet.

Ő folytatta.

— Napközben is megkérdezte a legkisebb, papa, papa, hol van... Tudja, úgy motyogta a piczi szájával, hogy százszor is meg kellett, hogy csókoljam. Ébren, alva kelmed jár az eszébe, mióta öste kelmed ringálja a bölcsőt... István, a legnagyobbik, a jobb keze, egyedül föltakarta az alszegi réten a sarjút. Laczi haza hajtotta a Bekecsből a lovakat, Erzsi, a lelke, szikrák, tilolt; tudja-e, hiszi-e törte a kendert velem, míg az a csöpp teremés Sándorral és Ferivel a méhesben játszottak...

Kispál János fölsóhajtott. Az asszony csodálkozva emelte föl nagy kérdő szemét rá, mintha azt mondta volna vele: «Hát nem örvend az apróságoknak?» Hiszen olyan szépen serdülnek, nőnek, hogy gyönyörűség nézni őket.

Az asszonynak bizony elborult sima, hófehér homloka.

— Beteg kend, János?

— Nem.

— Hát mi lelte?

Erre fölvetette fejét és sóhajtván mondta.

— Baj van... sok...

— Mi?

— Hát a gyerekek.

Bizony ezt Klára is belátja. De hát ki tehet róla, hogy az Isten gyermekekkel s nem kincscsel, gazdagsággal áldja meg a szegény embert.

Eleget fáradt ő is. Már a gondozásuk is nagy dolog. Olyan tisztán járhatja, hogy a mester fia se különb. Pedig ott egy van s telik. S ő még soha száján egy panaszszót ki nem ejtett. Nem esett jól a gazda csüggetegsége. Végig simított kék kötényén, s csöndesen mondta.

— Tán csak megsegít az Isten.

Közel állt az elpityeredéshez. Istenem, lám egész napja örömben telt el, s mégis elsötétült a lelke. Az ember végig mérte tekintetével az asszonyt, s hogy a könyeket megállítsa, keményen, hangosan kezdett el beszélni.

— Agyon dolgozom magam, az is annyi. Csak-hogy élhetünk belőle. Kiteszem a lelkemet, éjjel-nappal talpon állok, mégis látszata sehol, annyira sem vihetem, hogy rossz csontom néha megnyugtassam.

De hiába akarta a kemény igazságokkal a könyek útját megállítani, annál bővebben omlottak azok.

Klára nem tudott parancsolni szemének. Tudja, hogy az a szegény ember megöli magát érettök, még csak nem is nyugszik. Hát csak sírt, siratta az örök változatlant, az örök szegénységet; Kispál

János nem nézhette könyező párját. Kiment, s az udvaron leült a diófa alá.

Az asszony megcsinálta a vacsorát, de alig ettek valamit belőle. A gyermekek jókedvűen csámcsogtak. Nekik sejtelmük sem volt arról, hogy ők a szülék nyomorúságának okai. Majd, miután imádkozott az öt gyermek — a hatodik most tanult beszélni — szépen lefektette őket Klára.

Ilyenkor kiültek máskor a diófa alá, s míg János gazda pipálgatott, el-elbeszélgettek multról, jövőről. De most kinek lett volna kedve hozzá? Lenyugodtak hát ők is.

A jótékony, csöndes álom szállott szemeikre, melyből csak szegény, munkásembereknek van része. A fárasztó, kínos munka csüggeteg martirja rózsákon lépdél, s mosolygó jólét környékezi. A háztetőn piros cserép zsup helyett, a kis udvar kitágult és nagy iszlállók terpeszkednek rajta. Párossával hajlott szarvú ökrök álldogálnak benne s víg képű legény fütyürészve járkál az előjáróban. Illatos szénát rak a fehérszőrű állatok elé, s azok nagy széles fejüket rázva, nyúlnak utána.

Az udvar mögött nagy kert, akkora, mint a fél-falu, tele megtermett gyümölcsfákkal.

Kispál János csillogó szemmel sétál végig a kerten, s nem tud betelni a nagy bőség, jólét látásával. Majd széles kőlépcsőkön (a tisztelendő úrnál

látott illet, meg a városban) fölmegey a házba, a hol szintén mindenfelé fény, ragyogás, gazdagság, pompa fogadja. Csak azon bámul, hogy a nagy, kényelmes szobákban sehol senki. De töprengeni nem ér rá, annyira foglalkoztatja a gazdagság nagy boldogsága.

Végre belép a legelső szobába. Az fényben a többit is fölülmulja, s csak az angyalok hiányoznak, hogy olyan szépséges legyen, mint a remetehegyi templom. A hófehér falon koszorúk függnek s bársonnyal, selyemmel behuzott bútorok hevernek szerteszt a szobában. Ilyet a szegény ember még sohase látott.¹ Remegve, lábújjhegyen siet és leül egy kényelmes, szines szövetű székre. Előtte fekszik bugyellárisa, az, melybe három malacz árát tette a hódosi vásáron, s domború, duzzadt az oldala, bizonyára a sok bankótól. Nem is ötösök és tizesek, hanem százasok, ezresek vannak benne.

Utána nyúl és csodák-csodája, czifraképeű hölgyekkel telerajzolt papirok, valóságos bankjegyek sorakoznak benne tömötten egymás mellett.

— Hogy lehet ez, micsoda szerencse!... S keze reszketve nyul utána s számlálja a bankjegyeket. Szinte belefárad a nyelve a számokba, esze alig birja megtartani, oly nagy summa. Na szegény ember, mit csinálsz e rengeteg pénzzel?

S egyszer csak föltekint, s arcza halotthalvány

lesz. A zsalugater rései mögül két vizsla szem kandikált be. Gonoszul vigyorog, s úgy les rá, mint a kapargáló csirkére az ülü. Hideg borzongás szalad végig rajta, a mikor a másik az ablakban már látja az egész fejet. Egy betörő, pénzsóvár embernek a fejét. A harmadik ablakban már ott áll egész nagyságában a rossz ember, revolverrel a kezében. Egyenesen rászögezi a fegyvert s a mozdulata azt mondja :

— Pénzt, vagy életet...

Kispál Jánost, a szegény embert, verejték borítja el s remeg a félelemtől minden porcikája. Innen nem menekülhet; a pénzzel bizonyára életét is elveszik. Pedig az élete drága a szegény embernek is, vagy mi? De hiszen gazdag ember, most Kispál János, ki úgy járt, mint minden gazdag ember, életével szemben elvesztette értékét a gazdagság.

És oh, borzasztó állapot, sehol senki, ki megszabadítaná. Egy lélek se sehol. A rettegés és kétségbeesés végső perczében eszébe jut Kispálnak, hogy neki gyermekei is vannak. Elkiáltja tehát magát, a hogy a torkán kifér :

— István, Laczi, Erzsi, Sándor, Feri, Jancsi...

S ott teremnek azok édesapjukért.

Klára asszony fölriad, s nem tudja miért viaskodik álmában úgy az ura. Eszébe jut az est s

még inkább elkedvtelenedik. De azért gyöngéden fölébreszti.

— Rossz álmai lehetnek, az Istenért?...

Kispál lázasan, remegve minden ízében, fölül, s megszorítja a jó asszony kezét.

— Vacsoráltak-e a gyerekek? Nem beteg-e valamelyik, jó alusznak-e?

S fölkel s a lecsúszott takarókkal betakarja a kicsiket. Az asszony csodálkozva nézi és nem, sehogysem tudja érteni a dolgot.

AZ APA.*

Az alig egy éves házasoknál örömnép volt, az első gyerek született meg, fiúgyermek, a mindenkori embernek elragadó büszkesége. Az apa ölébe kapta s himbálta, mint' a játszó gyermek a lehajló fűzágat. A ház föl volt forgatva, üres és félig telt flaskók meredeztek az össze-vissza asztalon. Barátok jöttek-mentek s melegen és őszinte lelkesedéssel gratuláltak a diadalmasan mosolygó apának.

A frissen sült apa pedig alig találta bele magát új szerepébe. Szívét mondhatatlan boldogság töltötte el s legjobban szerette volna, ha egy kézmozdulattal összeroppanthatna vagy száz darab borosüveget. Ez azonban nem kívánczozott ki belőle; jobbnak látta felesége ágyához állani és simogatni verejtékes, lázas homlokát, vállaira kóczyosan leomló hajfonatát. A kezét kihúzta a selyempaplan alól és csókolgatta, egyre csókolgatta...

* Egy idegen író valahol írt egy hasonló mesét. Az olvasóra bízom, döntse el, melyiknek igazabb a tendenciája.

A külső szobából nézte ezt két ember. Az egyik nagyhomlokú volt és bozontos szemöldökű. A szemeiből villámokat szórt, ha indulatai tornyosodtak, de ha csendes volt és haragtalan, szeliden mosolygó kék ég nevetett belőle, elbájoló és verőfényt sugárzó, mely kifakasztja a fák rügyeit, magához fordítja a napraforgó fejét.

Ez kezdett beszélni. Különösen a parabolákat kedvelte s bár a nóta végén nem csapta oda az ajánlást, kiérezte a czélzata s fején találta a szöveget. Kissé túlságosan egyszerű volt, mert az igazságot primitív formák közt kereste s viláért se festette volna cifrára mondatait, bár úgy látszott, tömerek színvegyülék, finom festőanyag, piktori hajlandóság hevert együtt képzelete tartalmas palettáján. Keveset gesztikulált s volt valami egyhangú monotonosság a hangjában, a mit a harangszóban örökkévalóságnak, megsemmisülésnek, a «soha többé, mindörökké» időmérőjének gondolnak az emberek.

... Volt egyszer egy apa, akár ez a mi barátunk, a kinek fia született. Szegény favágó volt, de azért leölette az egyetlen jérczét az üres ketreczből. Az is vadul csicsajgatta a porontyot s megnedvesedett a nagy barna szeme, bár kőkeményszivű paraszt volt.

Eltelt a három nap, felkötötte az új bocskorát, még sárga volt a szija, de mégis megkente jércze-

zsírral. Felöltötte a bekecsét, melyen a legkevesebb folt volt s a hajnali szürkületnél simára borotválkozott. A hangja fuldoklott a boldogságtól, mikor az ágy felé fordult :

— Anyjukom, megyek a paphoz...

Az asszony bágyadtan rámosolygott, de ez a parasztnak elég volt.

Beállított a paphoz.

— Tisztelendő atyám, az Isten áldásával fölkeresett... fiam született... ha megkeresztelné...

A pap jóakarólag megveregette a vállát.

— Épen jókor. A felvégről is vannak...

A paraszt fölvetette lassúdan a fejét:

— Ha nem ellenkezne, a fiamat külön végezné.

Nagymise alatt...

S hosszú keresgélés után a bekecse belső zsebéből kikotorászott egy fényes ezüsttallért.

A pap arcza nyájasan kiderült és szeretettel mondta, miközben székkal is megkinálta: — Jól van, fiam, jól van...

Telt, mult az idő, a kölyök fölcseperedett.

Izmos, vásott gyerek lett s igen sok ruhát szagatott el. Különösen a térdén és könyökén s a gomblyukait rojtozta ki. Az iskolások először gyóntak s gyertyával a kezükben fogadták magukhoz a szent ostyát.

A paraszt ismét beállított a paphoz.

— A végett alkalmatlankodnám, hogy a fiam... a hétórás misén áldozna. Gyenge, szegény, nem bírná ki tovább éhgyomorral...

Az udvaron egy hizott libát bocsátott el, melyet a felesége kupánként vett kukoriczán hizlalt még. A liba rekedtesen gágolt, a hogyan túlkövér asszonyok énekelnek, s a tisztelendő megkínálta még a parasztot egy pohárka masinapálinkával is.

Már ősz hajszálak is csillogtak a fején, de azért egyenes járása volt, mint a nemes lónak, mikor ismét beállított a paraszt a paphoz, kemény vonásai fölengedtek s remegett a fölindulástól vastag, deres bajusza alatt az álla.

— Ma lenne a fiam esküvője. A legjobb komám egyetlen leányát veszi. Serény, jó fehérnép, talán megáldja az Isten...

A lelkész örvendezett a szerencsén.

— Ismerem a leányt, becsületes lélek. Az Isten is megáldja őket bizonynyal.

Az öreg paraszt sokáig feszengett a széken, végre kisütötte:

— Volna még egy kérésem...

A tisztelendő lelkész nógatta, biztatta:

— No, no, szóljon kend...

— Az esketés irányában. Ha meggyújtának mind a hat gyertyát a főoltáron. A lelkész csodálkozva tekintett rá.

— Meglátjuk, no, meglátjuk.

Az öreg paraszt megszólalt bátortalanul:

— Tudom, hogy nagy dolgot kívánok, instálom... itt volna a lángok ára...

S egy gyűrött, kapadohányzagú, kék lenkendőből kibogozott egy fényes pénzt. Egy aranypénzt. Ki tudja, hány év összekuporgatott filléreit egy darab aranyba.

A lelkész meghatva nyúlt a paraszt kérges tenyere után:

— Meglesz, minden meglesz... — kiáltotta ujjongva, szinte elérzékenyülve a nagylelkűség megindító példáján.

Az öreg paraszt tántorgó lépésekkel ment ki a papi házból. Valami édes apai öröm facsarta össze gyenge szívét, az tette egészen elbódulttá, mámorossá...

És hat gyertya égett az oltáron, mikor az ifjú pár örök hűséget esküdött egymásnak.

Történt, hogy gyermeket szült a menyecske, öregek és fiatalok nagy örömére.

Aznap fagyos téli idő volt s erős, csipős szél süvöltött a hegyek között. De az öreggel nem lehetett birni. Ő ment, hogy bölcsődeszkanak való fát döntsön az erdőben.

Lába nyomát besöpörte a hó, rongyos, kopott bekecsén áthatolt a fagyasztó, hideg szél. De ő

ment és hóna alatt erősen szorította a fűrész és a fejszét.

Talált is egy szép, sudar tölgyet. Hozzálátott, csapkodni kezdte. A fa meg-megvonaglott s mint a sűrű zápor, omlott, hullott az ágak hegyéről a rárakódott hólavina.

Addig hullott, hulldogált, míg lassan hidegedni, jegesedni kezdett a csupasz kézfej, a megroskadt, vénülő térdek.

Mikor élettelenül végig esett a puha, omlatag hóban, kékülő ajkai mintha mozogtak, beszéltek volna...

Azt álmodta az öreg, hogy megy, megy hazafelé, hátán viszi a bölcsőnek valót, unokája számára.

A plébánoshoz, ki kétrét járt már s bottal csoszogott be a templomba, beállított az öreg paraszt fia.

— Meghótt az öreg. El kéne temetni, tisztelendő úr...

Az öreg pap szeméből kicsordult a könny. Áradozva dicsérte az öreget.

A fiú hümmgetett s ráhagyta a fejével.

— Milyen temetést kívánsz, fiam?

— Egyszerűt, nagyon egyszerűt... Szegény emberhez valót. Kántor helyett jó lesz a harangozó. Nagy harang helyett húzzák a másodikat...

Az ajtóból pedig hozzátette:

— Bucsúztató sem kell s gyászmisést se tessék szolgálni. Sok pénz, sok pénz...

A belső szobában fölsivített a kicsike. Az apa a vendégeivel kocczintott, bizonyára a fia jövődjére, de lecsapta a poharat, mikor a gyereksírást meghallotta. Odarohant s a két karjára fektette. Fejével ráhajolt s megcsókolta a csöppség összecsucsorított piros szájacskáját.

Az az ember, a ki a történetet elmondta, odatekin-
tett és szomorú, bánatos mosoly vonaglott át az
arczán. Aztán kaczagott, csendesen, cinikusan
kaczagott...

TARTALOM.

	Oldal
Az aranypók ...	5
Pusztuló udvarház	46
Az öregek ...	77
Laczi hazajön	85
Papirhajócskák	95
Történet egy eltűnt leányról	105
Virrasztók ...	112
Megjött a szerelem	122
Rossz úton... ..	128
A csúf Melanie kisasszonyról ...	135
A szegény ember álma ...	142
Az apa ...	149

A Szent-István-Társulat kiadványai.

Magyarországi szent Erzsébet. Irta <i>Horn Emil</i> .	Kor.
A francia akadémia által jutalmazva. Fordította <i>dr. Rada István</i> . Füzve	2.—
Kötve	3.—
Az ember eredése, faji egysége és kora. Irta <i>dr. Platz Bonifác</i> s. Gazdagon illusztrálva. Füzve	5.—
Szent István király élete. Irta <i>dr. Karácsonyi János</i> . 26 képpel. Füzve	3.—
A megszabadított Jeruzsálem. Irta <i>Torquato T.</i> Olaszból fordította <i>Jánosi Gusztáv</i> . Két kötet. Díszes vászonkötésben vörösmetszéssel kor. 6.80, aranymetszéssel	7.60
Mindszenti Gedeon legújabb költeményei. Füzve kor. —.60, kötve	1.—
A Csendes-Oczeánon. Utazási élmények. Irta <i>May Károly</i> . Német eredeti után ford. <i>Székrenyi Lajos</i> . Kötve	6.—
A keresztény nő. Képekkel. Irta <i>Ruschek Antal</i> . Díszes vászonkötésben	3.—
Művészettörténeti korrajzok. Bevezetésül a képzőművészetek egyetemes történetébe. Irta <i>Divald Kornél</i> . I. kötet. 86 képpel. Ára füzve kor. 2.—, kötve kor. 2.40. — II. kötet. 75 képpel. Füzve kor. 2.40, kötve	2.80
Áhítat szárnyain. Himnuszok és vallásos költemények. Akantisz V. rajaival. Irta <i>Bán Aladár</i> . Színes borítékba füzve	3.—
Az Úr Jézus szülőföldjén. Paur Géza 38 rajzával. Irta <i>Huber Lipót</i> . Színes borítékba füzve	3.—
Márta naplója. A női ifjúságnak ajánlja a Szent-István-Társulat. Kötve	2.40
Magyar drámai mesék a magyar ifjúság számára. Irta <i>Pintér Kálmán</i> . Angol félvászonköt. ...	2.—

A Szent-István-Társulat kiadványai.

A MAGYAR NÉP KÖNYVTÁRA.

Eddig tizenegy kötet jelent meg.

Egy-egy kötet ára csinos félvászonkötésben,
szines borítékban 60 fillér.

Az I., II., III. és IV. kötet tartalma :

Elbeszélések a magyar nép számára.

Irta *Vincze Alajos*.

Az V. kötet tartalma :

A műhelyből. Elbeszélések magyar iparosok
életéből. Irta *Bodnár Gáspár*.

A VI. kötet tartalma :

Tanulságos történetek. Irta *Kincs István*.

A VII. és VIII. kötet tartalma :

A magyar nemzet története. Elbeszéli *Bodnár G.*

A IX. és X. kötet tartalma :

A magyar föld. Irta *dr. Sziklay János*.

A XI. kötet tartalma :

Mit ígér és mit ad a szociáldemokrácia.

Irta *Nagy János*.

Megrendelhetők

A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT

könyvkiadóhivatalában

könyvkereskedésében

Bpest, VIII., Szentkirályi-u 28.

Bpest, IV., Kecskeméti-u. 2.

Részletes könyvjegyzékkel kívánatra ingyen és bér-
mentve szolgálunk.

